

Delegacija ZZB NOV Jugoslavije obiskala Francijo

Na povabilo Nacionalne federacije republikanskih borcev Francije se je posebna delegacija ZZB NOV udeležila 38. kongresa te organizacije, ki je bil od 2. do 4. julija v Saint Cloudu pri Parizu. V delegaciji sta bila podpredsednik zveznega odbora Frane Leskošek in član predsedstva zveznega odbora Nikola Milanović.

Kongres je pozdravil vodja delegacije Franc Leskošek, ki je v svojem govoru naglasil tradicionalno prijateljstvo, ki povezuje narode obeh dežel in tudi skupne napore za ohranitev miru.

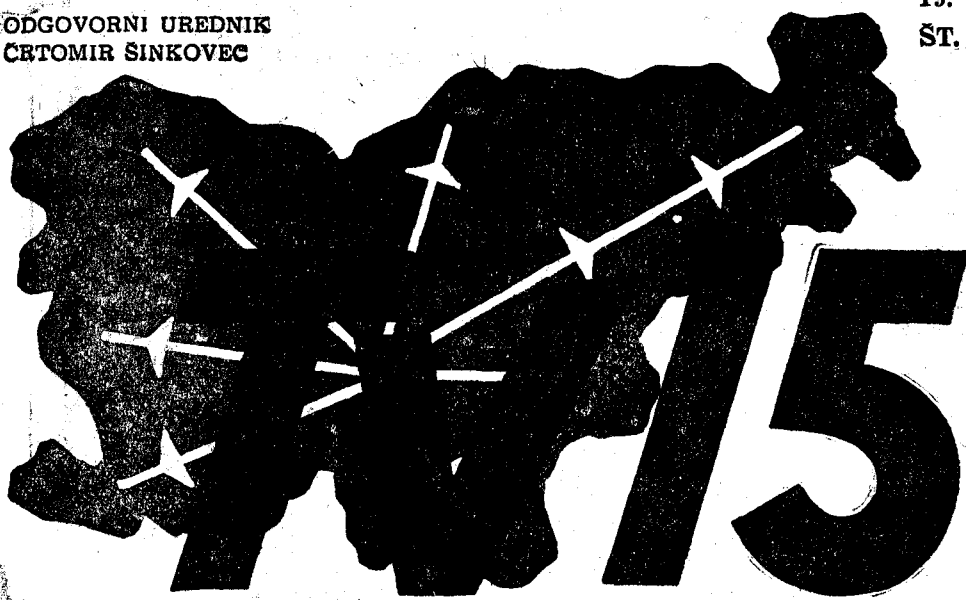
V nadaljevanju svojega govora je naglasil, da kongres zaseda v času, ko so se mednarodni odnosi močno poslabšali. Še posebno pa ogroža mir vse večje angažiranje ZDA v vojni v Vietnamu.

Izrazil je posebno zadovoljstvo, ker se je lahko srečal z borci Francije in da se na njihovem kongresu vsaj delno lahko seznanil z naporci Nacionalne federacije za blaginjo njene članstva. Naglasil pa je tudi, da ZZB NOV Jugoslavije povsem dobro pozna stališče njihove federacije do mednarodnih problemov in da tudi ceni njihove napore za ohranitev miru, njihovo nasprotovanje delitvi sveta na bloke in njihov odpor proti zastaranju vseh zločinov proti človečnosti in njihovo doslednost glede univerzalnosti Svetovne federacije bivših borcev (FMAC). V tej zvezi je omenil tudi prizadevanja ZZB NOV v FMAC za popuščenje mednarodne napetosti in za mirno urejanje vseh mednarodnih zadev ter naglasil potrebo splošnega evropskega sodelovanja borcev, kar naj bi pospešilo sodelovanje med vzhodnimi in zahodnimi deželami.

Svoj govor je končal s prepričanjem, da bo tudi to srečanje vsaj nekoliko okrepilo sodelovanje med našima organizacijama in poglobilo prijateljstvo, ki že dolgo let povezuje naše narode.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

Leto IV
19. VII. 1966
Št. 28

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Besede in dejanja

Pokojninska protislovja

Skupščina republiške zavarovalne skupnosti Slovenije je na zadnji seji obravnavala tudi vlogo rušitva upokojencev iz Celja. Poridila je ugotovitve 5800 celjskih upokojencev.

Izmed njih smo izbrali le eno samo značilno primerjavo. Predstojnik bolniškega oddelka, pred leti upokojen zdravnik, ima 51.000 dinarjev pokojnine — bolničar na istem oddelku, upokojen pred kratkim, pa 102.000 dinarjev pokojnine. Celo priložena kuharica v bolnišnici ima zdaj 87.000 dinarjev pokojnine — ali 37.000 dinarjev več (72 odstotkov zdravnikove pokojnine) kot bivši predstojnik bolniškega oddelka.

TT — 11. VII. 1966

Investicije v Sloveniji

Na območju Slovenije je bilo konec aprila letos 753 investitorjev, ki so imeli skupaj 1941 investicijskih programov. Skupna vrednost investicijskih programov v podrazdelitvah pa je znašala 5 milijard 750 milijonov novih dinarjev. Za gospodarske investicije so bila finančna sredstva zagotovljena v večji meri kot za negospodarske. V celoti pa so bili investicijski programi kriti s finančnimi sredstvi približno 88-odstotno. Vrednost usklajenih investicij po začetku reforme znaša milijardo 533 milijonov novih dinarjev.

Delo — 13. VII. 1966

Računi brez krčmarja

Služba družbenega knjigovodstva Bosne in Hercegovine je pregledala financiranje investicij v republikah in ugotovila, da mnogi investitorji nimajo zagotovljenih sredstev za programe, ki jih izvajajo. Skupno vsoto nepokritih investicij ocenjujejo na 138 milijard starih dinarjev; od tega odpade 111 milijard na gospodarske investicije.

Politika — 11. VII. 1966

Ker smo »zlato« mladino preveč pestovali

Kolikokrat smo že po najrazličnejših časopisih prebrali posebne novice. Ropi, vlomi, posilstva, pobeži pa prostitutija, vsega tega je pri današnjih mladostnikih vse več. V Celju naraste število mladostnih prestopnikov vsako leto za okoli 16 odstotkov, kar je skrb zbujajoča številka. Zaskrbljujejoče je to število za zavode, ki se s tem problemom ukvarjajo.

Mladina — 9. VII. 1966

Merila za osnovna sredstva

Na seji občinskega sindikalnega sveta v Sežani — bilo je konec junija — so govorili tudi o osebnih dohodkih. Pri tem so navajali podatke, da so imeli najvišji povprečni osebni dohodek v stanovanjskem podjetju, kjer je znašal aprila 202.000 S dinarjev. Navzod so ugibali, zakaj prav tu tako visok dohodek, pa je nekdo posepil sosedu: »Saj se tudi po vrednosti osnovnih sredstev, s katerimi gospodarijo, ne more meriti z njimi nobeno drugo podjetje pri nas. Ali potem ni prav, da so daleč pred vsemi drugimi glede osebnega dohodka?«

Delo — 9. VII. 1966

Milijarda starih dinarjev izgube

V skladih zdravstvenega zavarovanja delavcev komunalne skupnosti v Novem Sadu so imeli v prvih petih mesecih milijardo starih dinarjev izgube. Zaradi tega so z odločbo izvršnega odbora komunalne skupnosti ukinili vse za leto sklenjene pogodbe z zdravstvenimi ustanovami.

Politika — 13. VII. 1966

Ni denarja za odkup pšenice

Pridelovalci žita v Vojvodini so naleteli na nepričakovane težave pri prodaji viškov pšenice. Ocenjujejo, da bo letos okoli 80.000 vagonov tržnih viškov belih žit, kar je za 30.000 vagonov več kot lani. Toda normalno odkupovanje pšenice ovira pomanjkanje denarja v kreditnih organizacijah.

Borba — 13. VII. 1966

BESEDE MOŽ O POMENU VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

Kadar razmišljamo o teh velikih dnevih in kadar pišemo o njih, imamo veliko nalogo: da ohranimo pravo podobo o rojstvu naše revolucije, o našem rojstvu, o ljudeh, ki je iz njihove krvi vzniknila stvar revolucije, o idejah in željah, ki so jih nosile, o partiji, ki je v boju in novem življenju dajala življenjsko moč in življenja svojih članov, ko je vodila ljud-

stvo k enotnosti, k bratstvu, k zmagi in socializmu.

JOSIP BROZ-TITO

● Slovenske ljudske množice, ki so se zbirale v Osvobodilni fronti, so skupno z ljudskimi množicami vse Jugoslavije sledile pozivu Komunistične partije, pozivu tovariša Tita. S silo giganta je slovensko ljudstvo na ta poziv preokrenilo tradicionalni tok slovenske zgodovine. Nekaj mesecev po usta-

novitvi Osvobodilne fronte so že zagrmeli na naših tleh prve partizanske puške. Zaflela je in iz dneva v dan vse mogočnejše plamtela ljudska vstaja.

BORIS KIDRIČ

● Leta, ki smo jih pravkar preživeli in ki jih še živo čutimo, so po vsej svoji vsebini najsilnejši prelom v naši narodni zgodovini. Če bi hoteli na kratko označiti, kaj se je v naši narodni usodi pravzaprav zgodilo, bi morali

reči, da ta leta pomenijo konec naše pasivne zgodovine, konec pasivnega vztrajanja in vdane odpornosti ter začetek aktivnega odločanja o lastni usodi, začetek aktivnega izživeljanja vseh sil tega naroda, tudi duševnih in kulturnih. Prelom v naši zgodovini je tako oster, da bi leto 1941 lahko postalo naš »ab ürbe condita«, začetek našega novega štetja.

JOSIP VIDMAR

● Mogoče se Slovenci še nikoli nismo s tako resnično ljubeznijo in s tako jasnim spoznanjem oklenili svojih največjih mož. Morda smo le instinktivno, vsekakor pa dokončno došli v njihovih izpovedih edini vir in hkrati edino mogočo smer svojega narodnega in človeškega življenja. To pa v prvi vrsti zaradi bistvenih lastnosti, ki odlikujejo slehernega našega velikega tvorca. In te so: živa, srčna ljubezen do domače zemlje, ljubezen do ljudstva in ljubezen do vsega človeštva. V smislu teh lastnosti so bili ti naši velikani v pravem pomenu besede napredni in bilo je logično, da so v trenutku, ko je šlo za življenje ali smrt, usmerili zdrave sile naroda na pot resničnega napredka.

FERDO KOZAK

● Osvobodilni boj slovenskega ljudstva ni še izbojevan. Čeprav ne pokajo več puške, se nadaljuje borba za politične in socialne temelje nove družbe, za etično globino njene kulture. Ta borba za kulturo ni po svoji veličini in odgovornosti nič manjša in zahteva prav tako velikih naporov, neizprosne resnobe in odločne odkritosrčnosti. To zavest si morajo osvojiti vsi, ki so in ki se čutijo poklicani, da bodo kakorkoli sodelovali pri oblikovanju naše kulture.

JUŠ KOZAK

● Ljudstvo je iskalo rešitve, iskalo iskrene voditelje, ki ga popeljejo na novo pot, ki ne bodo iskali lastnih dobičkov, temveč poznali le voljo in potrebe svojega ljudstva. Odkod naj pridejo taki ljudje? Kjer gre za ljudske interese, lahko vodijo samo ljudje iz ljudstva, ljudje z občutkom pravičnosti, z borbeno zavestjo in s predanostjo. Zato so lahko bili borci za rešitev naših narodov, nosilci pravega jugoslovanstva samo tisti resnični demokrati, ki so v dobi lažnega, strankarsko-političnega jugoslovanstva kazali pravo pot — zato pa tudi trpeli po ječah ter doživljali vsakovrstna mučenja in preganjanja.

ZORAN POLIČ

Priprave za novi zakon o vojaških vojnih invalidih

Pred kratkim je bila seja predsedstva Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, ki jo je vodil Djuro Pucar-Stari. Na njej so razpravljali o težah za spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih ter o decentralizaciji financiranja invalidskega varstva. Na seji so bili tudi zvezni sekretar in pomočnik zveznega sekretariata za zdravstvo in socialno politiko Dragutin Kosovac in Vjera Kovačević in sekretar socialno-zdravstvenega zbora Zvezne skupščine Božo Pavlovič.

Predsednik komisije vojaških vojnih invalidov zveznega odbora Miraš Jovanović je med drugim naglasil, da so o težah, ki jih je predložil zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko, že razpravljale komisije VVI zveznega in republiških odborov ZZB NOV. Toda zaradi pomena in vsebine problema, ki je o njem govora v težah in drugem gradivu v zvezi z novim zakonom o vojaških vojnih invalidih, je neobhodno potrebno, da pridejo teze v javno razpravo in da o njih povedo svoja mnenja združenja VVI in ZZB NOV po občinah. Dotaknil se je tudi nekaterih zadev v zvezi z gmožnimi problemi in zdravstvenim varstvom VVI. Predlagal je, naj bi te zadeve najprej rešili, vsekakor pa še pred sprejetjem zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o VVI.

Božinović, Raja Nedeljković, V razpravo so posegli Neda Dragutin Kosovac, Pašaga Mandžić, Stane Bizjak, Petar Brajović, Jevrem Popović, Boža Pavlovič in Saša Javorina. Po tej razpravi je predsedstvo ugotovilo, da je treba še pred spre-

jetjem zakona nujno urediti gmožne zadeve vojaških vojnih invalidov in družin umrlih težkih vojaških vojnih invalidov ter uskladiti njihove prejemke z dvigom življenjskih stroškov. Sklenili so tudi ustanoviti posebno komisijo predstavnikov ZZB NOV in Zveznega sekretariata za zdravstvo in socialno politiko, ki bo na podlagi tez, razprave na seji predsedstva ter na podlagi javne razprave, ki bo o teh zadevah po organizacijah borcev širom po vsej državi, pripravila ustrezne predloge.

Predsedstvo zveznega odbora je odobrilo načrt za končanje del pri uredbi spominskega kompleksa na Tjentištu s čimer bo povsem označena zgodovinska bitka na Sutjeski v juniju 1943. Sprejeli so predlog, da bo investitor del izvršni svet BiH, ki bo po končanih delih celotni objekt vključil v pristojnost uprave Narodnega parka Sutjeske ali pa določil drugačen način upravljanja tega zgodovinskega objekta.

Predsedstvo je sprejelo tudi predlog o višini in razdelitvi članarine v ZZB NOV, ki pride še v javno razpravo.

Ob jubilejnim dnevu slovenskega naroda

Dvaindvajseti julij je slovenski narod pred petindvajsetimi leti zapisal v knjigo svoje zgodovine z zlatimi črkami. Ta dan, dan vstaje, pomeni za vse nas največjo zgodovinsko prelomnico. Slovenski narod se je uprl nasilju in krivici in s tem začel, ko se je kot narod hlapcev dvignil in vrstil med narode junakov, največje, najbolj junaško obdobje svoje zgodovine. Tega dne so vse napredne sile slovenskega naroda v porajajoči se OF in pod vodstvom KP sprožile val vseljudske vstaje. Tega dne se je začel boj za dokončno narodno in socialno osvoboditev, začela se je naša pot v socializem in lepšo prihodnost...

Ob 22. juliju — našem narodnem prazniku — čestitamo vsem borcem in aktivistom narodnoosvobodilne vojne in vsem bralcem »TV 15«.

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

Minuši četrtek je bil za novega podpredsednika republike izvoljen Koča Popović. Na petem, skupnem zasedanju gospodarskega, socialno-zdravstvenega in organizacijsko-političnega zbora zvezne skupščine so poslanci soglasno izvolili novega podpredsednika republike, še poprej pa, brez pripomb, sprejeli odstop zveznega poslanca Aleksandra Rankovića. Tovariša Popovića je za podpredsednika republike predlagal poslanec Zvonko Brkić v imenu 36 poslancev iz vseh republik.

Komisija za razvoj in reorganizacijo Zveze komunistov Jugoslavije se je zbrala na svoji prvi seji. »Zveza komunistov se mora, če hoče voditi reformno družbo — in voditi jo mora, ker ZK reforme ne more biti — v tej fazi tudi sama reformirati.« je na seji povedal Mijalko Todorović. Komisija je bila izvoljena na IV. plenumu CK ZKJ. Tovariši Todorović je poudaril, da komisija ne sme začeti pri praktičnih organizacijskih vprašanjih Zveze komunistov v ožjem pomenu, temveč je treba obravnavati temeljna vprašanja o mestu, vlogi in naravi Zveze komunistov v tej etapi socialističnega razvoja naše družbe in na temelju znanstvene analize proučiti pomembna vprašanja, kot so družbena bit delavskega razreda in delovnega človeka v sistemu samoupravljanja, sodobni procesi razvoja socialističnih odnosov in celotna praksa Zveze komunistov.

Zvezna konferenca SZDL Jugoslavije je poslala vsem organizacijam in odborom Socialistične zveze dokument, ki obravnava naloge, ki jih bosta v naslednjem obdobju morali izpolnjevati Socialistična zveza in zvezna konferenca. Se bolj se bo okrepila široka družbena akcija, katere namen je nadalje utrjevati odločilno vlogo in vpliv delovnega človeka v razvijanju socialističnih delovnih odnosov.

Skupno sporočilo o obisku indijskega premiera gospe Indire Gandhi v Jugoslaviji med drugim pravi, da sta predsednik SFRJ in predsednica indijske vlade ugotovila, da politika neuvrščenosti kot instrument miru in miroljubna koeksistenca predstavljata edino alternativo v današnji jedrski dobi. Razen tega sta izrazila globoko zaskrbljenost zaradi vztrajne uporabe politike sile in oborožene intervencije v nekaterih delih sveta,

Dogodki tedna

kar predstavlja neposredno nevarnost za nadaljnje širjenje vojne, ki bi lahko povzročila splošni svetovni spopad. Predsednica indijske vlade je po obisku v Jugoslaviji obiskala Sovjetsko zvezo. Pogovarjala se je s premierom Gromikom in Leonidom Brežnevom. Najvišji državniški so se pogovarjali tudi o vietnamskem vprašanju in poudarili, da je prenehanje bombardiranja vietnamskega ozemlja prvi pogoj za rešitev krize.

Razne pristojne institucije so sklenile, da se prične intenzivna nadaljnja zidava kliničnega centra v Ljubljani. Bolniški trakt bo imel 911 postelj na 36 tisoč kvadratnih metrih bruto površine. V zemljo bosta vgrajeni dve etaži, nad pritličjem pa bo sedem nadstropij. Temu dolgo pričakovanemu dogodku se bo čez pet let zagotovo pridružil še svečanejši — vselitev v nove bolniške prostore.

Šef saigonske vlade general Nguyen Cao Ky je preosnoval svojo vlado, hoteč po nedavnem budističnem odporu okrepiti pozicije svojega režima. Ustanovil je položaj drugega podpredsednika in ga zaupal civilistu dr. Nguyen Lu Vienu. V tem se kaže generalov namen omiliti vojaški značaj vlade. Sočasno pa je okrepil — z vojaškimi veljaki — druga področja vlade. Onstran meje, na ozemlju DR Vietnam, se ljudje veselijo številki, ki pripovedujejo o ameriških izgubah: na vseh tablah na ulicah Hanoja, na katerih običajno objavljajo novice o sovražnikovih izgubah, so zapisali številko 2000, ki pomeni število doslej — nad ozemljem DR Vietnam — sestreljenih ameriških letal. Veselje svobodoljubnih Vietnamcev pa kali kruta vojna, ki se še ne bo, kot kaže, kmalu končala. Ameriška letala strahovito bombardirajo DR Vietnam; samo v petek so ameriška letala 114 krat poletela v napad nad nedolžno prebivalstvo.

Britanski premier Harold Wilson je obiskal Moskvo. Njegov obisk je že poprej vzbujal dvome o smotnosti le-tega, pa tudi sovjetski tisk ni njegovega obiska napovedal, kot je v navadi. Wilson si je ogledal industrijsko razstavo Velike Britanije v Moskvi in se srečal s premierom Kosiginom. Prikrto je povpraševal o nedavnih francoskih pobudah v evropski politiki. Kot po navadi sta se državnik pogovarjala tudi o drugih mednarodnih problemih in pri tem ugotovila, da se interesi Sovjetske zveze in Britanije marsikje križajo.

Italijanski parlament je sprejel zakon, po katerem v Italiji ne morejo odpušiti nobenega delavca iz verskih ali političnih razlogov, predvsem ne zaradi stavkovne dejavnosti. V Rimu sodijo, da ta zakon jamči eno od največjih pravic, ki si jih je pridobil italijanski delavski razred v zadnjih dvajsetih letih. Vlada levega centra si to šteje v svoje največje zasluge.

Vetna sovražnika Sirija in Izrael sta si spet skočila v las. Izraelska letala so v četrtek bombardirala neko gradbišče na reki Jordan v Siriji. Pravijo, da je bilo bombardiranje povračila na akcijo zaradi sirskih sabotaž, do katerih je prišlo v sredo. Sirci so sestrelili dva izraelska bombnika. Jordanija ponuja Siriji takojšnjo letalsko pomoč, letalstvo ZAR je prav tako v pripravljenosti in tudi iraška vlada pravi, da bo Siriji vsestransko pomagala, če bo treba. Organizacija Združenih narodov je takoj naslovila na Sirijo in Izrael apel za prenehanje sovražnosti.

Generalni sekretar arabske lige Hasuna je napovedal, da se bodo voditelji arabskih držav sile letos septembra v Alžiru. Proti temu sestanku sta se doslej izrekli samo Sirija in Tunizija. Prva sodi, da ti sestanki omogočajo arabskim reakcionarnim režimom, da pod krinko arabske solidarnosti preganjajo napredne elemente in preprečujejo integracijo arabskega sveta.

24. rojstni dan Tomšičeve brigade

Orešnekova mama — jubilarntka

Minulo soboto smo v šent-viški vojašnici Borisa Kidriča, v kateri biva in se uri enota JLA »Toneta Tomšiča«, proslavili 24. obletnico ustanovitve brigade Toneta Tomšiča. Svečanosti, ki je izvenela v duhu krepitve tradicij narodnoosvobodilne borbe in bratstva ter enotnosti jugoslovanskih narodov, so se kot gostje udeležili predsednik GO ZZZB NOV Slovenije Franc Le-

skošek-Luka, zadnji komandant brigade »Toneta Tomšiča« Vladimir Mišica-Miha, generalmajorja Božidar Jovanović in Djuro Blaha in drugi predstavniki vojaških oblasti ter družbeno-političnih organizacij.

Pripadniki enote JLA, ki nosi ime Tomšičeve brigade, vse-skozi neguje tradicije svojih prednikov, tako tudi letos. Ze v petek, na dan pred slavljem, so

pričeli praznovati. Pripravili so pester kulturni program in bojno pot brigade ponazorili tudi z diapozitivi. Naslednjega dne dopoldne pa so se zbrali na poligonu. Popoldne so v počastitev praznika priredili športna tekmovanja.

Srca so zaigrala navzočim gostom ob pogledu na častno četo mladih tomšičevcev, ki je z brigadno zastavo v paradnem koraku prikorakala mimo tribune z gosti. O bojni poti brigade je zbranim spregovoril komandant enote polkovnik Marinko Dražga. »Ponosni smo, da lahko varujemo tradicije slavne Tomšičeve brigade,« je dejal ob koncu svojega govora. Na svečanosti sta govorila tudi Vladimir Mišica-Miha in Franc Leskošek-Luka, ob navdušenem skandiranju pripadnikov enote »Živela bratstvo in enotnost! Naj živi tovariši Titok!« Nato so najboljšim pripadnikom enote podelili odlikovanja in pohvale ter tovarišema Titu in Ivanu Gošnjaku poslali pozdravna brzojzva.

Pred nekaj dnevi je praznovala svoj 90. rojstni dan Franciška Kralj — Orešnekova mama iz Grahovš pri Trzinu. Sest otrok je vzgojila v pošteni in zavedne Slovence. Oba sinova sta se borila v vrstah partizanov. France je padel kot borec koroškega odreda na Obiskem. Ob visokem jubileju so Orešnekovi mami čestitali predstavniki ZZZB NOV občine Trzin, komisije za borbene in invalidske zadeve in drugi trziški borci. Zadovoljno in veselo preživljuje jesen svojega življenja, draga Orešnekova mama!

Prijetno so združili s koristnim

V počastitev 25. obletnice vstaje so se borci treh kolektivov — tovarne glinice in aluminija Kidričevo, tovarne dušika Ruše in IMPOL — ki sodelujejo tudi v proizvodnji, zbrali na tovariškem srečanju. Tokrat, po vrsti drugič, je srečanje priredil IMPOL. Srečanje je bilo pri Treh kraljih na Pohorju. Udeleženci srečanja so se pogovorili o proizvodnem sodelovanju in obudili dogodke na Pohorju izpred četrst stoletja. Tudi strelsko tekmovanje so priredili.

Srečanje borcev treh kolektivov naj postane tradicionalno, so sklenili udeleženci letošnjega zbora. Vsako leto ga bodo priredili drugje. Tako bodo okrepili vez med nekdanjimi soborci, ki sedaj sodelujejo na drugem področju, področju proizvodnje.

Ločmi so slavili

Združenje borcev iz Loč pri Poljanah je skupaj z domačimi slavilo krajevni praznik dne 19. junija, ob 22. obletnici uspešnega napada in uničenja nemške žandarmerije v Ločah; takrat je 1. udarna brigada Ljuba Serceja slavila eno svojih pomembnih zmag. Sedaj, po dvainvajsetih letih, imajo Loče povsem drugačen videz; na slavnostni dan pa so izročili namenu še novo šolo in del stare, obnovljene. Preden so si občani ogledali nove šolske prostore, so se zbrali v prosvetni dvorani, kjer so domači kulturniki izvedli lep program.

Ob 22. juliju — petindvajseti obletnici vstaje slovenskega naroda čestita vsem organizacijam Zveze borcev širom Slovenije, da bi ta dan praznovali spominjajoč se na našo enotnost v takrat res težkih časih za naš narodni obstoj.

Krajevni odbor zveze združenj borcev NOV Osek — Vitovlje (pri Novi Gorici)

Franc Leskošek-Luka, predsednik GO ZZZB NOV Slovenije govori na proslavi Tomšičeve brigade

PARTIZANSKI TABOR NA OBČINAH

Dan pred praznikom — dnem borca — je bilo v Opčinah pri Trstu živahno kot še nikdar poprej. V slavnostnem vzdušju so se v nedeljo popoldne zbrali v velikem vrtu Ljudskega doma številni okoliški partizani v okviru 1. partizanskega tabora. Srečanje je priredila Zvezna partizanov na Opčinah.

Srečanje vojaških vojn invalidov na jesenicah

Člani združenja vojaških vojn invalidov iz Lokavca pri Ajdovščini so v soboto, 9. julija, obiskali svoje tovariše na Jesenicah. 33 članov ZVVI iz Lokavca se je pogovorilo s predstavniki ZVVI Sava-Podmežaklja: o izkušnjah pri delu v organizaciji in še o marsičem. Po končanem srečanju so lokavski invalidi razvili svoj prapor in ob spremljavi harmonike zapeli več partizanskih pesmi.

K. Z.

OBVESTILO NAROČNIKOM

V zadnjem času prejemamo od naročnikov reklamacije, bodisi za posamezne številke ne dobe, ali pa jim pride v roke samo naslovi listek.

Krivda v takih primerih odpade na odpremi oddelku »Ljubljanskega dnevnika«, ki vrši odpremo lista naročnikom. Prosimo vas, dragi naročniki, da nam takoj javite, če vam kakera številka izostane. Mi pa bomo skušali z odpremi oddelkom odpraviti te nevednosti.

Uprava

Osrednja prireditev je bila popoldne v vrtu Ljudskega doma. Vse zbrane je najprej pozdravil Danilo Štubelj, nato pa je govoril o pomenu 1. partizanskega tabora in pripomnil, da so Opčine skupaj z Bani in Konkonoletom dale 139 borcev in stotine aktivistov NOV. Posebno pozornost je posvetil vprašanju priznanja statusa borca. Na slavnosti je govoril tudi predsednik pokrajinske organizacije bivših partizanov — ANPI Arturo Calabria, ki je orisal glavne cilje partizanske borbe v Italiji.

Ob tabornem ognju

ko bi prislunhile tudi splošnim družbenim dogajanjem — konkretno brezposelnim mladim ljudem — in ne samo svojim (trenutnim!) ekonomskim interesom.

V podjetju Zarja so že lani odpovedali delovno mesto vsem upokojenim uslužbencem. Da so ravnali prav, menijo tudi mnogi bralci, ki so spremljali razvoj zadeve Zarje. Takole so nam pisali:

»Vprašujem se, ali se prizadeta tovarišica Sajkova ni zavedala, da bi s prepustitvijo svojega delovnega mesta omogočila zaposlitev enemu iz množice mladih brezposelnih ljudi? Mladim moramo omogočiti zaposlitev, sicer bodo iskali delo v tujini. Prav zato menim, da sta direktor in delavski svet podjetja Zarja ravnala pravilno in humano, kajti naša mladina mora najti delo v domovini.«

Neki drugi bralec je zapisal: »Povedati vam želim, da je po mojem mnenju ukrep direktorja TP Zarje ter organov samoupravljanja umesten, ker ras ne gre, da bi nekateri sedaj dobivali dvojne osebné dohodek drugi pa nimajo možnosti, da bi se zaposlili.«

Enakih misli je tudi bralec, ki nam je pisal: »Po mojem mnenju naj upokojenici zares uživajo svoj zaslužen počitek. Svoja dosedanja delovna mesta naj odstopijo mladim, ki se žele zaposliti, ter si tako ustvariti potrebne možnosti za življenjsko pot, ki so si jo gradili s šolanjem.«

Tako mislijo ljudje, njihov razum, njihova vest. Je pač tako, da je javno mnenje velikega pomena v našem družbenem življenju. Nezapisane so te norme socialistične morale, po katerih naj, v primeru Zarje in podobnih (žal premnogih!), tisti, ki so si že ustvarili sredstva za prijeten življenjski obstoj, omogočijo drugim, ki so usposobljeni (morda tudi bolj kot prvi), življenje po zajamčenih socialističnih normah. C. Z.

Mladina mora najti delo v domovini

je bil namreč po pisanju ZZZB Tabor tovarišici Sajkovi odpovedal delovno razmerje, občinsko sodišče pa je odločbo razveljavilo in razsodilo, da tovarišici Sajkovi redno delovno razmerje ne preneha. Isto je odločilo tudi okrožno sodišče. Direktor podjetja je tovarišico Sajkovo kljub temu odslavil, češ da se bo podjetje obrnilo na naslednjo sodno instanco.

Nato nam je pisal upravni odbor trgovskega podjetja Zarja; njegovo pismo smo objavili v zadnji številki »TV 15«. Marsikaj novega nam je sporočil, zaradi česar smo spremenili mnenje o vsej zadevi, med drugim tudi to, da je tovarišica Sajkova upokojena po lastni volji že od 31. 12. 1964 s polno pokojninsko dobo, ter da je upravni odbor podjetja že lani odpovedal delovno razmerje vsem zaposlenim upokojencom. Podatek, da zakonca Sajko zaslužita na mesec prek tri sto tisočakov, pa smo namenoma prezrli.

Do tu je vsa zadeva le stvar upravnega odbora Zarje in tovarišice Sajkove. Pač pa lahko njune zadeve postanejo zanimive tudi za druge delovne ljudi, posebno za tiste, ki nimajo zaposlitve. Na tisoče mladih ljudi čaka na zaposlitev. Podatki so vznemirjujoči: število brezposelnih mladih, ki so končali šolanje, vztrajno narašča. Pred leti smo ostro obsojali vsako odhajanje v tujino s trutuhom za kruhom; dandanes ga celo odobravamo, razen v zadnjem času, ko ugotavljamo, da nam prepo-

trebni strokovni kadri uhajajo služiti kapitalistom. Torej, mnogo je mladih, ki končajo šolanje s strahom, kako bodo služili vsakdanji kruh. Mnogo, preveč, pa je tudi takih, ne mladih, ki svoje delo opravljajo brez ustreznih strokovnih kvalifikacij. O slednjem smo pretočili že mnogo črnih z mnogo manjšim uspehom.

Problemu brezposelnih mladih ljudi se je pridružil še vprašanje zaposlenih upokojenecov. Oboje se tesno povezuje, samo da slednjemu ne posvečamo dovolj pozornosti. Kaže, da nam zastujejo že goli podatki o številu mladih brezposelnih ljudi, ne vprašamo pa se, zakaj postaja problem brezposelnosti vedno bolj pereč. Razumljivo in ekonomsko popolnoma utemeljeno je, utemeljeno vsaj za trenutni položaj, da bo gospodarska organizacija obdržala na delu svojega nekdanjega uslužbenca — sedaj upokojenca, če je strokovnjak na svojem področju. Tako kadrovska politika pa je dokaj kratkovidna. Vemo, da vsakdo potrebuje za svoje delo prakso; mladega človeka je treba na njegovo delo privajati. Kaj se bodo mladi privajali na svoje delo, če ne bodo za to imeli priložnosti? In kako bo v prihodnosti, če gospodarske organizacije ne bodo k delu pritegnile tudi mladih, ovih in svezih moči, čeprav brez prakse. Znano je, da se gospodarske organizacije ob razpisih otepajo mladih prosilcev in raje na delovnem mestu obdržijo kar prejšnjega delavca, ki stoji v pokoj. Noben predpis jim tega ne brani. Odvisno je pač od njihove presoje, ki pa ne temelji vedno na gospodarskem računu, ki mora segati tudi v prihodnost. Navsezadnje pa lahko zapišemo, da so gospodarske organizacije vendarle vključene v mehanizem družbenega sistema. Čeprav so pri svojem poslovanju popolnoma samostojne, bi bil prav,

V Hrastniku z uspehom rešujejo problematiko borcev in invalidov

Komisija za zadeve invalidov in borcev pri skupščini občine Hrastnik je na zadnji seji poročala o opravljenem delu v minulem letu. Zadnje čase je komisija obravnavala predvsem dodeljevanje priznavalnin, zdravstveno zavarovanje kmetov-borcev, spremembe predpisov o vojaških vojnih invalidih, klimatsko zdravljenje VVI in nekatere druge zadeve.

Lani so v Hrastniku porabili za priznavalnine 87.000 novih dinarjev za 102 upravičence. Zdaj prejema priznavalnine 55 oseb, v povprečju pa znaša priznavalnina 130 novih dinarjev na mesec. Ob novem letu 1966 so bile 123 osebam izplačane enkratne priznavalnine. Letos bodo za priznavalnine v Hrastniku porabili 105.000 novih dinarjev, izplačujejo pa jih v višini od 180 do 350 novih dinarjev na mesec.

V šolskem letu 1964/65 se je na srednjih in visokih šolah šolalo 12 otrok padlih borcev, v minulem letu pa le še sedem; za pomoč pri šolanju jim izplačujejo od 25 do 150 novih dinarjev na mesec. Vso pomoč pa so otrokom padlih borcev in tudi še živim borcem nudili pri zaposlovanju.

Borčevski dodatek prejema 6 upravičencev, komisija pa si zdaj prizadeva, da bi upravičence do borčevskega dodatka zaposlili na odgovornejših delovnih mestih.

Komisija za zadeve borcev in invalidov hrastniške občinske skupščine rešuje tudi vloge o izjemni upokojitvi borcev in udeležencev španske državljanske vojne. Doslej je bilo vloženih 5 zahtevkov. Letos pa je bilo vloženih tudi 37 vlog za priznanje posebne dobe. Lani je bilo omogočeno 18 invalidom brezplačno kopališče — klimatsko zdravljenje; letos zanj vlada mnogo manjše zanimanje kot lani. Na območju občine Hrastnik je tudi 56 vojaških invalidov; družinske invalidnine prejema 153 upravičencev.

Lani je bilo 27 kmetov-borcev deležnih za nad 500.000 no-

vih dinarjev olajšav na račun razširjenega zdravstvenega zavarovanja. Letos bo okrog 50 borcev-kmetov deležnih davčnih olajšav, in sicer od 30 do 100 % od katastrskega dohodka.

Omeniti še velja, da na področju hrastniške občine ni borca, ki ne bi imel stanovanja, nekaj upokojenih borcev pa ima bolj slaba stanovanja, vendar bodo tudi ta ali popravili ali pa preselili borce v druga. Stanovanjski sklad občine Hrastnik, Steklarna Hrastnik in Rudnik rjavega premoga Trbovlje-Hrastnik so lani odobrili borcem za gradnjo oziroma popravilo stanovanj posojila v znesku 100.000 novih dinarjev.

Ko je občinska skupščina Hrastnik obravnavala dejavnost komisije za zadeve borcev in invalidov, je ugotovila, da je bilo opravljeno precejšnje delo, obenem pa poudarila, da bo treba v prihodnje nameniti več denarja za priznavalnine, za klimatsko-kopališko zdravljenje zainteresirati kar največ VVI in rešiti stanovanjska vprašanja upokojenih borcev ter opozoriti pristojne organe na probleme v zvezi s preniknimi družinskimi invalidninami. Občinski komisiji za priznanje posebne delovne dobe so priporočili, da naj bo dosledna pri odločanju o priznanju posebne dobe, istočasno pa so tudi menili, da naj bi imela republikanska komisija enotnejša merila za dajanje mnenj o priznavanju dvojne dobe.

M. L.

Ivan Kreft: SPOMINI ŠPANSKEGA BORCA

PRED TRIDESETIMI LETI, JULIJA 1936, SE JE V ŠPANJIJI ZACELA DRŽAVLJANSKA VOJNA. TRAJALA JE VSE DO LETA 1939, KO JE MORALA REPUBLIKANSKA ŠPANJJA PODLEČI DIKTATURI GENERALA FRANCA.

KAKO JE PRISLO DO UPORA IN DRŽAVLJANSKE VOJNE? — PO ZLOMU DIKTATURE PRIMO DE RIVERA (1923—30) JE ŠPANJJA DOBILA REPUBLIKANSKO USTAVO, DEMOKRATSKE SILE PA SO SE ZEDINILE V LJUDSKI FRONTI, KI JE LETA 1936 DOBILA PRI VOLITVAH VEČINO. TO NI BILO PO VOLJI IZREDNO MOČNI REAKCIJI IN KLERU. NJI MA NA ČELO SE JE POSTAVIL GENERAL FRANCO IN IZ MAROKA NAPADEL MLADO REPUBLIKANSKO ŠPANJO. MEDTEM, KO STA MUSSOLINI IN HITLER ODKRITO PODPRLA FRANCA IN NJEGOVE FALANGISTE, SO REPUBLIKANCI OSTALI LE PRI VELIKODUŠNIH OBLJUBAH. ČEPRAV SO SE PROSTOVOLJCI IZ VSEGA SVETA BORILI Z VELIKO POZRTVOVALNOSTJO V MEDNARODNIH BRIGADAH ZA OHRANITEV ŠPANSKE REPUBLIKE, SO MORALI PRED VELIKO POMOČJO PODLEČI.

V VRSTAH MEDNARODNIH BRIGAD ŠPANSKE REPUBLIKANSKE VOJSKE SO SE BORILI TUDI MNOGOSTEVIŠNI PROSTOVOLJCI, CLANI KP JUGOSLAVIJE, V ODSTOTKIH PO NARODNOSTI PA JE BILO NAJVEČ PROSTOVOLJCEV SLOVENCEV, KI SO SE Z BOJNIMI IZKUŠNjami POSTAVILI POZNEJE, LETA 1941, NA ČELO NAŠEGA OSVOBODILNEGA BOJA.

V Parizu sem srečno našel knjigarno, v kateri je delal Lovro Kuhar.

Ker sem v Parizu bival legalno, me je Prežihov Voranc povabil kar na svoje stanovanje, da bi se v miru pomenila o vsem, o čemer bi se rada. Ko sva se vzpenjala po stopnicah, me ni pozabil opozoriti na stanovanje konfidenta. V stanovanju naju je že pričakovala Prežihova žena, ki je prišla v Pariz nekaj časa pred mano. Prežih jo je menda zadnjič videl, ko je bila leta 1936 ilegalno pri njem na obisku. Zaradi neznanja jezika je imela seveda težave, in kar je bilo treba opraviti v mestu, je opravil vedno Prežih sam. Tudi za nakup hrane je moral skrbeti, vsaj tiste čase, ko sem bil jaz v Parizu. Nekajkrat sem ga po takih opravilih celo spremljal. Preden sem odpotoval v Španijo, me je hotel Prežih še prav posebno pogostiti in je kupil med drugim tudi rezke in znane dolge štruce kruha, kakršne pečejo samo v Franciji ali morda celo samo v Parizu. Razen v stanovanju sva se s Prežihom sestajala tudi v knjižarni, ki jo je vodil on, nekje v centru Pariza, toda v zelo stranski ulici. V kavarni sva se sestajala le tedaj, kadar je bil povabljen še kak tretji, ki se zaradi kompromitiranosti ni smel pokazati niti na Prežihovem stanovanju, pa tudi ne v knjižarni.

Ko je bil določen dan odhoda 150-ih prostovoljcev v Španijo, katere naj bi vodil jaz, mi je

v promet. S tem pa se še niso zadovoljili. Še za pot so si nakupili vina in tako sem imel ves čas z njimi težave. Zadovoljen sem bil, ko sem po spisku ugotovil, da nihče ni zamudil vlaka. Do Bezierra, kjer smo izstopili, so se večinoma dobro naspali in iztreznili. Tu smo se razvrstili po različnih manjših hotelih in gostilnah, ki so imele sobe za tujce. Z nekaterimi tovariši so me poslali v mali hotel s španskim gospodarjem. Ta dva dni bivanja v Bezierru sem bil res zadovoljivo preskrbljen. Gospodinja me je večkrat vprašala, če sem zadovoljen. Ne da bi ji laskal, sem ji odgovoril, da se mojim tovarišem, ki so v drugih hotelih, ne godi tako dobro in da se pozna, da sta lastnika hotela Španca. Več ji nisem smel povedati, ker smo imeli strogo navodilo, da tudi tistim, ki vedo, kam smo namenjeni, tega ne priznamo. V Franciji je bila sicer na vladi ljudska fronta, toda v vojaškem in policijskem aparatu so v glavnem odločali ljudje, ki so nasprotovali takratni vladi.

Iz Bezierra smo nadaljevali pot proti Pirenejem z avtobusi, sedaj ne več vsi hkrati, marveč v nekajurnem presledku v skupinah po največ trideset ljudi. Na poti smo se zaustavljali pri francoskih Špancih, kmetih, ki so bili brez izjeme na strani republike. Enkrat smo delj časa ponoči hodili celo peš in zatem stopili v neki drugi avtobus. Zakaj je to bilo potrebno, ne vem, morda je bila na kakem odseku ceste kontrola, ki jo je bilo treba obiti, ali kaj podobnega. Na podnožju Pirenejev smo izstopili iz tega drugega avtobusa. Pod streho nas je vzel zopet Španec, francoski domačin. Pri njem smo večerjali in se oskrbeli s copatami z gumijastimi podplati, kot jih običajno nosijo Španci v planinskih predelih. S temi copatami, ki so lahke, se da dobro koračiti navkreber, bile pa so primerne tudi zaradi tega, ker si z njimi hodil tiho, in francoski omejni stražniki korakanja 30 prostovoljcev v oddaljenosti nad 100 metrov niso mogli zaznati. Vodiča smo imeli enega spredaj, drugega zadaj. Nekaj kilometrov pred mejo pa sta se nam pridružila še dva izvidnika. Vodiči so bili svoje dolžnosti že zelo vajeni. Ko smo srečno prišli do prve španske karavle, kjer so nam postregli z vročo kavo, ki nas je že čakala, so pripovedovali, da niso imeli s francoskimi omejnimi stražniki še nobenega resnega incidenta.

Ko smo se okrepčali, smo krenili dalje, pot nas je sedaj vodila venomer navzdol Pireneji so v predelu, koder je vodila naša pot, obraščeni. V višinah je prilikavo iglasto drevje in nizko grmovje, v nižinah pa so precej velika drevesa, tudi taka, ki dajejo plutovino. Pod takšnimi drevesi smo ob vznožju počivali in čakali vojaške kamione iz taborišča blizu Figuerasa. Prve pol ure čakanja nam je dobrodošlo za počitek. Toda, ko smo le že predolgo čakali, smo se začeli spraševati, zakaj ta zamuda, ko je vendar doslej šlo vse po programu. Uganili smo seveda pravilno. Republikancem najbrž manjkajo prometna sredstva, kolikor jih pa imajo, so nemara stara, izrabljena.

Ko so trije kamioni po triurni zamudi končno le prišli po nas, smo ugotovili, da so vozila res v zelo slabem stanju. V Figuerasu nas je sprejel komandant kapetan Ukrajinec. Vojašnica je bila povsem prehodnega značaja, vendar se je vsak transport tukaj zadržal nekaj dni, čakajoč, da se zbere 500 do 600 prostovoljcev, ki potem skupno nadaljujejo potovanje z vlakom do Albacete. Kapetan Ukrajinec je s skupino, ki je prišla pred nami, že pridno ekserciral, z nami pa ni začel, ker je bil odhod predviden že v naslednjih dneh. Res se je že v dveh dneh zbralo predvideno število prostovoljcev in krenili smo z vlakom proti Albaceti. Ves čas našega potovanja nas je vznemirjala nemško-italijanska aviacija, tako da smo morali večkrat postajati. Bile pa so tudi druge težave. Pred nami zbombardirani vlaki, ki so prevažali municijo, so nam zakrčili pot. Ena od postaj je še gorela, ko je pripeljal naš vlak do nje. Naš transport je za svojo obrambo imel le en mitraljez na čelu in enega na koncu vlaka in še to nista bila moderna protivzgonska mitraljeza, temveč že zelo zastarela, navadna pehotna. Kljub vsemu smo do Albacete prišli brez žrtev. Le jaz sem se pri odstranjevanju municije z goreče postaje nekoliko poškodoval na nogi, tako da se mmoral nekaj dni ležati v ambulanti v Albaceti.

V Albaceti sem se takoj zanimal za svoje znanke. Povedali so mi, da sta pri cenzuri zaposlena ing. Drago Gustinčič in Rudi Janhuba. Predvsem sem želel govoriti z Janhubo, ki je bil pred vojno kot triglavan in član SKOJ aktiven tudi pri Slovenskem ljudskem gibanju. Ob petomajskih volitvah in pozneje nam je mnogo koristil, ker smo ga kot imetnika režijske železniške legitimacije lahko brez velikih stroškov pošiljali tudi v oddaljene kraje, kamor je bilo treba kaj odnesti ali dati navodila za organiziranje kakšne akcije.

Pred zgradbo cenzure sem srečal Veljka Vlahovića, ki je v boju zgubil nogo in je čakal na evakuacijo. Seznanil sem se tudi s slikarjem Andrejevićem-Kunom, ki je prav tako delal delo že opravil in se z zbirko risb pripravljaj na odhod iz Španije v Pariz, da bi s svojimi risbami delal propagando za pravično stvar španskih narodov. Kot ljubitelju upodablajočih umetnosti mi je pokazal svoja dela, ki sem jih bil zelo vesel.

(Nadaljevanje)

Pri taborniški četi »Samorastniki«

Pred približno enim letom so v Mariboru ustanovili taborniško četo Samorastniki. Ima 60 članov, ki so stari od 11 do 22 let. Član te taborniške čete je lahko le tisti učenec, ki ima pozitivne ocene v šoli. Načelnik čete Peter Menhard mi je pripovedoval, da imajo v okviru čete pet vodov, ki nosijo imena po delih Prežihovega Voranca. Imena vodov, s katerimi imajo vsak teden sestanke, so: Ožbe, Mohor, Gau, Požganica in Meta. Ustanovili naj bi še vod Solzice. Pokazal mi je njihovo zastavo. Na njej je drevo, ki kljubuje viharju, pod njim je šotor, zraven njega na levi strani taborni ogenj, na desni pa emblem Maribora. To zastavo, ki z vsem tem simbolizira žilavost samorastnikov, so razvili ob letošnji obletnici ustanovitve OF. Tudi vodi imajo svoje zastave.

Ko sva se pogovarjala s Petrom Menhardom o tem, kaj so že naredili, mi je začel naštevati:

»Letos za prvomajske praznike smo že drugi taborili v Kamniški Bistrici s tamkajšnjimi taborniki. Tako kot vsako leto v aprilu ali v maju smo tudi letos opravili tradicionalni pohod na zadnje bojišče pohorskega bataljona, kjer pripravimo spominsko svečanost. To svečano ponovimo vsako leto še v novembru. Lani so štirje vodi taborili po 14 dni v Rovinju, Veli Luki pri Korčuli in v Puli. Življenje v teh taborih je potekalo po programu, ki so ga sestavili prejšnji večer člani tabornega vodstva.«

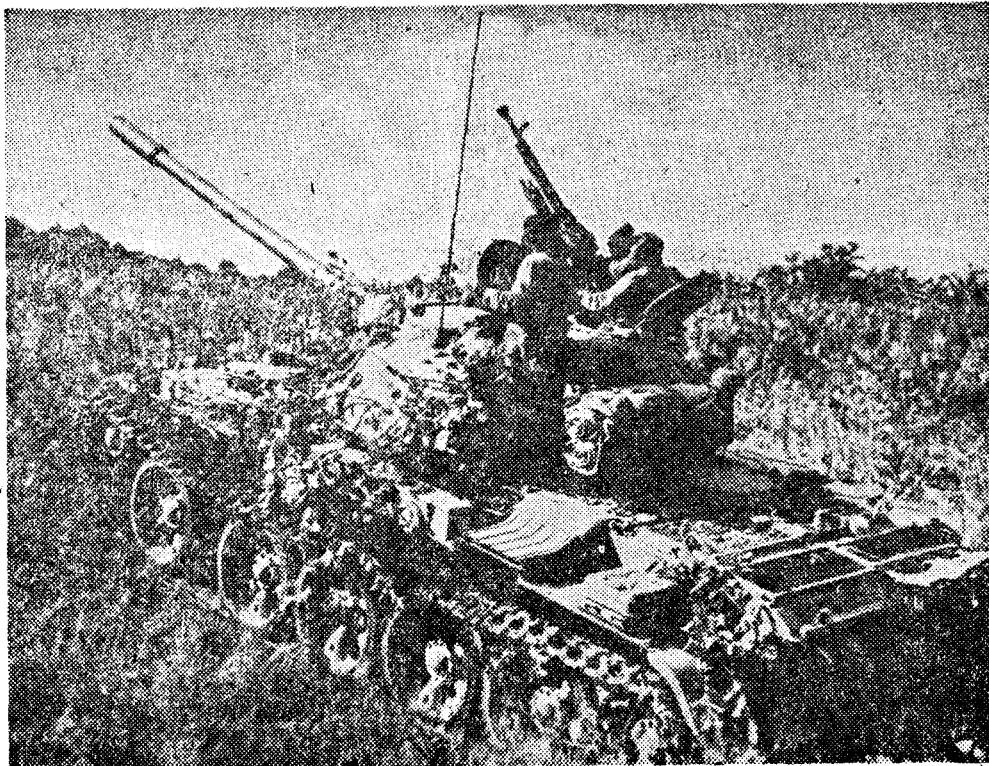
Kot je znano, imajo tudi taborniške organizacije velike težave, ker tako rekoč dobijo zelo malo ali pa so brez finančnih sredstev. O tem je predstavnik taborniške čete Samorastniki dejal:

»Naša četa dobiva finančno podporo od krajevnne skupnosti »Prežihov Voranc« in mladinskega kluba pri tej skupnosti. Sredstva seveda niso tolikšna, da bi lahko brez težav delovali. Pri našem delu naj bi nas kdaj pa kdaj podprli tudi občani. Večkrat krijemo izdatke raznih tekmovalnih med taborniki sami. Tako je bilo tudi pred kratkim, ko smo poslali dve ekipi na Govejek pri Medvodah na tekmovanje za Milovanovičev memo-

v bližini domačije Prežihovega Voranca v Kotljah letni tabor. Na Kozjaku si nameravajo urediti lastno domovilišče. Pri tem jim gredo zelo na roko Gozdno gospodarstvo v Mariboru, občinsko ZROP Maribor-Center in krajevno združenje ZROP Prežihov Voranc. Sodelovali so

Dva in dvajseto leto pisemo od dogodka, ki je odločilno prispeval k zmagi nad fašizmom: 16. julija 1944 je nastala prva večja operativna tankovska enota. Prva tankovska brigada. V sestavi Osmega korpusa, kasneje Četrte armade, je izvajala svobodo Kni-nu, Mostarju, Bihaću, Liki, Hrvaškemu Primorju in Istri, Slovenskemu Primorju in Trstu. Kot jeklena igla se je brigada zarinila med sovražnikove vrste, za njo pa so udarili borci. Prvega maja 1945 je Trst dvojno praznoval: praznik dela in prihod prve tankovske brigade.

Prvi tankovski vod so partizani sestavili že leta 1942 v Liki; slovenski borci so osnovali svoj tankovski odred 1. 1944 v Beli krajini. Koliko brezmejnih junastev je zapisanih na jeklenem oklepju vsakega tanka, ki so ga borci izrgali sovražniku iz rok. Z golimi rokami so jih naskakovali in želja po svobodi je bila močnejša od jeklenih pošasti. Po vojni so oklopne enote JLA močno napredovale. Sodobno opremljene s orožjem, ki ga upravljajo odlično izšolani kadri, so ponos obrambe naše socialistične skupnosti.

Dan groze v Hrušici

Tudi napredna vas Hrušica pri Jesenicah je morala v času okupacije plačati visok krvni davek. Zločin, ki so ga povzročili nacisti nad prebivalci iz te vasi, je boleče zarezal rane vsem družinam; tega še mnogi poznejši rodovi ne bodo pozabili. Tudi takrat, kot mnogokrat, je okupator pokazal svojo nemoč: maščeval se je nad nedolžnim prebivalstvom, ker narodnoosvobodilnemu gibanju nikakor ni mogel do živga.

Bilo je pred 24 leti. 77. julija so nacisti ustrelili 46 mož.

Zločinci so opravili svoje delo ob cesti na Belem polju, okrog dva kilometra proti Mojstrani. Njihovo maščevanje za štiri ubite Nemce je bilo strašno: obkolili so vas Hrušico, jo preiskali in odpeljali skoraj vse moške v begunjske zapore. Šestinsitirideset so jih odpeljali na morišče, njihove družine pa izselili na Bavarsko.

Zločin je močno odjeknil med vsemi zavednimi Slovenci, posebno še v gorenjskem kotu in še bolj podžgal sovraštvo do okupatorja. Spomenik, ki so ga vaščani postavili na mestu zločina, opozarja na dejanje, ob katerem so nekatere hrušičanske družine izgubile vse odrasle moške.

S. Š.

tudi pri letošnji akciji Večera z rancami po Dravi. Tako so nekateri pomagali pri prevozu, drugi taborniki pa pri urejevanju prenočišč za udeležence te akcije. V svojih vrstah imajo tudi nekaj najstarejših tabornikov, ki bodo zaprosili preko republiške zveze tabornikov Jugoslavije za naziv tabornika Partizan. Taborniki, ki pa še niso stari 10 let, pa so vključeni v družine Medvedkov, Čebelic itd.

Taborniki morajo opraviti izpite v treh težavnostnih stopnjah. V prvem primeru mora odgovoriti tabornik na 12 vprašanj: naša domovina, naša organizacija, izletniška signalizacija, topografija, spoznavanje prirode, osnove tehniškega znanja, prva pomoč, telesna vzgoja in igre, kulturni in zabavni del, o vodiču in varčevanju. Taborniki, ki uspešno odgovorijo na vsa ta vprašanja, prejmejo bronasto zvezdico. Druga stopnja za srebrno značko obsega ista vprašanja, toda bolj poglobljene odgovore. Za tretjo stopnjo, torej za zlato zvezdico, je potrebno poleg tega znati še več. Razen tega mora prehoditi tabornik 15 km po neznaniem terenu in biti tri dni sam v naravi. Seveda pa mora svoje bivanje in prehojeno pot tudi dokazati.

Člani taborniške čete Samorastniki si prizadevajo, kako bi povečali svoje vrste. Pri tem imajo težave, ker je med mladino zelo malo zanimanja za taborniško življenje.

D. Miklavc

1946 - 1966

ILIRSKA BISTRICA

rial.« Nato pa je še povedal, da nameravajo v okviru taborniške čete Samorastniki ustanoviti gorsko stražo. Letos med letom naj bi skupaj s taborniki iz Kamniške Bistrice priredili

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Izgube ameriških oficirjev v Vietnamu

Ameriško časopisje nikakor ne preneha pisati o ameriških izgubah v Vietnamu. Vojni dopisniki iz Saigona in južnovietnamskega bojišča obtožujejo poveljstvo ameriških oboroženih sil, da ne objavlja pravih podatkov o svojih in sovražnikovih izgubah. Podatki o sovražnikovih izgubah so pretrani, o svojih izgubah pa zmanjšani.

Posebne skrbi povzročajo obšutne izgube med oficirji, ki so v južnovietnamski vojni sorazmerno večje, kot pa je to bilo v drugi svetovni in korejski vojni.

Vojaške zanimivosti

Uradno so poročali, da je ameriška kopenska vojska izgubila od začetka vojne do konca 1965. leta 205 oficirjev in podoficirjev ter 873 vojakov. To pomeni, da je bilo med padlimi devetnajst odstotkov starešin.

Korejski vojni je padlo 1121 ameriških oficirjev in podoficirjev ter 13.213 vojakov — torej le pet odstotkov vseh padlih je bilo oficirjev ali podoficirjev.

V drugi svetovni vojni je bilo med padlimi šestnajst odstotkov starešin; takrat je padlo 161.741 vojakov in 31.057 oficirjev in podoficirjev.

Umik nekaterih ameriških enot iz Evrope

Britanska agencija Reuter je pred kratkim objavila novico, da je ameriško poveljstvo, ki se zadržuje v Parizu, začelo pošiljati iz Evrope v Ameriko nekaj petnajst tisoč posebej izurjenih vojakov. Hkrati s tem so v Washingtonu sporočili, da bodo začasno zmanjšali svoje oborožene sile v Evropi in da se bo v naslednjih mesecih vrnilo v Ameriko še ustrezno število vojaški specialistov. Neki ameriški predstavnik pa je povedal, da gre predvsem za specialiste iz 7. ameriške armade, ki se zadržuje v Zahodni Nemčiji, le v manjšem številu pa za specialiste iz oporišč v Franciji, Veliki Britaniji in drugih evropskih državah.

Ta ameriška operacija naj bi bila končana že ob koncu prve polovice leta, z njo pa bi se ameriške sile, ki so pod poveljstvom NATO, zmanjšale od prejšnjih 225 tisoč na 210 tisoč moč.

Ameriški vojaški funkcionarji so izjavili, da se bo število stanje ameriške vojske bržkone nekoliko povečalo. To zlasti velja za kopensko vojsko in letalstvo. Ob koncu februarja tega leta je v ameriški vojski bilo 2.935.562 vojakov in oficirjev.

Zahodnonemško protitankovsko samohodno orožje

Novo zahodnonemško oklopno vozilo, oboroženo s protitankovskim topom kal. 90 mm, je osnovno protitankovsko sredstvo zahodnonemškega Bundeswehra. Razen topa pa ima še dirigirane protitankovske rakete tipa »SS-11«.

Top kal. 90 mm uporablja enako municijo kot top ameriškega tanka »M-48 A-2«, razen tega pa tudi vse standardne granate kal. 90 mm NATO pakta. Poglavitni odliki te triindvajset ton težke samohodne sta hitrost in gibljivost; v tem oziru prekaša celo srednje tanke.

Samohodka ima dizelski motor z osmimi cilindri in s 500 konjskimi močmi. Na dobri cesti doseže 92 kilometrov na uro. Njeno posadko sestavljajo štirje možje.

Samohodka ima tudi protiletalski in navadni mitraljez, razen tega pa še posebno napravo za metanje dimnih bomb. V notranjosti vozila lahko napravijo nadpritisnik in s tem preprečijo vdor prahu, strupenih plinov in bakterij v vozilo.

Protigverilska letala za izvoz

Ameriška agencija VPI poroča, da so več kot tisoč ameriških nadzvočnih taktičnih lovcev »F-5« že dobavili, ali pa jih bodo v kratkem poslali v enajst raznih držav. Med prvimi so Norveška, Iran, Grčija, Turčija, Formoza, Južna Koreja, Filipini, Tajsko in Etiopija. V prihodnjem letu bo 70 letal »F-5« dobila tudi Španija, medtem ko bo Kanada že letos začela izdelovati 125 letal te vrste.

Letalo »F-5«, ki stane 700.000 dolarjev, je namenjeno za gverilsko vojskovanje. To je letalo, ki potrebuje kratko vzletišče, zelo hitro doseže nadzvočno hitrost, odhkuje pa se tudi po veliki manevrski sposobnosti in majhni teži.

UKRADEL LETALO IN POBEGNIL

Kapetan Bruce, ameriški pilot, v nekem zračnem spopadu z nemškimi »messerschmidti« ni imel sreče. Njegovo lovsko letalo »mustang« je dobilo v motor deset zadetkov. Iz izpušnih cevi se je pokazal gost dim. Američanu ni preostalo drugega, ko da je izskočil.

Ko je srečno pristal, je začel misliti o tem, kaj naj stori. Vedel je, da je nekje sredi Avstrije. Ni imel želje, da se vda in postane vojni ujetnik. Sklenil je, da se bo skušal rešiti z begom. Kam in kako? Do najbližjih zaveznikov enot (v Franciji ali Italiji) je imel več kot štiristo kilometrov. Ko je vse natančno pretehtal, je menil, da stori najbolje, če poskuša priti v nevtrarno Švico. Zato je zavil proti zahodu in se napotil naravnost proti švicarski meji.

Pred odhodom je skril svoje

padalo v gosto grmovje, v bližnjem gozdu pa je počakal, dokler se ni zmrčilo. Bal se je zasledovanja, saj so Nemci videli, kako je skočil iz gorečega letala.

Ko se je stemnilo, je sestreljen letalec prilezel iz začasnega skrišča in krenil na pot. Lačen se ni bil. Vode je v planinskih potokih tudi imel dovolj. Le obleka ga je skrbel. Zeblo ga je. Na sebi je imel le hlače in srajco. To jutro so ga prepoznali prebudili in je ob alarmu tako hitel v svoje letalo, da ni imel časa obleči niti kombinezona.

Potovanje proti švicarski meji ga je močno utrujalo in izčrpavalo. Hodil je le ponoči, podnevi pa je v skriščiščih počival. Izbral je gozdne poti, cest in naselij pa se je izogibal.

Po treh dneh naporne hoje je postal že pošteno lačen. Stež-

ka je hodil in začel obupavati. Švicarska meja je bila še daleč.

Začel je že obupavati, ko je nad seboj iznenada zaslišal ropot letalskega motorja, ki je postal čedalje glasnejši. Nekaj minut kasneje pa je bilo, kot bi odrezal, spet vse tiho. V šibki mesečini je Bruce videl temne obrise spuščajočega se letala, ki se je nato skrilo za bližnjim hribom. Pričakoval je, da bo letalo vsak hip zadelo ob hribov in se razletelo. Zmotil se je, kajti še nadalje je bilo vse tiho.

Bil je radoveden, kaj se je zgodilo z letalom, in je zbral vse svoje sile, da bi se pripeljal na vrh hriba. Ko je prišel na greben, je od silnega presenečenja skoraj pozabil dihati: v dolini, ki se je širila pod njim, je zagledal nemško letališče. Mesečine je bilo dovolj, da je razločil obrise nemških lovcev. Radovednost pa mu ni dala miru in se je spustil po pobočju navzdol, nato pa je splezal na neko drevo, da bi imel čim boljši razgled po letališču.

Letališče je bilo ograjeno z bodečo žico, letala pa so stala več sto metrov daleč od žične ograje. Bilo je slišati le korake stražarja, sicer pa je bilo povsod vse tiho. Bruce je pozorno opazoval stražarja in ugotovil, da ta straži hkrati hangarje, stavbo in letala na prostem. Za en sam obhod je potreboval pol ure.

Tedaj je v Brucevi glavi vznikla misel, da bi pobegnil kar z nemškim letalom. Menil je, da se v tistih tridesetih minutah, kolikor je stražar potreboval za svojo pot, lahko vtiho-tapi na letališče, se približa prvemu letalu in vzleti.

Brž ko se je stražar začel oddaljevati od kraja, kjer so sta-

la letala, je Bruce že bil pri bodeči žici. Splazil se je skozi žice in nekaj minut kasneje je že bil pri najbližjem lovcu. Za hip je legel in se oziral na vse strani: razen stražarja, katerega obrisi so se izgubljali v daljavi, ni opazil ničesar sumljivega. Hitro se je povzpela na krilo, dvignil pokrov kabine in ziezal noter.

V kabini mu je bilo vse neznan: vzvodi, instrumenti, razni gumbi. Znal je toliko nemško, da je počasi ugotovil, kaj čemu služi. Pri tem pa je izgubil precej časa. Prav tedaj, ko je nameraval pritisniti na gumb starterja za vžig motorja, se je spet vrnil nemški stražar.

Kapetan Bruce se je stisnil k tlu, kolikor se je mogel, in čakal, da bo Nemec odšel naprej proti hangarju. Na njegovo veliko presenečenje pa je stražar obstal prav zraven njegovega letala, snel puško z rame in jo naslonil na trup letala.

»Sedaj bo po meni, Nemec se je bržkone utrudil in se želi odpočiti,« je pomislil ameriški letalec.

Ni minilo deset sekund, ko mu je vse postalo jasno: Nemec je šel na malo potrebo. Takoj nato, ko je stražar odšel proti hangarju, je Bruce pritisnil na gumb starterja. Motor je takoj vžgal. Dodal je plin, toda letalo se ni premaknilo nikamor. K

sreči je hitro uganil, kaj je temu vzrok: kolesa so bila podložena. Nemudoma je skočil iz kabine, odstranil oviro in se spet vrnil nazaj v letalo.

Hip kasneje je nemški lovec že drvel proti vzletišču. Stražar se nikakor ni mogel znajti. Ves presenečen je kel proti letalu in mu dajal znake, naj se ustavi. Bruce pa se na njegova opozorila ni oziral. Nekaj sekund kasneje je bil že v zraku. Na obzorju je bilo videti prve znake bližajočega se dneva.

Stražar je nekajkrat ustrelil v zrak in s tem dal znak za preplah. Bilo pa je že prepozno. Ukrađeno letalo je bilo že onstran hribov.

Kmalu nato je Bruce naravnost letel proti Franciji. Letel je nizko, letalo pa je vodil precej nezanesljivo. Čeprav ni imel nobene karte in se je moral ravnati po orietirjih, mu je še kar dobro šlo. Že poprej je bil večkrat letel nad Nemčijo in mu zato zemljišče ni bilo povsem neznan. Brez kakih večjih težav je našel pot do svojega matičnega letališča v Franciji.

Njegovi tovariši niso verjeli svojim očem, ko so ga spet zagledali živega. Bili so prepričani, da ga ne bo nikoli več nazaj in tako je komandant polka moral v spisku pogrešanih letalcev črtati njegovo ime.

Kaj je »Banijec«?

»Banijec« je improvizirani partizanski top, ki ga je v neki kovačiji v banijski vasi Hajetić napravil Simo Jednak. Za topovsko cev je Simo uporabil cerkveni možnar, ga okreplil z dvema obročema in pritrldil na leseno stojalo. Vžig je izvedel na podoben način, kot je to pri lovskih puškah. Granate so bile napolnjene z dinamitom in jeklenimi kroglicami. Ko je padla na cilj, je dinamit razgalil kroglice na vse strani.

Top so prvič uporabili 19. decembra 1941 ob napadu na ustaško postojanko v Hajetićih.

Pet dni kasneje so s topom obstrlevali ustaško posadko v Vladetićih, takrat pa je top razneslo.

Isti mojster je nato izdelal še en tak top, za njegovo cev pa je uporabil os zaplenjenega nemškega tanka. Nekoliko kasneje so v Baniji ustanovili posebno delavnico, v kateri so izdelali še trideset podobnih topov. Njihove cevi so bile iz osi mlinskih koles, granate pa so napravili iz vodovodnih cevi, ki so jih polnili z dinamitom, smodnikom in jeklenimi kroglicami.

Fotografija z vprašajem

Topničarji gredo skozi neko dolensko vasico. Oblečeni so v italijanske in dele nemških uniform, dreve je golo. Torej je slika nastala najbrž v pozni jeseni 1943 ali zgodnji pomladi 1944 nekje na Dolenskem, predstavlja pa oddelek topništva. Sporočite nam podrobnosti o ljudeh na sliki, da bomo lahko fotografijo dokumentirali

PRVI »TANK« DOMAČE PROIZVODNJE

V začetku julija 1942 je bila vstaja v Liki že izven krize in so se partizanske enote organizacijsko okrepile, ustanavljali pa so tudi nove. Osvobodeno ozemlje se je močno povečalo, pred vrati pa so bili napadi na mesta z večjimi okupatorjevimi posadkami. Takrat si borci še niso bili povsem na jasnem, da je moč v boju, kot vsako drugo orožje, zapleniti tudi tanke. Po blesteči zmagi na Ljubovem, ko so z zaplenjenimi tanki sestavili poseben tankovski vod in ki so ga morali uporabiti nekje drugod, so v bataljonu »Marka Oreškovića« začeli razmišljati o tem, kako bi sami napravili nekaj, kar bi bilo podobno tanku in s čimer bi si pomagali pri napadu na sovražnikovo postojanko Srb. Z njegovo pomočjo bi se lažje in z manjšimi žrtvami približali bunkerjem, iz katerih je sovražnik imel pod svojim ognjem vse dostope k mestu.

Uresničitev te zamisli so zaupali borcu Stevu Brozoviću in mu naročili, naj konstruira tako napravo, ki bi med približevanjem sovražnikovim bunkerjem borce varovala pred ognjem pehotnega orožja. Steva se je z vso vmeno lotil naloge, pomagalo pa mu je pri tem še nekaj drugih borcev.

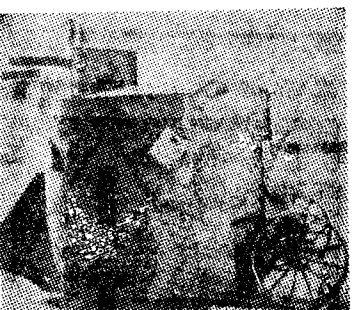
terial so prepeljali v vas Neblju-se in v kovačnici Rada Ljubojeviča začeli marca 1942, leta delati naš prvi tank.

»Prototip« so končali v enaindvajsetih dneh. Iz cisterne so napravili spodnji del tanka. Na oklopu so izvrtali luknje za puške in puškomitraljez. Tank je bil brez poda. Kupola je bila sestavljena iz dveh vzporednih zaokrogljenih jeklenih plošč, vmesni prostor pa so napolnili s peskom in konopljo. Oklop na kupoli je bil debel sedem do osem centimetrov. Tank je bil visok 125, širok pa 170 centimetrov.

V spodnjem delu vozila so pritrldili tri kolesa od mešalca za beton. Nad sprednjim kole-

som je bila zelo preprosta naprava, s katero je bilo moč zavijati in desno ali levo. Tank pa je imel tudi zavore.

Posadko je sestavljalo šest borcev. Njihova naloga je bila, da streljajo skozi odprtine v oklopu, hkrati pa so bili tudi »tankovski motor« in so porivali svoje vozilo naprej. Do izhodišnega položaja za napad so tank pripeljali s konji. Tank je bil oborožen z orožjem, ki ga je pač

ni meri okrepili oklop. S tem so dosegli, da so bili borci v vozilu varni pred sovražnikovim ognjem iz pehotnega orožja.

K serijski proizvodnji tankov pa je niso prešli, saj so partizanske enote že kmalu nato imele prave tanke, ki so jih bile zaplenile sovražniki. Hkrati s tem je med borci začelo prevladovati prepričanje, da se ne izplača lastna proizvodnja »tankov«, ker jih je bolje poiskati pri sovražniku.

BORCI, obiskujte predstave kinematografov, ki objavljajo svoj spored v TV 15!

KINO CENTER KRANJ:

19. julija ob 16, 18 in 20 uri — ROBIN HOOD, amer. barv. film
20. julija ob 16, 18 in 20 uri — KORAČAJ ALI UMRI, it.-sovj.
21. julija ob 16, 18 in 20 uri — SKRIVNOSTNA SOSEDA, amer.
22. julija ob 15, 17 in 19 uri — SKRIVNOSTNA SOSEDA, amer.
ob 21. uri — PESEM UPORNIKA, mehiški barvni

KINO STORŽIČ KRANJ:

19. julija ob 18 in 20 uri — KORAČAJ ALI UMRI, it.-sovj.
20. julija ob 18 in 20 uri — KORAČAJ ALI UMRI, it.-sovj.
21. julija ob 18 in 20 uri — NAPAD V ZORI, amer. barv. CS
22. julija ob 14 in 18 — PESEM UPORNIKA, meh. barvni
ob 20. uri — LOJNICA, franc. — kinoteka

KINO SVOBODA KRANJ:

20. julija ob 20. uri — LOJNICA, franc.
21. julija ob 20. uri — KORAČAJ ALI UMRI, it.-sovj.
22. julija ob 17. uri — KORAČAJ ALI UMRI, it.-sovj.
ob 19. uri — PESEM UPORNIKA, mehiški barvni

KINO KROPA:

21. julija ob 20. uri — MARS NA DRINI, jug. barv.

KINO NAKLO:

21. julija ob 20. uri — PESEM UPORNIKA, meh. barvni

KINO KRVAVEC KRANJ:

22. julija ob 17 in 20. uri — ŠTIRJE NEAPELSKI DNEVI, ital.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Kakšna bodo atomska letalaj

Letalo, s katerim je 20. maja 1927 Lindbergh preletel Atlantski ocean, je bilo težko dva tisoč petsto kilogramov. Od takrat ni minilo niti pol stoletja, po zraku pa že letajo orjaki, na katere lahko nalože po sto in še več ton tovora. Vendar tudi to ni nič posebnega v primerjavi z letali, ki bodo imela motorje na jedrski pogon. Atomska letala bodo dosegla trikratno hitrosti zvoka, nanje pa bodo lahko naložili do 450 ton tovora.

BREZ PRISTANKA
OKROG ZEMLJE

Čeprav bodo morali do uresničitve zamisli o atomskem letalskem motorju še marsikaj storiti, lahko trdimo, da na prva letala, ki jih bo poganjala atomska energija in ne klasično gorivo, ne bo treba več dolgo čakati. Kako pomembna bo za letalstvo uresničitve te zamisli, najbolje vidimo iz primerjave vrednosti klasičnega in atomskega goriva.

Sodobna lovška letala trošijo velike količine letalskega bencina. Če želimo imeti letalo, ki bo lahko dolgo časa ostalo v zraku, ne da bi ga bilo treba oskrbeti z dodatnim gorivom, bomo to dosegli le tako, da bomo vanj vgradili večje rezervoarje. S tem pa bi hkrati povečali tudi težo letala in zato bi ga morali opremiti z močnejšimi motorji. Možnosti, da bi povečali moč motorja, ki ga žene bencin, so pa sedaj še zelo majhne.

Tako so strokovnjaki nekaterih držav z razvito letalsko in-

dustrijo (Sovjetska zveza, ZDA, Velika Britanija itd.) začeli iskati najboljše poti, kako uporabljati atomsko gorivo za pogon letal. Atomske gorivo namreč v primerjavi s klasičnim daje dva milijonkrat večjo energijo. Pol kilograma uranija 235 zadostuje, da atomsko letalo nekajkrat obleti Zemljo vzdolž ekvatorja. Jedrsko gorivo pa bo omogočilo tudi večje hitrosti, višine in doseg letal.

Čeprav doslej niso izdelali še nobenega atomskega letala, dobro vedo, kakšen bo njegov izgled. Poglavitni del atomskega motorja bo jedrski reaktor. Imel bo obliko cilindra, ki bo dolg štiri metre in pol, širok pa poldrugi meter. V reaktorju bo 7287 drobnih cevi, napravljenih iz jekla, ki ne rjavi in je odporno proti visokim temperaturam. Med temi cevmi bo jedrsko gorivo — zmes uranija 235 v trdem stanju in aluminijevega peroksida. Po ceveh bo tekel svinčec, ki ga bodo potiskali s posebnimi črpalkami. Ta bo hladil reaktor tako, kot voda hladi avtomobilski motor. Do verižne reakcije pa bo prišlo, ko bodo uranij 235 začeli bombardirati z nevtroni. Pri tem bo nastajala velika količina toplotne energije, hkrati pa tudi alfa in gama žarki.

Raztopljeni svinčec bo po mnogih ceveh naposled pritekel do parnega kotla, kjer bo toplota oddala vodo, ta pa se bo spreminjala v paro. Moč verižne reakcije in toplota bodo uravnavali s kadmijskimi palicami.

Kadmij ima namreč lastnost, da vsrkava nevtrone. Če bodo kadmijske palice vtaknili v reaktor, bodo s tem zadržali razpadanje atomov in hkrati zmanjšali toploto v parnem kotlu. Če pa jih bodo izvlekli, bo verižna reakcija hitrejša, pa tudi toplota bo več.

Tako pridobljena para bo po ceveh prišla do motorjev, ki so vgrajeni v krilih letala. Motorji atomskih letal bodo pravzaprav parne turbine z velikimi propelerji.

KAKŠNA BODO LETALA?

Po zunanjem izgledu se atomska letala ne bodo mnogo razlikovala od klasičnih. Prostor za posadko bo v nosu letala, da bi tako bila čim dlje od jedrskega reaktorja. Zato bo ta del letala precej raztegnjen. Kolikor dlje bo posadka od reaktorja, toliko daljši bo trup letala. Najti bo treba tudi najustreznejši način, kako obvarovati posadko pred smrtonosnim radioaktivnim sevanjem. Menijo da bo posadka morala biti od reaktorja oddaljena od treh do tridesetih metrov.

Sedaj že ni več težko napraviti reaktor, ki bo proizvajal toploto in poganjal letalske turbine, toda mnogo težavnejše bo okrog njega postaviti oblogo, ki naj bi zanesljivo varovala posadko pred žarčenjem. Reaktorji, ki jih imajo v jedrskih inštitutih za razna raziskovalna dela, imajo do tri metre debele zaščitne zidove iz betona in drugih snovi, ki napravijo be-

ton še težji in odpornejši. Take obloge so včasih težke po dvesto ton, kar pa je za letalo mnogo preveč.

Menijo, da bodo parni kotli in reaktorji na teh letalih težki kakih štirideset, obloga pa celo do petdeset ton. Samo letalo bo dolgo kakih štirideset, čez krila pa široko do trideset metrov.

Po enem izmed načrtov naj bi posadko varovalo šest plasti. Tik ob reaktorju bo plast barjevega oksida, ki bo odbijala nevtrone, nato pa plast natrija, s katerim bodo izolirali toploto. Druge obloge bodo iz kadmija in parafina, zadnja pa iz jekla.

Atomsko letalo, ki bo težko kakih sto ton, bodo gnale štiri turbine s 54.000 konjskimi močmi. Doseglo bo nadzvočno hitrost, po 100.000 kilometrih poleta pa bo porabil en sam kilogram uranija 235. Pristajanje težkih letal na kopnem bo zelo težavna zadeva in zato menijo, da bodo prva atomska letala — hidroavioni.

IZ STAREGA NOVO
BOSTE NAREDILI ZBARVAMI
ZA TKANINETOVARNA
»AERO«
CELJE

LADJE NA JEDRSKI POGON

VOJNA LADJA na jedrski pogon stane okoli dvakrat več kakor enaka ladja, ki jo poganja »klasično« gorivo. V Združenih državah Amerike, na primer, je stala podmornica na jedrski pogon in z raketno oborožitvijo okoli 110 milijonov dolarjev. Za ta »znesek bi lahko izdelali 100.000 manjših potniških avtomobilov ali zgradili 20.000 trosobnih stanovanj. Letalonosilka na jedrski pogon pa je stala 440 milijonov dolarjev.

Transportno letalo
za 750 vojakov

Ameriška vojska je naročila 58 orjaških letal »C-54«, kar jo bo stalo približno dve milijardi dolarjev.

To so štirimotorna turboreakcijska letala. Na vsako izmed njih lahko nalože 110 ton tovora. S tako obremenitvijo bo napravilo pet tisoč kilometrov dolgo pot. Če pa bo tovora manj — na primer 45 ton — lahko preleti brez zaustavljanja celo Tihi ocean. Namesto tovora lahko vanj vkrcajo tudi 700 do 750 vojakov z vso opremo.

Letalo je težko 350 ton, na uro pa troši petnajst ton goriva. Čez krila je široko 75 metrov. Zmogljivost tega letala je trikrat večja od doslej največjega ameriškega transportnega letala »C-141«. Prva letala te vrste bodo ameriški vojski dobavili čez tri leta.

Strateški pomen, ki ga bo imelo to letalo, dokazuje tudi primerjava z drugimi letali in njihovo zmogljivostjo. V znanem manevru »Big-Lift«, ko so Američani v 63 urah prepeljali iz Amerike v Evropo 15.000 vojakov, so uporabili 204 transportna letala. Sedaj bi isto operacijo lahko izvedli z 42 letali »C-54« že v trinajstih urah.

HOLANDSKA VOJSKA, ki ima v mirnem času kakih 90 tisoč mož, je sodobno oborožena, med drugim tudi z raketnimi izstrelki tipa »Honest John«. Na sliki vidimo oklopniak domače proizvodnje

FOTO
S PODPISOM

VSAK PRIPADNIK ZAHODNONEMŠKE TERITORIALNE OBRAMBE ima svojo uniformo in drugo vojaško opremo pri sebi doma, da v primeru potrebe ne bi izgubljal časa s čakanjem pred raznimi skladišči. Na sliki vidimo, da te opreme ni tako malo: od škornjev do plinske maske

AMERIŠKO VOZILLO »TIL-CAR« je namenjeno predvsem za prevoz opreme in raznih drugih potrebščin za pehoto v prvi bojni črti. Vozilo je tako, da lahko pelje po vsakem terenu, pa tudi reke niso zanj nobena ovira. Težko je nekaj čez tona in ga lahko prevažajo z letali in helikopterji. Njegova nosilnost znaša 750 kg

DNEVNIK

ki ga je pisal italijanski vojak
v dobi okupacije v Jugoslaviji,
1941—1942

Nekaj dni pozneje so bila poveljstva prisiljena odrediti evakuacijo kninskega območja. Cel regiment so vkrcali v živinske vagonne in ga poslali proti Italiji. Toda samo del, zelo majhen del regimenta je lahko opravil to potovanje, zakaj večji del je ostal dolge mesece, v zimi 1942-43, blokirani na vlakih. Železniška proga je bila namreč porušena na obeh straneh. Februarja so se italijanska poveljstva le odločila, da razrešijo to zadevo. Devetnajst italijanskih bataljonov ter nekaj nemških in romunskih regimentov je začelo s čiščjo. Toda ta napad se je kaj hitro sprevrgel. Italijanski bataljoni so bili potisnjeni v obrambo pred ofenzivo jugoslovanskih partizanskih sil. Italijanski oddelki so utrpeli težke izgube.

Rossijev regiment so pozneje namestili v okolico Rima, kjer so ga nameravali izpopolniti. Tu pa je ravenski vojak doživel nove izkušnje: 8. septembra se je s svojim oddelkom udeležil bojev pri Vratih Sv. Pavla. Rossija so septembrski dogodki našli pripravljenega na nov boj. Stopil je v vrste tistih mednarodnih sil, ki jih je spoznal prek jugoslovanskega ljudstva že v letih 1941—1942. Nekateri poveljniki partizanskih enot iz ravenske pokrajine trdijo, da se je odporniško gibanje v tej pokrajini v prvi dobi razvijalo pod vplivom jugoslovanskega partizanskega boja. Metode tega boja je posredoval Rossi po lastnih izkušnjah. Vsekakor pa drži, da se je Rossi posebej odlikoval v italijanskem odporniškem gibanju, saj ga omenjajo celo zgodovinski spisi, zlasti v zvezi z osvoboditvijo Ravenne.

Arrigo Boldrini, Il patrimonio artistico di Ravenna e la guerra, v Il movimento di liberazione in Italia, št. 70, 1963, str. 57, 61—62; Gianni Giadresco, Ravenna zona operazioni 1944—1945, Ravenna, ANPI, 1955, str. 126—128.

FLORIO ROSSI
152. REGIMENT DIVIZIJE »SASSARI«

19. septembra 1941. 18. pridemo v Bosansko Grahovo. Tu zvemo, da je Franco Giorgioni ranjen v brado, 24. 9. 1941 smo v Risovicu. Naše spanje motijo strojniški rafali, 29. 9. 1941 zasedemo vrh Melbama in sodelujemo pri zavzetju Drvarja. V Drvar prodremo brez izgub. Mesto je en sam ogromen kres.

21. januar 1942, sredo. Okoli 14. ure je odšla naša patrulja s spremstvom po drva. Ni se več vrnila. Pozneje zvemo, da so vse ujeli komunisti. V patrulji je bilo 20 mož z dvema podčastnikoma, šestimi mulami in sanmi.

22. januar, četrtek. Bataljon vojakov in topniški oddelki sta odšla proti Medenemu Polju, kraju oddaljenem 7 km od Bosanskega Petrovca, da bi rešila ujetnike. Spopadli so se sovražnikom in izgubili približno 100 mož, vstevši padle; ranjene in pogrešane. To je bil prvi boj moje enote.

23. januar, petek. Naše letalstvo bombardira Medeno Polje. 27. januar, torek. Komunisti žele pokazati svojo dobrodušnost. Vrnili so nam 6 ranjenih ujetnikov in s tem dejanjem postavili na laž vse tiste neresnične govorice, ki jih na njihov račun razširjajo med nami s propagandnim namenom.

7. februar, sobota. Nekd četnik že v drugo poskuša odnesti pošto v Osterlj, tudi to pot ne uspe. Zbeži pred komunisti, pošto pa skrje v sneg.

8. februar, nedelja. Isti časnik se ponovno odpravi na pot, da bi pobral pošto, ki jo je skrnil večeraj.

12. februar, sredo. Naši se v Kolunicu srečajo s kolono in izmenjajo pošto. Poslednjič smo prešli in oddali pošto. Zadržanja se obleganje.

13. februar, četrtek. Dva metra snega.

14. februar, petek. Z letalom nam oskrbujejo piščo hrano. Postajamo lačni.

27. februar, petek. Kapetan Basso, poveljnik 9. čete, ki je posadka v Osterlju (ta vas brez hiš leži visoko sredi gozdov, na ključnem prehodu med Drvarjem in Bosanskim Petrovcem), je ukazal svojim vojakom umik v Bosanski Petrovac. Odidejo ponoči, v popolni tišini in zapuste vojaški material.

1. marec, nedelja. Vojak iz 9. čete pripoveduje, da jim je posadka iz Drvarja poskušala prinesiti hrano, pa se je vsakič morala z izgubami vrniti.

7. marec, sobota. Prebivalcem zasegamo živino.

9. marec, ponedeljek. Prebivalcem zasegamo koruzo in ječmen.

20. marec, petek. Poročnik, ki poveljuje hrvaški četi, je odšel iz vasi po pretrgu, da gre po drva. S seboj je vzel kakih 60 mož in častnika. Pozneje se nekdo izmed njih vrne in pripoveduje: ko smo prišli v bližino komunističnih položajev, smo se ustavili, poročnik pa nam je ukazal, naj odložimo orožje v krog. Nato je razložil vojakom kaj namerava. Trije ali štirje so se neoboroženi vrnili v Bosanski Petrovac. Zvemo še, da je poročnik odpustil in poslal domov vse, ki mu niso želeli slediti. Oba oficirja sta muslimana, vojaki pa so Hrvatje ali muslimani.

30. aprila, četrtek. Nocoj je predvečer njihovega praznika. Od mraka do zore se razlegajo njihove pesmi in vzkliki. Posadka je prisiljena bedeti vsjo noč v pripravljenosti.

1. maj, petek. Prvi maj. Po okoliških hišah so izobešene rdeče zastave. Dan je minil brez pripetljajev.

2. maj, sobota. Stanje je kritično. Brez kruha smo. Vsega nam primanjkuje, prebivalci so lačni. Nič ne bi mogli pomisliti, da še ob tem poznem času ne dobimo okrepitve. Lačni smo še bolj kot smo bili pozimi, čeprav so nam takrat z letali vozili hrano in je ob večerih dnevi.

4. maj, ponedeljek. Prebivalci žive v skrajni bedi. Pozimi smo jih obrabl od kosti, ko smo jih rekvirirali iz skrajni bedi. Pozimi smo jih Sedaj se zbirajo pred vhom v poveljstvo. Lačni so. V vasi je že več ljudi umrlo zaradi lakote. Kruh dobivamo po obrokih in je neužit. Tako neužit je, da ga jaz in mnogi drugi mečemo proč. Vse je na obroke. Ubijamo in jemmo mule, da ne bi crkale od lakote in da ne bi še nas doletela ista usoda.

5. maj, torek. Obleganje je končano. 3. bataljon 151. pchotnega regimenta je prispel iz Drvarja. Obšel je Osterlj po levi strani, ne da bi naletel na težave. Ponoči prideta dva bataljona bersaljerjev iz Sanskega mostu in iz Vakufa. Na poti sta bila pri Bravskem napadena. Bilanca: okrog dvestaj mrtvih in enako število ranjenih.

6. maj, sredo. 3. bataljon 151. regimenta se odpravlja v Osterlj, bataljon motoriziranih bersaljerjev pa v Bravsko, da bi pomagali bataljonu skvadristov, ki so jih ponoči napadli in močno zdesetkali (izgubili so okrog 40 mož, vstevši padle in ranjene). Hkrati se odpravlja iz Klinaca 1. bataljon 152. regimenta, da bo kril umik.

7. maj, četrtek. Naši sistematično bombardirajo in sleherno noč ter sleherno jutro sejo snrti po okoliških vasi.

8. maj, petek. Bombardiranje se nadaljuje.

9. maj, sobota. Naši še vedno bombardirajo okoliške vasi in posamezne hiše.

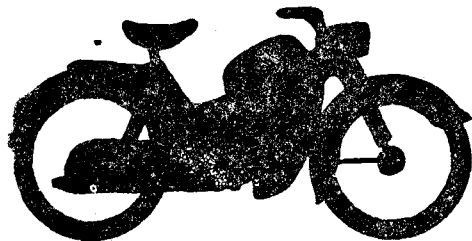
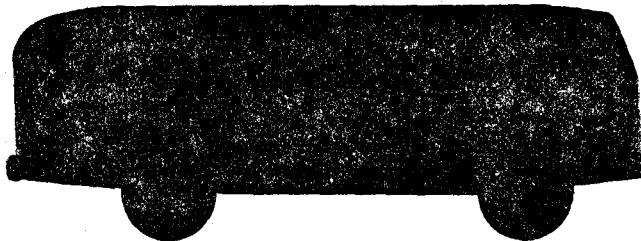
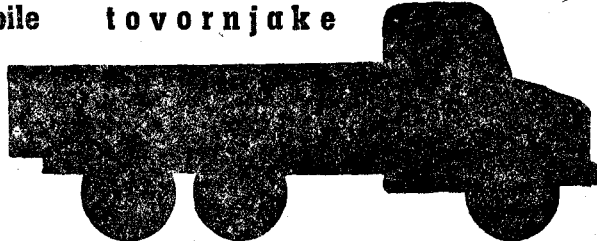
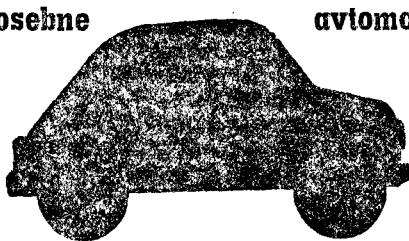
14. maj, četrtek. Odhajamo iz Bosanskega Petrovca proti Osterlju. Zaenkrat ostane tukaj bataljon bersaljerjev, medtem ko je drugi bataljon bersaljerjev tudi poslan v Osterlj. V mraku prispeemo v Drvar brez zapetljajev.

17. maj, nedelja. Usoda mi je bila danes naklonjena. Izročili so mi dokumente, da bi jih odnesel poveljniku 9. čete, ki je v neki postojanki, oddaljeni deset kilometrov od Drvarja. Odti bi moral z dvema tovarnjakoma, ki dnevno prevažata hrano tej četi. Mojemu tovarišu so zaupali enako naloge, toda odti bi moral v nasprotno smer, v postojanko 10. in 11. čete. V zadnjem hipu poveljnik spremeni ukaz in pošle mene v smer, kamor bi moral odti moj tovariš, njeja ga na pot, določeno meni. Svoje naloge sem izpolnil brez težav, toda ko se zvečer vrnem izvem žalostno novico: tovarnjaka, s katerima je potoval moj tovariš so napadli komunisti. Prvega so onemogočili za vožnjo, drugi pa je v plamenih. Oba šoferja sta ranjena, ranjena pa sta tudi vojaka, trije pa so padli in zgoreli v tovarnjaku. Ostalim je uspelo zbežati. Odslej bodo tovarnjake s hrano spremljali tanki.

NADALJEVANJE

ŽAROMETI IN SVETILKE ZA:

osebne avtomobile tovornjake

avtobuse

motorje in mopede

SATURNUS

SATURNUS

SATURNUS

SATURNUS

JOHNSON

popušča jastrebov...

Devetnajst let je minilo od proglavitve indijske neodvisnosti. Takrat je štela Indija 360 milijonov ljudi, sedaj jih ima 500 milijonov. Težišče svetovnih dogodkov se je medtem premaknilo v Azijo. Evropa se je dokončno umaknila z velike celine, le še nekaj drobcev nekdanjih kolonialnih imperijev je ostalo.

Evropa je danes dejansko najbolj miren del sveta. Tu ni državnih udarov, ni velikih neresenih mejnih vprašanj. Nacionalizem je izgubil svojo ostrino, integracijski procesi so vse močnejši. Denar se prelija iz države v državo, isto velja tudi za delovno silo.

Azija, Afrika, Latinska Amerika — koliko je tu še neresenih vprašanj! Latinska Amerika se iz starega španskega fevdalnega sistema še ni izklopala, cene naraščajo katastrofalno, režimi so nestabilni, v celni vrsti držav je na oblasti vojaška juna.

Afrika je razbita na drobne kose, v mednarodnem jeziku uporabljajo za to izraz balkanizacija. Afriške države govore veliko o sodelovanju in združitvi, vendar je medafriška trgovina tako minimalna. Afriške države rabijo kapitalno opremo, to pa lahko dobe samo v bolj razvitih državah.

Azija je doživela v zadnjih dvajsetih letih triumf in tragedijo. Osvoboditev sto in sto milijonov je bil triumf. Vojna na Koreji, konfrontacija med Indonezijo in Malezijo, vietnamski

Politični obzornik

konflikt, spopad med Indijo in Pakistanom, vdor kitajskih čet na indijsko ozemlje, zahteva Kitajske, da dobi od Indije 250.000 km² ozemlja — to pa so tragični momenti nove azijske zgodovine.

Leta 1950 je prišlo do ameriško-kitajske konfrontacije na Koreji. Ta se je končala remi, nihče ni zmagal, nihče ni bil poražen.

V Vietnamu je druga velika konfrontacija. V Vietnamu že dvajset let ni miru. Od leta 1945 do 1954 je bila borba proti francoskim okupatorjem, nato so te zamenjali Američani. Njihovo število raste iz dneva v dan. Zdaj je v Južnem Vietnamu že 280.000 ameriških vojakov, drugo pomlad jih bo baže 425.000.

V Južnem Vietnamu je vojna — to ve danes vsak otrok. Kakšna vojna — o tem pa so mnjenja deljena.

Teza Francije je, da je v Vietnamu državljanska vojna, a z močnimi elementi tujega vmešavanja. Vietnamski problem lahko rešijo samo Vietnamci sami. To je njihova stvar. Tudi nemško vprašanje naj rešijo Nemci sami, velesile naj dajo samo svoj blagoslov.

Teza vietnamske osvobodilne fronte je, da gre za revolucionarno vojno, za osvoboditev vietnamskega naroda, za združitev pod eno streho. To je velika domovinska vojna, gre za sveto stvar.

Stališče Pekinga je, da gre za ljudsko, revolucionarno vojno. V tej bo zmagal človek, ne stroj-robot. Človek je močnejši od orožja. Boj v Vietnamu je prototip vojne za osvoboditev azijskih narodov. Peking je proti vsakim pogajanjem o miru v Vietnamu. To bi bil zanj minus, izgubil bi iniciativo v Aziji, vodstvo v komunističnem gibanju Azije. Pogajanja bi po mnenju Pekinga pomenila kapitulacijo.

Ameriški zgodovinarji zatrjujejo, da gre za zgodovinsko konfrontacijo med Ameriko in Kitajsko. Prva taka konfrontacija je bila leta 1950 na Koreji, sedanji konflikt v Vietnamu je le njegovo nadaljevanje. Spopad v Vietnamu je posledica dvajsetletnega antagonizma med Kitajsko in Ameriko. Je rezultat cele vrste neresenih vprašanj.

Velik del ameriških zgodovinarjev, politikov in publicistov je mnenja, da Vietnam za Ameriko strateško sploh ni važen. Prepričani so, da ameriški generali pretiravajo pomen te države. Vietnam je daleč, je na drugi strani Tihega oceana. Amerika ne bi prav nič izgubila, če bi se »dezangajirala« v Vietnamu, če bi se postopoma umaknila iz te dežele. V Vietnamu ni vojaške zmage, preblizu je Kitajske, ta ne bo nikoli dovolila, da bi prišlo do poraza DR Vietnama. To bi bil začetek konca, to bi bil v bistvu kitajski poraz. Nobena velika država, najmanj pa Kitajska, ne bi nikdar pristala na to.

Zdaj si laže predstavljamo, kako delikatna je bila misija Indire Gandhi. Predsednica indijske vlade je obiskala Kajro, Brione in Moskvo. Glavna tema, o kateri je govorila, je bilo prav vietnamsko vprašanje.

Indija se zavzema za novo ženevsko konferenco o Vietnamu. Nihče ni v principu proti njej, vendar pa tako mnogi dvomijo, da bi v sedanjem položaju imela kak uspeh. Tudi Moskva je v bistvu za, vendar tega ne pove na glas. Peking bi jo koaj obtožil, da popušča in da podpira ameriške iniciative.

Očitno je, da, dokler govorijo topovi, ni mogoče govoriti o nobenih pogajanjih. Stopnjevanje vojne in bombnih napadov na Severni Vietnam ne vodi h konferenčni mizi. Edina pot do pogajanj je postopno zmanjšanje vojaških operacij, ne pa njihovo stopnjevanje. Razširitev vojne je logika generalov. Ti vidijo vse skozi vojaška očala.

Indira Gandhi je v soboto odpotovala iz Moskve, kaj za njo je prišel v sovjetsko prestolnico britanski premier Wilson. Vietnamsko vprašanje je bilo spet osrednje vprašanje.

Wilson v Moskvi ni veliko požel. Laburistična vlada v principu podpira ameriške akcije v Vietnamu. Obodila je le napade na industrijsko cono Hanoia in Haiphonga, pa še to ne preveč ostro.

Harold Wilson bo v kratkem odpotoval tudi v Washington. Tam pa ga bodo vprašali, zakaj ne podpira ameriških predlogov.

Razgovori Indire Gandhi v treh prestolnicah so bili nadaljevanje priprav za trojni sestanek Tito — Naser — Indira Gandhi. Ta bo 21. oktobra v New Delhiju. Nevezane države predstavljajo dve tretjini sveta, njihov glas je vse močnejši. Kajti vojna se nevarno širi, ozračje je zaradi ameriških letalskih napadov čedalje bolj napeto.

Bo Kitajska intervenirala? To je vprašanje, na katerega nihče ne more odgovoriti. Intervencija Kitajske bi bila usodna. To bi bil konflikt velikih dimenzij. Trezni ameriški politiki vztrajno opozarjajo ameriško vlado, naj dobro odmeri vse akcije v Aziji. Vietnam za Ameriko ni osnovno vprašanje, saj je tako daleč od ameriških obal.

Sovjetska diplomacija meni, da Amerika zaostruje konflikt in da je Johnson popustil jastrebov. Čim bolj se bo konflikt stopnjeval, tem težje ga bo omejiti.

Misija Indire Gandhi je bila zelo delikatna. Indijska diplomacija meni, da bi bila nova ženevska konferenca o Vietnamu koristna. Če drugo ne, bi prišlo vsaj do ustavitve sovražnosti. To pa bi tudi nekaj pomenilo. Trajnega miru v jugovzhodni Aziji itak še dolgo ne bo.

M. O.

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

izdeluje bogato izbiro prvovrstnih jajčnih in navadnih testenin v obratih Ajdovščina in Umag.

Naročnikom postrežemo takoj, z lastnimi vozili.

Potrošnikom se toplo priporočamo.

PRIMORSKA BO DAN VSTAJE

SLAVILA V ČRNEM KALU

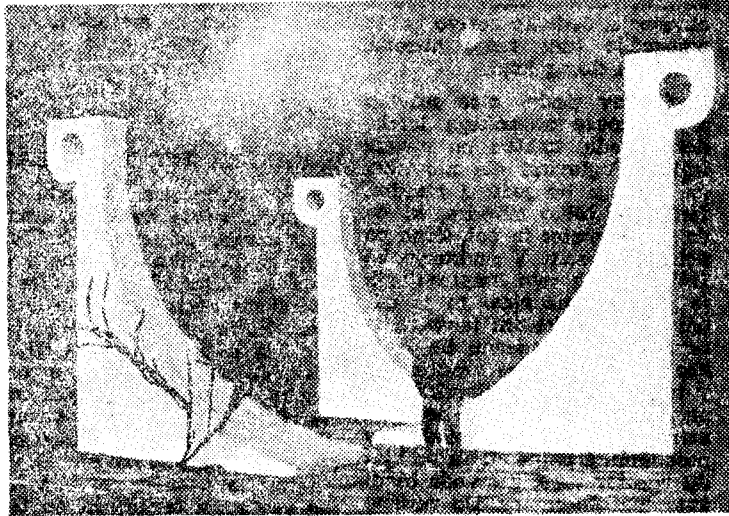
Na Koprskem bodo dan vstaje slovenskega ljudstva ter 25. obletnico revolucije nadvse slovesno proslavili. V Črnem kalu bodo na velikem partizanskem slavlju odkrili spomenik 179 padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja iz Gabrovice in okoliških vasi — Črnega kala, Loke, Črnotičev, Zagnirada, Ospa in drugih zaselkov. Spomenik bo stal na ovinku pri Črnem kalu, na odcepu ceste za Gabrovico. Prav tu je bilo pomembno središče, od koder so vodile partizanske poti na vse strani — proti Trstu, čez Slavniki v Brkine, v hrvaško Istro, proti Kopru in drugam.

Priljubljeni odbor partizanskega zborovanja je že sestavil program slavlja. Že v četrtek, 21. julija, ob 7. uri jutraj, bodo mladinci krenili na pohod po nekdanjih partizanskih poteh. Na večer pred praznikom pa bodo zagoreli kresovi in ob tabornih ognjih se bodo zbrali borci ter mladina. Na slavnosti dan 22. julija bodo v zgodnjih jutranjih urah po cestah zaigrale budnice, ob devetih pa bodo ljudje pohiteli k novemu spomeniku. Na slavnostnem zborovanju bo po himni in otvoritvi slavnostni govor, nato pa bodo odkrili spomenik po idejni zasnovi ing. arch. Ede Miheveca. Padlim borcem se bodo udeleženci stavila oddolžili s številnimi vencami in časno salvo, pa tudi pester kulturni program bodo izvedli na slovesnosti. Sodelovali bodo moški pevski zbor Srečka Kosovelca iz Ajdovščine, godba na pihala iz Koprja. Izole in Pirana, nastopi pa bo tudi član MGI iz Ljubljane Janez Vrhnica.

Slavlja se bodo udeležile enote, ki imajo domilec v Kopru — 2. primorska in VDV enota, svoji padli, predstavniki družbeno-političnih organizacij in društev, nekdanji borci in drugi občani. Koprski muzej pripravila ob tej priložnosti razstavo, ki bo prikazala očeviško gibanje teh krajev za osvoboditev.

Vsi vemo, da je primorsko in istrsko ljudstvo, ki mu je bila dolga leta bila kri rimske vojakov, mnogo žrtvovalo za NOB. Na kratko si

Sevec, Alojz Primožič, Rafael Purger, Jozef Purger, Meto Ivančič, Franc in Andrej Ivančič. Tehnika se

je za krajiš časa sešla tudi v Čečarje. Ivan Čah-Iskra navaja, da je nitev zahtevalo organizacijsko delo,

jih pridobiti za borbo proti davkom, zapleno premoženja in dražbam na eni strani ter za dvig poljedelskih pridelkov na drugi strani. »Obrambne skupine od 3 do 5 članov po vaseh naj bi kot borbene skupine preganjale in kaznovali ovaduhe in vohune.

Gabroviška tehnika je pomagala organizirati množična protestna zborovanja junija in julija 1932 v Pekanih in Kopru, na katerih so kmetje zahtevali pouk v materinskem jeziku, ureditve izvoza, znižanje obinskih davkov za živino ter popolno odpravo nekaterih drugih davkov, ukinitve samskega davka, državno podporo za napredek gospodarstva, vrnitev zaplenjenega in zarubljenega blaga na račun davkov in podaljša-

nje odplačil kmečkih dolgov ter podporo za revščino.

Pri poskusu uničenja protifašističnega gibanja je fašizmu uspelo tehnično material ilegalne tehnike zapleniti takrat, ko so poskušali 9. julija 1932 ponovno preseliti tehniko iz Čečarjev v Gabrovico. Karabinjska patrulja je pri mostu prek Rikane zaplenila pisalni stroj, ciklostil in množico propagandnega materiala.

Tehnike niso mogli ponovno vzpostaviti, ker so fašisti večino vodilnih organizatorjev zaprli. Ob tej priložnosti so bili razen Ivanja Purgerja-Klementa, ki mu je uspelo zbežati v Jugoslavijo, aretirani vsi Gabrovčani, ki so sodelovali v ilegalni tehniki.

Oktober 1932 je fašizem ob 10. obletnici pohoda na Rim razglasil amnestijo za protifašistične bore. Vrnili se je iz Jugoslavije Ivan Purger-Klement in še drugi. Iz Pariza Avgust Pečarič in še nekateri. V kratkem času jim je uspelo ponovno vzpostaviti partijsko organizacijo, niso pa mogli obnoviti ilegalne tehnike, ker je fašizem začel sistematično z aretacijami protifašistov. V petnajstih mesecih je fašizem poznal v ječo okoli 30 vodilnih protifašistov, večina članov Partije.

Po 11 letih je Gabrovica ponovno postala glasnik protifašističnega gibanja, tokrat obojeznega boja proti fašizmu v Slovenski Istri. Prve dni maja 1943 je Milan Guček v gabroviški zaslišanju razporeževal narodnoosvobodilni tisk. Kar ni uspelo 1932 leta, je Gabrovci uspelo v letih obojeznega boja, saj je gabroviška tehnika pripomogla, da se je Slovenska Istra tako enotno vključila v narodnoosvobodilni boj.

JANEZ KRAMAR

Karol Pahor —

sedemdesetletnik

»Ko je v vasi Planini zavel leta 1944 prvi diš pomlad, je po nalogu Glavnega štaba prišel med nas bore invalide profesor glasbe poročnik Karel Pahor, partizanski komunist. Z dokaj skromnimi sredstvi, saj je bila šestkrat za uglasbitev namesto glasbenih vilic tudi dobra žlica s tonom A, je v enem mesecu zbral pevski zbor invalidov. Stari, prekaljeni borci naj bi ponesli lepoto in borbenost partizanske pesmi med bore na položajih, med ranjence v bolnišnicah in med ljudstvo po vaseh in mestih.

Tako je v svoj dnevnik pred 22 leti zapisal komisar Stavko Repe, ki je takrat pel v partizanskem »Invalidskem pevskem zboru«. Takrat je Karel Pahor vtisnil partizanski glasbi vsebino, ki ji gre; prvi med vsemi. Minila so leta. Partizanska pesem je ostala, ostala v naših srcih in spominu na lepe ure s peto in igrano besedo. Karel Pahor, profesor glasbe, skladatelj in komunist, se naslanja, poleg na NOB, na element istrske glasbene folklorne. Saj je sin primorske grude, sin tržaških staršev, ki so vedno ljubili slovensko zemljo in lepo peti o njej. V času NOB je vtilval vedrine in smeja, učil je o socialističnih misli svoje bojne tovariše. Visoko je dvignil partizansko pesem, njen duh pa prenesel v današnji čas.

Danes, ob lepem življenjskem jubileju, se ponosno ozira na plodna pot svojega umetniškega ustvarjanja. Z izostre-

nim umetniškim čutom je ustvaril več samospelov, klavirskih, komornih, orkestralnih skladb ter mnogo zborov. Danes se z njim veselimo tudi mi, ki nam je nepozabno združil bil revolucije z glasbo in mu kličemo še na mnoge uspehe in prijetno jesen življenja.

Ob dnevu borca je združenje borcev NOV Benica pri Kranju v Parku padlih borcev odkrilo spomenik 179 padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. V parku, ki so ga odprli istovrstno z odkritjem spomenika, ima vsak padli borec svoj kamen, postavljeni so v pet skupin. Osrednje proslave dneva borca v kranjski občini se je udeležilo mnogo domačinov, predstavnikov družbeno-političnih organizacij in mladine. — Na sliki: mladina polaga vence ob eno izmed skupin kamnov, posvečenih spominu padlih junakov.

osvežimo spomin na njegovo slavno preteklost, osvobodilno preteklost Gabrovice in okoliških krajev.

Pod fašistično Italijo je bilo življenje v Slovenski Istri izredno težko. Z velikim davki so pritiskali na kmete in mnoge slovenske kmetije spravili na boben. Obubožani kmetje so se selili v druge kraje, kar je bil tudi cilj fašistične Italije.

Takšne razmere so pripomogle k temu, da so se ljudje množično vključevali v protifašistično organizacijo in v partijske vrste. Na prehod 1931/32 so se vrnili nekateri člani Partije iz Francije domov in začeli vzpostavljati mrežo partijskih organizacij, ki so nastale pravzaprav čez noč. Partijske organizacije so bile v Rižanski dolini, v Kubežu in okolici, v Dekanih in v vaseh ob slovenski obali, v Gabrovici, na Mišjskih hribih. Vodili so jih Anton Benetič, Ivan Jakomin-Kronec, Ivan Purger-Klement, Avgust in Valentin Furlanič ter Anton Čač. Božidar Kolarič pa jim je dajal navodila.

Partijska organizacija v Gabrovici je dobila nalogo, da ustanovi ilegalno partijsko tehniko. Mesto zanj so Gabrovčani našli v hiši, kjer je imel Meto Ivančič iz Gabrovice mizarstvo delavnico. Člani partije so zbirali denar za nakup tehnične opreme, pri čemer so sodelovali tudi člani iz Podgorja. V Trstu je kupil pisalni stroj Ivan Purger-Klement, preprost ciklostil pa je izdelal Avgust Furlanič iz Dekanov. Posredno in neposredno so sodelovali pri delu v tehniki Ivan Purger-Klement, Lazar Purger, Anton Kra-

konspiracija in zahteva po večji množini propagandnega materiala. Gabroviška ilegalna tehnika je začela z delom marca 1932, ko je gosposkarska kriza zaradi izredno nizkih cen kmečkih pridelkov zlasti prizadela slovenske kmetje v Istri.

Za množično proslavo 1. maja 1932 je gabroviška tehnika razmnožila veliko število trošilnih letakov »Zivel 1. maj«, »Proletarci vseh dežel — združite se!«, »Zivel Lenina itd. Partija je organizirala pošiljanje trošilnih letakov na vse strani. Tako sta Martin Montagna in Ivan Poštonja odnesla trošilne letake na Mišjske hribe, kjer so jih partijci in simpatizerji raztresli v noči na 1. maj 1932. Za najmočnejšo trošilno akcijo, ko je bilo raztresenih prek 2 milijona letakov v nemškem, italijanskem, slovenskem in hrvaškem jeziku, je sodelovala pri razmnoževanju letakov tudi gabroviška tehnika. Trošilno akcijo so tedaj razširili po tržaškem ozemlju in skoraj po vsej Istri. Obinski tajnik iz Doline je telefoniral na tržaško kvesturo, da je Dolina polna trošilnih letakov ter da so jih samo v Maa-kovljah našli 20.000.

Več razlogov je tudi, da je gabroviška tehnika razmnoževala »Kmečki glas«, periodično glasilo, katerega 1. številko hrani Studijska knjižnica v Kopru. To vsebino obravnava primerka lahko sklepamo, da je imela partija namen organizirati kmete in poljedelske delavce v »Udružno kmečko obrambo« in

»POVEZUJEJO NAS TRDNE BRATSKO VEZI.« so pionirji iz tabora »Sutjeska« v Smihelu pri Novem mestu raportirali tovarišu Francu Leskošku-Luki. Predsednik RO ZZB NOV Slovenije jih je sprejel v petek dopoldne in se z njimi pogovarjal o njihovem življenju v taboru, kjer pionirje iz vse Jugoslavije povezuje iskrenost in bratstvo. Letos je tovariša Leskoška obiskalo 60 pionirjev, ki so izvedli prijeten kulturni program. Smihelski taborniki pa so si v Ljubljani ogledali še več pomnikov revolucije.

ne poskušale reševati, še manj pa, da bi bili kaki izgledi za ugodno rešitev invalidskih zahtevkov. Ni torej pričakovati, da bi tudi vaša tašča dobila od naše države invalidnino po svojih dveh padlih sinovih. To je deloma tudi razumljivo, ker sta padla v sovražni vojski. Seveda pa je s stališča matere bil zanj to prav tako hud udarec.

Znanj pa nam je, da nekateri vdove v nemški vojski padlih vojakov, kakor tudi matere padlih sinov, od Zahodne Nemčije dobivajo invalidnino, ki je sorazmerna precej višoka ob zamenjavi v dinarje. Toda kako so te žene prišle do svojih pravic, bi vam ne mogli pojasniti. Vsa nesreča je v tem, ker z Zahodno Nem-

čijo nimamo diplomatskih stikov, niti niso bile prav te zadeve z Nemčijo nikoli urejane. Kako so nekateri znali poiskati pravo pot in uspeti, bi morali poizvedeti samo pri ljudeh, ki tako pomoč oz. invalidnino dobivajo iz Nemčije. Seveda pa morajo prav gotovo biti tudi za to invalidnino izpolnjeni določeni pogoji. Kot smo informirani iz ne-preverjenega vira, zahtevajo tudi Nemci, če že ne stalno bivanje, pa vsaj bivanje neko določeno dobo v Nemčiji. Toda vse to se le ugibanja. Kakšna konkretna pravna nasveta, kako doseči invalidnino od nemške države, bi vam ne mogli dati. Morda se bo oglasil kak bralec našega časopisa in iz lastnih izkušenj pojasni ustrezno pot.

Pravni nasveti

INVALIDNINE PO PADLIH NEMŠKIH VOJAKIH

P. E., Batuje, p. Črniče. — Mati vaše žene je sedaj stara 75 let, nima po nobenih dohodkov niti premoženja. Živi pri svoji hčerki, ki pa prejema samo 25.000 S din pokojnine po umrlem možu, borcu. V minuli vojni je mati vaše žene izgubila dva sina, ki sta bila oba po okupaciji Jugoslavije mobilizirana v nemško vojsko. Mlajši je bil mobiliziran na Dunaju, kjer je bil zaposlen, starejši pa doma. Mlajši sin je padel na ruski fronti, starejši pa je od leta

1943 pogrešan. Ker je mati v težkih premoženjskih priklakah, bi radi vedeli, ali obstoji kakva možnost, da bi mati dobila pokojnino oz. invalidnino ali kaj podobnega bodisi od naših oblasti bodisi v Nemčiji.

Vprašanje osebnih invalidov iz nemške vojske, ki so bili po okupaciji štajerske mobilizirani v nemško vojsko kakor tudi vprašanje teh družinskih invalidskih upravičencev, je bilo sicer pri nas že načeto. Vendar zadeva nikoli ni prišla takoj daleč, da bi se stvari konkret-

»...In stresla se je zemlja...«

Zgodilo se je pred leti, Lep poleten dan je bil. Sonce je sijalo in iz Limberka je prihajalo ptičje žgolenje. Bukovica se je kopala v sončnih žarkih in rahel vetrič je šumel pritajeno.

— Prijatelj, za trenutek obstani, za hip upočasni korak, poglej množico na pokopališču, prislusni žalostinkam rudarske godbe, poslušaj to žalostno melodijo in solze kar same teko iz oči stoterih v žalost odetih ljudi.

— Kaj pa se je zgodilo?
— Pssst! ANTON KORENT je umrl, Jožkovega Tona spuščajo v zemljo...

— Jožkov Tona iz Griž da je umrl?... Nemogoče. Poznal sem ga. Mnogo ljudi ga je poznalo. Bil je duša, človek s srcem, dobričina...

In potem je prišlo še mnogo mnogo ljudi, prijateljev, znancev, tovarišev, prišli so od blizu in daleč, zakaj Jožkov Tona je bil priljubljen Grižan, dober

znanec sosednih vasi; med vojno pa pristaž partizanov; njegova hiša je bila prva pribežališče, varna postojanka in zbirališče zavednih domačinov. Tudi hudiča se ne bi ta človek ustrašil. Bil je krepke in trdne postave, močnih prsi in v žilah nemirne krvi, nasmejanega obraza in vedre misli. In včasih, potem že, ko je bilo zdravje zrahljano, ko je čutil, da bo moral umreti, pa tega ni maral priznati, je prav rad glasno poudaril:

— Se zemlja se bo stresla, ko bom legal v grob, ko mi boste peli žalostinko in se poslavljali od mene...

In zdaj je prišel usodni trenutek. Stotine ljudi se poslavljajo od Jožka, desetine vencev je položeni na svežo gomilo, pogrebci pa spuščajo krsto v zemljo, ljudje si brišejo solze, mnogi kar glasno ihtijo.

Tedaj pa stopi k odprtemu grobu prvoborec Ludvik Zupanc-Ivo, prijatelj in znanec Jožkovega Tona in začne govoriti.

— Dragi Tone, vem, da ne slišiš mojih besed, ne čutiš utri-pa žalostnih src tvojih najdražjih, tvojih prijateljev, znancev in bojnih tovarišev...

Zdaj se je zgodilo. Stresla se je zemlja, kakor da se nekeje v nedrju lomi na dvoje. Seizmografi v Ljubljani so zaznali potres. Nekeje v Zasavju je bil epicenter. Pa prav zdaj, v trenutku, ko so Jožka spustili v izkopano gomilo, se je zgodilo, da je zajokala tudi zemlja... Govornik je za trenutek utihnil, panika je nastala na pokopališču. Nekdo je zakričal.

— Jožkov Tona se vrača, vstal bo od mrtvih!...

Tam so pohodili otroka, ženske so se zagnale proti cerkvi, solze so za hip preminile, v obeh je bil preplah, v prsih je stiskala groza. Ali je to resnica? Ali je mogoče... Ne, to je bil le slučaj, to je bil potres, kakršnih je bilo že toliko. Ljudje so se spet vrnili h grobu in prvoborec se je do kraja poslovlil, izgovoril najbolj čuteče in hvaležne besede. Potem je spregovoril še njegov najboljši prijatelj in znanec iz mladih let, človek, ki mu je bil kakor brat, Rafko Funkel iz Griž.

— Tone, za vse, kar si nam dobrega storil, tisočkrat hvala. Tvojih prsi niso krasile iz svetle kovine kovane medalje, toda tvoja dejanja bodo ostala med nami, Grižani, nepozabna. Naj ti bo lahka domača gruda, prijatelj Tona...

In grob je zasulo desetine vencev, zalilo tisoč in tisoč solza. Tako je bilo slovo preproste-ga kmeta iz Griž v Savinjski dolini, iz kraja, kjer je med prvimi bila dvignjena pest proti okupatorju.

Jožkov Tona je bil rojen leta 1906 v Grižah. Bil je kmečki sin in prav vselej in krepke nara-ve. Šola mu pač ni delala pre-glavic, že zarana pa je imel rad

telovadbo. Izučil se je za čev-ljarja in ta poklic nekaj časa tudi opravljal. Ko pa bi grunt moral ostati brez gospodarja, se je vrnil na zemljo in ostal z njo vse do prerane smrti. Sreča mu ni bila vseskozi naklonjena. To-da če je smola prekrizala njego-ve račune, mu je priskočila na pomoč njegova vedra nprav in težave so bile sproti premaga-ne. Telovadbe pa ni maral pu-

so bili oboroženi rudniški stra-žarji. Nevarnosti ni manjkalo. Potem je prišel oktober. Peter Sprajc je v Jožkovi hiši govoril o veliki ruski revoluciji. Zdaj bo obletnica zgodovinskega do-godka in potrebno bo nekaj sto-riti.

Pod Grižami je znani Lim-berk. Zemljišče je Jožkovo in prostor pod visokimi smrekami je bil pripraven za uprizorjanje

OB KRAJEVNEM PRAZNIKU V GRIŽAH

stiti. Prav rad je med fanti po-navljal.

— Telovadba tudi kmečkega poba krepki, v zdravem telesu zdrav duh, to pa je najmenit-nejša dola!

Bil je telovadev in pol. Niz-ko telo se je zavijalo v mišice, Veletoč na drogu, pa salto s kro-gov in še je rad kaj težkega dvignil. Rad je pokazal to spret-nost tudi drugim, samo da bi videli, kako tudi kmečki pob-je nekaj zmorejjo, kako tudi kmečkega fanta ubogajo mišice.

V mladosti ni bil pretepač in tudi pil ni preveč. Če pa je v krmni nastal prepri in se je To-na ustopil pred vrata, tedaj je pač hitro bil mir, zakaj Jožkov Tona je ugnal še takega junaka nečednih dejanj. Zato so ga fant-je spoštovali, cenili izkušnost, ki si jo je pridobil po večerih na telovadnem orodju. Najraje pa je stopil k Funklovemu Rafku. Včasih sta kramljala dolgo v noč, šla skupaj na vaški potep, zapela s fanti na vasi, da so dekleta okna odpirala. Tako je bila kmečka navada. Tona pa je bil kmet z dušo in srcem.

Sveda se je v Grižah že pred vojno kaj važnega zgodilo. Na tem področju je delal prvoborec in predvojni komunist Peter Sprajc. Bil je izvrsten or-ganizator, odličen govornik in mnogim najboljši učitelj novih in zdravih idej. Jožkov Tona ni bil zagrižen politik, bil pa je za-veden Slovenec. In stalen je bil v svojem značaju, trden in prav nič vihrav. Tudi braj je rad in igral igre. Zato ga vojna ni na-šla nepripravljenega. Mnogi so vedeli, da Hitler prinaša gorje in med temi je bil tudi Jožkov Tona iz Griž. Saj so bili v kraju mnogi izobraženi komunisti, ki so vedeli, slutili so, kako se bo v bodoče zgodovina slovenskega naroda razvijala. Ali preproste-mu, razmeroma mlademu kme-tu, v političnih stvareh preveč neizkušenemu pač ni bilo tako enostavno odpreti hišna vrata na stečaj in dajati zavetje vsem tistim, ki so dvignili pest proti fašizmu.

Spet je Jožkov Tona prihajal v Funklovo hišo in govorila sta z Rafkom pozno v večer. Potlej pa so prihajali kar v Jožkovo hišo in začeli so se prvi organizirani sestanki, ki jih je vodil Peter Sprajc starejši. Ob-čudoval je Jožkov Tona tega komunisti, občudoval in spošto-val njegovo razgledanost, pri-pravljenost na vse, tudi na smrt. Ogrel se je za njegove ideje in bil ves njegov. Pa je tudi znal ta Sprajc govoriti, osvajati pre-proste ljudi, da so mu stopili v korak, stisnili pest in si rekli: — Naprej v borbo za pravdo in svobodo!...

Začele so se tudi prve akci-je. Sprajc je napisal plakate, včasih kar z roko, drugi pa so jih raznašali. Tudi Tona. Še več. Tona je odprl shrambo in klet in dajal tistim, ki so prvi šli v ilegalo. Včasih je kdo vprašal: — Tona, pa če te dobijo?

— Kdo pa naj me dobi, kdo? se je prešerno in nekam hudo-mušno nasmešnil. Zelencev se ne bojim, pač pa domačih vo-hljačev.

Grižani so bili v tem času trdni ljudje, složni, med njimi skoraj ni bilo nezanesljivih. Če pa so bili, so prišli od drugod in na te je bilo treba paziti; ak-cije kljub vsemu niso smele pre-nehati.

Julij, avgust, september 1941... Akcij zperaj več, nemška policija je budno pazila na vsa-ko sumljivost. Prihajali so tudi žandarji iz Zalca, v Zabukovici

iger. In pred vojno so Grižani veliko igrali, največ napredne igre, tudi take, ki so bile pod cenzuro. Pogovoril se je Sprajc s Tonom in kmalu je bil načrt tudi uresničen. Jožkov Tona in še nekateri so poiskali staro ga-silsko trobojnico in jo zvečer v najstrožji opreznosti pripeli v vrh najvišje smreke. Dejanje je bilo skoraj predržno, tvegano s smrtjo. Zjutraj pa je v Limber-ku vihrala zastava in oznanjala obletnico revolucije. Kaj takega pa še ne! Nemce je dejanje hu-do razdražilo. Prišli so do zob oboroženi, hodili od hiše do hiše in spraševali:

— Kdo je to storil? Govorite!

Nihče ni govoril resnice, za-stave pa tudi niso mogli kar sneti, saj je visela v najbolj ne-dostopnem vrhu. Nemci so kar besneli. Stala sta Tona in Rafko na pragu Funklove hiše in Raf-ko je bil radoveden:

— Tona, si bil sam?

— Ne, pomagal je še nekdo drug, tudi drugi so priskočili na pomoč. Sicer pa to ni važno. Za-stava plapolala v najvišjem vrhu, švabi pa iščejo krivca.

— Pssst, prihajajo! Rafko po-svari preglasnega Tona. In res so prišli. Bili so odrezavi in je-zavi, nekam hudo nevarni.

— Čigava je zemlja in čiga-va je smreka? so vprašali, Jož-kov Tona pa je moral priznati.

— Naše, oziroma moja. Am-pak jaz nisem kriv, je rekel, ko je skrbno skrival praske na ro-kah, odrignine, ki bi ga lahko vsak hip izdale. Potem so šva-bi strogo naročili, skoraj uk-a-zali.

— Prinesite sekuro in žago, potem pa podrite smreko, takoj!

Vsem je odleglo. Ko pa so se napolnili proti cerkvi in prišli na ovinek, od koder je bil pogled na Limberk, zastave ni bilo več. Kaj pa je spet to? Nemci so ho-teli vedeti, kdo da je snel za-stavo. Tudi na to ni mogel nihče odgovoriti. Pozneje pa se je zve-delo, da je snel zastavo neki fant, ki so mu pravili Košmrljov Peter. Nemci pa so vsem skupaj vseeno zagrozili.

— Grižani, še se bomo videli, čuvajte glave!

Grožnja so kmalu uresničili. Vrstile so se akcije, Grižani pa so kljub vsemu pomagali po svojih močeh. Pa je menda bila poslednji izdaja in začele so se aretacije na veliko. Tudi Jožkovega Tona so med drugimi aretirali in zapirli v celjski Sta-ri pisker. In tam se je pričelo mučenje. Izbili so mu zobe, po-lomili rebra, bil je pripravljen na streljanje. Kakor da so ge-stapovci vedeli, da je Korent Anton iz Griž nekakšen vozel vsega dogajanja. In ta vozel bi bilo potrebno razvozlati in To-na naj bi spregovoril. Zaman so topli, zaman mučili, pa četudi so mu izbili zobe in polomili re-bra, Tona ni izrekel ene same parobe besede. Mnogo ljudi je v tem mučenju trepetalo, mnogo življenj je viselo na nitki. Sa-

mo nekaj podatkov bi morali izveči iz pretepenega Tona, pa bi se udri plaz: desetine ljudi, povezanih z bojem za svobodo, bi romalo v smrt. Mnogi so po-tihem in nekam olajšano zatrje-vali:

— Tona je trden kot skala, Grižan z dušo in srcem!...

Potem pa je moral v Dachau in tudi tam je znal bodriti lju-di. Nikoli ni klonil, niti takrat ne, ko so iz kamnoloma prenašali pretežno kamenje. Še se ga spominjajo tovariši iz taborišča, še ga vidijo, kako se mu bočijo prsi, kako prigovarja drugim, naj vendar ne omagajo, saj je propad nacizma že na obzorju. Morda bi vsega tega ne zmogel, pa se je prav v teh usodnih dneh obrestovalo tisto, ko je mlad ta-ko rad telovadil, ko je s tako lah-koto vrtel veletoč in s kro-gov obračal salte; vedno si je znova govoril: moram zdržati do konca, da bom doživel in videl, kako bo švabe jemal hudič, ka-ko se bodo cvrli v peklju, ki so si ga sami pripravili.

Iz Dachaua je prišel še med vojno. Imel je pač srečo. Čeprav ves zmučen in strt, se je spet ta-ko vključil v delo. Spet je de-lal po svojih močeh, spet je po-stal žarišče vseh tistih kmetov, ki so pomagali borbem v gozdo-vih.

Zdaj je bil prijatelj Rafko intendant terencev in brigade so potrebovale hrano. Lapanov Mi-ha iz Dolanje vasi je bil ne-kakšen skladiščnik v Sempetru v Savinjski dolini in on je iz nemškega bunkerja obljubil dvajset centov krompirja. Ka-ko dobiti krompir iz Sempetra, ko je vendar na cesti toliko nemških patrolj?

Povedal je Rafko prijatelju Toncu, kako je na stvari, pa da njega ne sili, saj se je komaj otel smrti, niso še zabrisani sle-dovi mučenja, Jožkov Tona pa je zamahnil z roko.

— Grem napreč konja, pa naj se zgodi, kar hoče!

S Pospelovim Pepijem sta dala vsak po enega konja in jo mahnila kar sredi belega dne v Sempeter, naložila vseh dvaj-set centov krompirja in spet na-zaj proti Zahomu. Ustavljale so ga nemške straže in kar naprej spraševale:

— Wohin faren die kartoffel?

— Ha, wohin? Nach Buch-berg, für deutschen militär!

Verjeli so mu, morda na obraz, mogoča na besedo, na ne-ko brezskrbnost, na nekaj, kjer ni bilo strahu. In krompir je prišel v prave roke in spet so znova potrdili:

— Jožkov Tona je res pravi heroj!...

Se bi mogli napisati besede, še in še so se vrstila dejanja, in zanje nikoli ni terjal plačila. Mar so mu bile medalje, mar mu je bila še taka hvala, bil je zaveden Slovenec, pris-e-n Grižan z dušo in srcem; delal je, kar mu je narekovalo srce, kar je čutila duša, vse njegovo ho-tenje. Potlej, po vojni, pa so mu nekatera nepremišljena dejanja nekaterih veljakov storila krivi-co. In ker ni obešal poštenja med vojno na veliki zvoni, ker ni maral po skrivnih poteh iska-ti zadostjenja, je telo popustilo, zrušila se je skala in sesula v prah. Se se je kdaj dvignil na noge, se je poskušal izbočiti prsi, a vse tisto, kar je nekaj moral prestati, je pripomoglo, da ga je smrt še hitreje po-iskala.

Umrli je, za njim pa je ostal spomin na pristna kmečko ko-renino, neomadeževana podoba najbolj priljubljenega Grižana.

DRAGO KUMER

Bohinj pred praznikom vstaje

Te dni se je Bohinj spet razživel v predprazničnem pričakovanju. Staro in mlado se pripravljalo za jubilejni praznik — dan vstaje, ki ga bodo letos posebno svečano proslavili. Medtem, ko mladina pripravlja grmade na okoliških hribihi, kjer bodo na predvečer praznika prižgali kresove, vaščani olepšujejo svoje hiše in dvorišča, člani dramske skupine Svo-bode zadnjič vadijo Ocvirkovo drama »Ko bi padli oži-velj« — gradbeni odbor za postavitve spomenika padlim še vedno intenzivno zaseda in pripravlja vse potrebno, da bo na slavnostni dan vse v najlepšem redu, kot se spodobi za tako važen dogodek. Največ dela in seveda skrbi imata pri-zadevna predsednik in tajnik odbora France Mencinger in Franc Sodja iz Bistrice. Oba imata največ zaslug, čeprav to iz skromnosti komaj priznata, da bo vse tako, kot je predvi-deno v programu.

Svečanosti se bodo pričele že v četrtek, 21. julija zvečer, ko bodo po hribihi zagoreli kresovi in detonacije iz možnar-jev naznanile, da je preteklo petindvajset let od tistih nepo-zabnih dni, ko so Bohinjci — nekdanji gozdni delavci, pa-stirji, kačzarji, železarji — na poziv Partije zaneli boj proti nacističnemu okupatorju. Od takrat je bil Bohinj partizanska trdnjava, središče upora na tem delu Gorenjske in važno križišče partizanskih poti med Pokljuko, Jelovico in sončno Primorsko. Veliko preteklosti ima za seboj ta prelepi košček naše zemlje. Ze pred vojno je bila v Bohinju močna partijska organizacija, ki je širila revolucionarni vpliv na izkoriščane prebivalce Bohinja. 1941. leta se je pokazalo, da so ji z upanjem sledili. Od tako imenovane decembrske vstaje do končne osvoboditve je na stotine mož, fantov in deklet s puško v roki in skoraj sleherna domačija prispevala vse, kar je mogla za zmago.

Bohinjci so dali visok krvni davek — 260 padlih. Zato je prav, da so jim postavili tako lep spomenik, ki ga bodo odkrili 22. julija. Ta spomenik, ki ga je projektiral domačin, akademski slikar prof. Albin Polajnar, bo vsekakor nova krajevna posebnost v središču Bohinjske Bistrice. Ob kam-nitem spomeniku z reliefom, ki ponazarja borbena preteklost Bohinja, je v ploščah zazidan, kot bi resnično zrasel iz kamna — od vetrov zverženi in grčasti viharik — simbol neuklon-

ljive valje in življenjske moči Bohincev v boju za obstoj. Le-ta bo pričel vsem rodovom o slavi in žrtvah, ki jim je posvečen.

Praznični dan 22. julij se bo začel z budnico godbe na pihala in z detonacijami. Ob 10. uri pa bodo odkrili spomenik. Po krajšem kulturno umetniškem sporedu bo v Bistrici nar-tizanska srečanje, na katero vabijo vse prebivalce Bohinja, izletnike, vse nekdanje borce in aktiviste, zlasti pa borce Je-seniško bohinjskega odreda in Prešernove brigade, ki so med NOB prav v teh krajih našli svoja zatočišča. Bohinjci bodo tudi tokrat gostoljubno sprejeli vsakega s širokim srcem in dobrodošlica kat nekoč, ko je bilo tudi to tvegano. JR

»Boj pod Triglavom«

je nova knjiga, ki bo izšla v mesecu juliju letos v založbi

Krajevnege odbora Zveze borcev Gorje pri Bledu

Cena zanjo bo v prednaročilu 33 N. din, kasneje v prodaji pa 40 N. din. Prednaročila sprejema Krajevni odbor Zveze borcev Gorje, do 23. julija t. l.

Knjiga, ki obsega 372 strani velikega formata s 350 slikami, obravnava predvso življenje, borbo za obstoj med vojno in povojni razvoj Gorij in okolice.

Ljubitelji Gorenjske, predvsem Pokljuke in Mežaklje, vsi, ki vas privlači zgodovina NOB, zlasti pa še prebivalci Go-renjske, izkoristite priliko in pošljite svoje naročilo

KRAJEVNEMU ODBORU ZVEZE BORCEV GORJE PRI BLEDU

Gospodarske organizacije, ustanove, naročajte knjigo za svo-je kolektive in knjižnice.

**Tekstilna tovarna
»SVILANIT«
KAMNIK
KRAVATA SVILANIT
je pojem elegancje**

LJUBLJANA

Domače in uvožene novosti za rekreacijo in izlete v III. nadstropju trgovske hiše NAMA, Tomšičeva 2

- senčniki za vrtove in terase
- plastične žoge
- gumijasti čolni
- obroči za plavanje
- camp posode 10, 12 in 14-delne
- spalne vreče

- camp ležišče RIJAN
- zložljiva lesena mizica s štirimi stoli za weekend
- zložljivi kovinski stoli, mizice, fotelji, ležalniki, postelje
- gorilniki: na bencin, plin, petrolej in špirit
- različna posoda za kuhanje

- pečice na oglje (roštilji)
- turistične doze za hrano različnih velikosti
- garniture za namizni tenis
- badminton
- trenerke
- športni copati vseh števil

nama

IZBIRA ZA VSAK OKUS IN ZA RAZLIČNE NAMENE — NAKUP TUDI NA FOTROŠNIŠKI KREDIT

nama

Za 25. obletnico vstaje slovenskega ljudstva - čestita

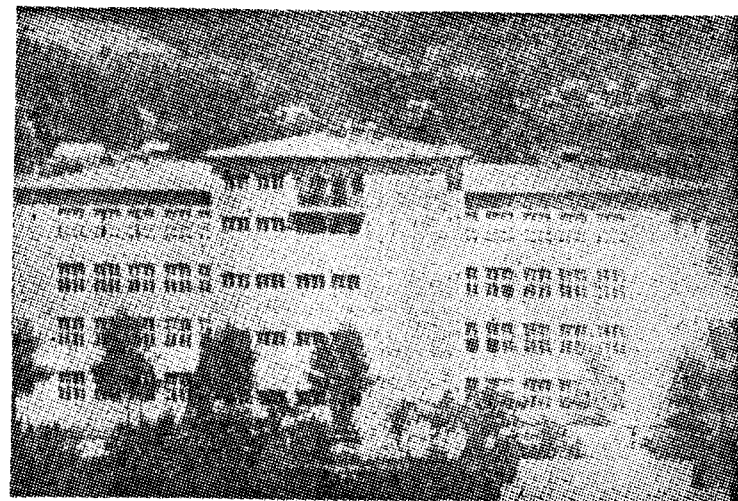
KOLEKTIV TOVARNE

Alpina - Žiri

VSEM DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

Nakupovalci — v vseh prodajalnah renomirane tovarne »ALPINA« je velika izbira obutve različnih modelov gozdarjev, moških, ženskih in otroških čevljev ● Izdelki so priznani tudi na inozemskem tržišču ● Kupujte izdelke tovarne

»ALPINA« - ŽIRI

Žična — Celje

TOVARNA
ŽIČNIH
IZDELKOV

IZDELUJE:

- žično platno
- navadna in specialna sita
- kovinsko galanterijo
- transportne trakove
- šlarafija vložke
- pohištvene vzmeti

PROIZVAJA SAMO »MEBLO«, NOVA GORICA

JOGI

PROIZVAJA SAMO »MEBLO«, NOVA GORICA

Trideset let, morda tudi več je že preteklo, odkar sem prvič prišel v vasico Kromberk; razpotegnjena ob vznožju in na obronkih kopastega Gabrijela se je štela za predmestje stare Gorice. Prek vasi je tri dolga leta potekala avstrijska bojna linija in na stotisoče jo je razoralo. Domačini, ki so se vrnil iz pregnanstva, so morali začeti znova. Dolga leta so čisti nji, zasipali granatne li-jake in se počasi prilagajali obla-sti, ki jim jo je vsiljeval tujec z juga.

V vasi ni bilo opaziti kdo ve koliko posebnosti. Morda cerkev, zgrajeno v značilnem italijanskem slogu, v kateri je služboval skla-datelj Vinko Vodopivec, morda dobro ohranjen srednjeveški grad grofov Coroninih, ki so nekaj stoletij kovali usodo okoliškemu prebivalstvu; morda nekaj znanih gostišč, ki so privlačila številno goriško in tržaško gospodo — in to je bilo vse. Vasčani so živeli enolično, na vendar idilično življenje: pozimi in poleti so garali na skopih plivah in se malo bri-gali za dožajanja v svetu.

Minila so leta in Kromberžani so dočakali novo vojno. Tujec je

gostišča oblepli z napisi »Tu se govori samo italijansko«. Za te napise pa se ni nihče zmenil. Se naprej so vsi govorili slovensko in peči domače pesmi. Vendar je bi-lo konec idiličnega življenja. Do-mačini so pristubnili klicu parti-zanov in vsa vas je zažvela z nji-mi. Zopet so zagorele domačije, padale so žrtve, v domovih se je naselil strah in mržnja do okupa-torja. Mladenci so odšli v hribe, mladenke pa so odgnali v taboriš-ča smrti. V vasi so ostali samo starci in otroci. Pred vasio so tu-ji postavili veliko tablo z napi-som »Bandenbiet«, ki je opozar-jala Nemce na nevarnost, ki jim je grozila iz vasi. Prek dvajset žrtev in šestindeset požganih hiš je bil davek Kromberžanov.

Se dve leti in pol po končani vojni so se Kromberžani borili za svoje pravice. Wilsonova linija jih je najprej ločila od slovenske zemlje, nova meja pa jih je odre-zala od mesta Gorice. Ostali so brez mesta, ki jim je tako dolgo pomenilo vse.

Kaj storiti? Rodila se je ideja. Zgraditi no-vo mesto, ki naj postane kulturno in gospodarsko središče spodnje

vipavske doline. Nova Gorica, na-se najmlajše mesto, se je prvič pojavila na zemljevidu.

V Kromberku, na »Mokrinia, so pričeli rasti temelji nove moderne tovarne pohištva »MEBLO«. Duša tovarne so bili nekoč proslavljeni solkanski mizarji, ki so se v veli-kem številu odzvali kolektivnemu delu. Od tistih časov pa je minilo že skoraj dvajset let.

Zopet, po dolgem času, sem obiskal Kromberk. Nekdaj vasica, sedaj mesteca, spreminja obraz. Nove ceste, nove hiše, ki rastejo kot gobe po dežju. Na robu ze-lenega Panovca pa stoji moderna tovarna pohištva.

Napotil sem se proti tovarni pohištva »MEBLO«. Parkirni pro-stor je napolnjen z avtomobili vseh vrst; med njimi je mnogo takih, ki majo inozemske registre-ske tablice, kar pomeni, da tovar-na proizvaja tudi za tujino.

Zelim govoriti s svojimi nek-danjim soborcem, sem nagovoril vratarja. Vrata so zavrtel in po nekaj minutah sem se že pozdra-vil s svojim prijateljem. Čutil sem, da je kljub letom toplina

tovarištva ostala. Borci se nikoli ne pozabljamo.

»Prišel sem na ogled vašega po-hištva,« sem dejal.

»Zat ti moram povedati, da si prišel na napačen naslov. Tovar-na ima namreč svoje lastno trgo-vino v Novi Gorici, kjer razstav-lja vse vrste pohištva. Tam si lah-ko blago ogledaš, izbereš in tudi kupiš. Trgovina ima svoje kamio-ne in pripelje pohištvo tudi na dom. Če želiš, dobiš prospekte z vsemi pojasnili in pohištvo lahko naro-čiš kar z dopisom ali po telefonu. Pripeljejo ti ga tudi po železnici.«

Ali bi si lahko ogledal tudi to-varno?« sem povprašal prijatelja. »Skupinski ogledi so dovoljeni, za posamezne pa nimamo časa. Toda tebi želje ne morem odreči. Na kratko ti bom pokazal, kakšna je pot do gotove spalnice.«

Pot naju je vodila skozi vzorno urejeno skladišče lesa in hlodo-vine; ogledala sva si novo žago, ki nenasitno žre hlodovino; bila sva v obratu furnirja, kjer režejo in luščijo vse vrste furnirja, naio pa sem se seznanil s proizvodnjo iver plošč in paneli.

PRI NAKUPU PAZITE NA ZAŠČITNI ZNAK

GOSTINSKO PODJETJE

»JADRAN« POSTOJNA

z obrati:

Kavarna-restavracija
»JADRAN«, Postojna
Gostišče »LOVEC«, Postojna
Gostišče »SOVIČ«, Postojna
Gostišče »SNEŽNIK«, Postojna
Bife »RIBNIK«, Postojna
Bife »JADRAN«, NANOS, »KOLODVOR«
Gostišče »HRUŠEVJE«

se priporoča cenjenim gostom. Pr-vovrstna vina in izbrane pijače.

»Agrokombinat«

Maribor

Partizanska 6

s svojimi obrati

se priporoča s svojimi proizvodi:

- mleko
- meso
- pristna štajerska vina
- sadje
- poljedelski proizvodi

ČESTITAMO ZA PRAZNIK
VSTAJE — 22. JULIJ

»Čemu sušite les ob koncu še enkrat v sušilnici?« sem pobaral prijatelja.

»Da preprečimo črvivost lesa. Pa uniči vse zajedatce v lesu.«

»Kako pa varujete kvaliteto svojih proizvodov?«

»V vseh oddelkih kontrolorji pazijo na vsak izdelani kos lesa.«

»Sla sva skozi moderno politir-nico, kjer stroji ustvarjajo pred-mete z gladkimi, ogledalu podob-nimi površinami. Za hip sva sto-plja še v tapetniško delavnico in najin sprehod je bil pri kraju. Usledila sta se v prijetno opoldan-sko senco in nadaljevala razgovor.

»Kaj tovarna trenutno proizva-ja?« me je zanimalo. »Kratko in jedrnat: garderob-ne omare, omare pisalnice, omare postelje, spalnice raznih tipov, vložke »JOGI«, kavče, fotelje in dnevene sobe.«

»Zelo lepa je dnevna soba — garnitura »CORTINA« z omaro, ki jo lahko uporabiš za knjižnico ali za garderobno omaro. H garni-turi spada še kavč, pa mizica z dvema foteljskima — in dnevna so-ba je polna. To so zelo priljub-ljene garniture in jih takoj raz-prodamo. Če pa imaš lepo in pro-storno stanovanje in seveda nekaj več pod nalcem, si lahko privo-štiš garnituro »OSLO«. Ki ima regalno steno z dvanaestimi ele-mentmi za poljubno kombiniranje. Torej lahko služi za knjižnico, radio in podobno. K niemu spada mizica, kavč, dva ali več foteljev, lahko pa izbereš tudi ležišče »VITŠ« z vložkom »JOGI«.

»Prodajate morda tudi posa-mezne omare?«

»Da. Zelo zanimive so omare — postelje z mehanizmom, ki omo-

goča regulacijo položaja postelje. Izbereš si lahko dodelno, ali tri-delno matirano ali z visokimi si-lajem. Po naročilu dobiš tudi omare v baročnem slogu »LUIS XV«, in »REGENCY«, okrašen z zlatimi profili.

»Se spalnice me zanimajo,« sem dejal. »Kakšne tipe trenutno izdelujete?«

»Zelo lepa in kvalitetna je spal-nica »CARMEN«. Ima štiri ali pet-delno omaro iz jesenovega, javor-jevega, hrastovega ali palisandro-vega lesa. Podobna ji je spalnica »MERI«, ki je izdelana iz javor-jevega lesa in ima petdelno oma-ro. Je tudi najkvalitetnejša spal-nica. Za sobe z nižjimi stropi de-lamo spalnice »ALENKA« iz javor-jevega lesa. Kombinirana s češnjem, hruskovim, orehovim in mahagonijevim lesom. Omare so dvo, tro ali štiridelne, prodajamo pa tudi samo postelje, nočne omarice in toaleta. Za sam-ce proizvajamo samske spalnice »BRIGITTE« v tikovem lesu. Dvo-delna omara je kombinirana s policami, sem pa spada še poste-lja z nočno omarico in s pisalno mizo.«

»In tapetniški proizvodi?«

»Izdelujejo štiri vrste kavčev, štiri vrste foteljev in znane vlož-ke »JOGI« različnih obsegov. Kot vidiš, je izbira pestra, pa vendar, nakup ti povzroča skrbi. To so skrbi novega časa, ki jih pozna-li smo se borili, nismo poznali. Takrat smo spali povsod in nikjer, danes pa le le bolj prijetno spati na mehkih žimnicah.«

Prijateljski pogovor je bil kon-čan. Stisnila sva si roke z željo, da do najinega prihodnjega sreča-nja ne bo zopet minilo dvajset let.

čestita

vsem delovnim ljudem in poslov-nim prijateljem, kakor tudi vsem nekdanjim borcem ob 22. juliju — 25. obletnici vstaje slovenske-ga naroda

ZAVOD ZA ZAPOSLOVANJE DELAVCEV

Celje — Šlandrov trg 7

Trgovsko podjetje

Alpkomerc

T O L M I N

s poslovnimi enotami:

- »GROSIST« Most na Soči
- »NISTRA« Most na Soči
- »TOLMINKA« Tolmin
- »NADIŽA« Kobarid
- »TURIST« Bovec

Obiščite trgovine naših poslovnih enot, — Prodaja na drobno in debelo.

PRISRČNE ČESTITKE ZA DAN VSTAJE — 22. JULIJ!

TITAN

Kamnik

Preden odidete na dopust, zavarujte vaše stanovanje

s TITAN cilindrično ključavnico.

TITAN cilindrična ključavnica varuje mnogo več kot pa sama stane

»Pivo - cvetje« v Laškem

V občini Laško postaja v zadnjem času tudi turizem zelo donosna panoga. V tej zvezi je zanimovano največji turistični promet v samem Laškem, kjer se turisti lahko poslužujejo tudi uslug terminalnega zdravilišča. Glede na to, da kapaciteta zdraviliških postelj ne omogoča, da bi bili turisti vključeni v Zdravilišče tudi v oskrbo, kot je to primer s pacienti, se zato turisti usmerjajo večji del v hotel »Savinja« in manj ljudi k zasebnikom, ki imajo razpoložljive turistične sobe.

Letošnja sezona po vsej verjetnosti ne bo v celoti opravičila pričakovanj glede na to, da bo v primerjavi s preteklimi leti manj domačih turistov, presenetljivo pa zato narašča število inozemskih turistov in to v glavnem Avstrijcev, ki so v Laškem že kar stalni gostje in to tudi po večkrat na leto.

V preteklem letu je bilo v občini Laško 7437 domačih in tujih turistov in je bilo zaznamovanih prek 103.000 nočitev.

Turistično društvo ugotavlja, da se je za razvoj turizma v občini Laško v preteklih letih mnogo storilo, ostaja pa še mnogo nerešenih vprašanj, ki niso v prid razvijajočemu se turizmu.

Gostinske usluže lahko nudita 2 gostinski podjetji in 24 zasebnih gostišč, kar pa ne ustreza zlasti v času največjega priliva turistov. V tej zvezi že Laščani resno razmišljajo o gradnji novega hotela, ki bi posloval v okviru samega Zdravilišča.

Po vsej verjetnosti bodo pristopili tudi h gradnji prostozračnega bazena. Zadnje raziskave novih termalnih vrelcev so dale opozitivne rezultate, zato bi glede uporabe termalne vode za polnjenje bazena ne bilo več problema.

Turizem v občini Laško dobiva vse večji pomen tudi ob vsakoletnih turističnih prireditvah. Ena od teh je »PIVO - CVETJE«, ki bo letos v dneh od 21. do 24. julija.

Število udeležencev na tovrstnih prireditvah raste iz leta v leto. Tako je bilo opaziti, da se je prireditve v letu 1964 udeležilo okoli 10.000 ljudi, v letu 1965 pa prek 20.000.

Zanimanje za letošnje turistično slavlje je zopet prav veliko, zato se turistični delavci tudi tokrat nadejajo, da bo obisk številčen.

V programu prireditev je poskrbljeno za vsakogar, sicer pa poglejte, kaj vsebuje program.

Spored 3. praznika »Pivo in cvetje« 1966 v Laškem od 21. do 24. julija 1966

pod pokroviteljstvom Pivovarne Laško.

- Četrtek, 21. julija ob 20: Slavnostna otvoritev, akademija in koncert moškega pevskega zbora Laško.
- Petek, 22. julija ob 8: Tekmovanje lovskih druženj v streljanju na glinstaste golobe za prehodni pokal občinskega odbora SZDL Laško.
- Ob 16: Promenadni koncert godbe na pihala.
- Ob 19: Otvoritev razstave cvetja, lovske in ribiške dejavnosti, likovne umetnosti in filatelije
- Ob 20.30: Večerni tek po laških ulicah za prehodni pokal občinskega komiteja ZM Laško.
- Sobota, 23. julija ob 9: Ekipno šahovsko tekmovanje za prehodni pokal Zveze združenj borcev NOV — občinski odbor Laško.
- Ob 17: Promenadni koncert godbe na pihala.
- Ob 21: Ognjemet ob Savinji in na starem gradu, družabne prireditve na vseh zabaviščih, lovski krst itd.
- Nedelja, 24. julija ob 6: Budnica.
- Ob 9.30: Obhod po mestu — sodelujejo: hortikultura in turistična društva, osnovne šole, krajevne skupnosti, godbe na pihala, folklorne skupine, telovadne, delovne in druge organizacije.
- Ob 11: Kmečka ohcet in šranganje na starem trgu.
- Ob 16: Nogometni turnir za prehodni pokal občinskega sindikalnega sveta Laško in šaljiva nogometna tekma.
- Ob 20: Zabave na vseh zabaviščih ob prijetni in kvalitetni glasbi.

Bogat srečolov! — Nagradno žrebanje spominskih značk! — Poizkušnja piva in kave!
Vijudno vabljeni!

HOTEL

»KRAS«

POSTOJNA

Z OBRATI:

Hotel Kras

Postojna, B kategorija, 108 ležišč, topla in mrzla voda, prvovrstna jedila, jugoslovanske specialitete, domača odprta in buteljčna vina, vsak dan koncert, menjalnica

Hotel Javornik

Postojna, hotel C kategorije, 55 ležišč, topla in hladna jedila

Motel

Postojna, Tržaška cesta. — 46 ležišč, topla in hladna jedila, menjalnica

Jamska restavracija

prvovrstna kuhinja, raznovrstne specialitete, topla in hladna jedila, menjalnica

Pivka — Jama

oddaljena od Postojne 5 km; weekend hišice in camp — restavracija — menjalnica

Gostilna »Pod Grmado«

v Planini; prvovrstna jedila in pljače, vrt, balinišče

Z ODLIČNO POSTREZBO V VSEH OBRATIH SE PRIPOROČA DELOVNI KOLEKTIV!

Invalidske delavnice

»ZLATO POLJE«

DOMŽALE

čestitajo ob 22. juliju — dnevu vstaje slovenskega naroda

Usnjeno-galanterijski izdelki — usnjeni izdelki vseh vrst — tapetništvo — žaga — ležalni stoli

Mizar

STAVBENO IN POHIŠTVENO MIZARSTVO
TER IZDELOVANJE ROLET
VOLČJA DRAGA PRI NOVI GORICI

čestita delovnemu kolektivu in vsem delovnim ljudem ter nekdanjim borcem ob 22. juliju — dnevu vstaje slovenskega naroda

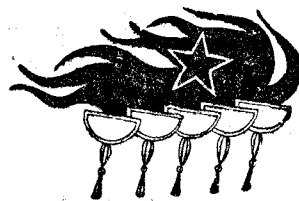
DELOVNI KOLEKTIV

VELETRGOVINE

Mercator

LJUBLJANA

ČESTITA ZA PRAZNIK
22. JULIJ — DAN VSTAJE

V 280 prodajalnah, 25 samopostrežnih trgovinah po Sloveniji lahko kupite vse, kar potrebujete za vsak dan.

SPLOŠNO
GRADBENO
PODJETJE

SAVA

JESENICE

Z dobro mehanizacijo in s svojimi dolgoletnimi delovnimi izkušnjami gradimo strokovno, kvalitetno, hitro in po ugodnih cenah vse vrste visokih in nizkih gradenj z vsemi pripadajočimi zaključnimi deli.

- Gradimo tudi stanovanja za prodajo.

STEKLO — PORCELAN — KERAMIKA

VELETRGOVSKO
PODJETJE

STEKLO

EXPORT
IMPORT

TELEFONI: UPRAVA: CENTRALA 20-478, GL. DIREKTOR 22-071, KOMERCIALA 21-876, PRODAJNI ODDELEK 21-457

P. O. B. 430 — TELEGRAM: STEKLO — SKLADIŠČE: SMARTINSKA 152 a — TELEFON: 310-257

Velika izbira stekla, porcelana, keramike in plastičnih mas domače proizvodnje in iz uvoza — za gospodinjstvo in gostinstvo, votlo steklo, ravno steklo, porcelan, okrasni porcelan in keramika, jedilni pribor, keramične, zidne in podne ploščice, sanitarna keramika, plastične mase za oblaganje podov in votlo steklo za industrijo.

PRIJETNO POČITNIŠKO DOŽIVETJE V MOJSTRANI

Mojstrano poznajo po vsej Jugoslaviji — seveda pred vsem turisti — kot kraj, od koder je vhod v doline Vrat, Kotta in Krme. Za pot skozi eno teh dolin se odločijo turisti, ki se hočejo povzpeti na Triglav ali druge vrhove v njegovem pogorju. Toda ta vas ob izlivu Bistrice v Savo Dolinko je znana tudi kot letoviški kraj z zelo dobro in zdravo gorsko klimo, saj ima 641 m nadmorske višine. Od tu odhaja vsakdo z vtisi, ki mu ostanejo neizbrisno v spominu.

Ce upoštevamo vse to, se nam ne bo zdelo prav nič čudno, da je leta 1959 zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko ustanovil v tem kraju zdravilišče Triglav. Že sedmo leto se hodijo sem zdraviti vojaški vojni invalidi: srčni bolniki, astmatiki, rekonvalescenti po pljučnih boleznih, živčno izčrpani in drugi, katerih večina je zelo zadovoljna z uspehi zdravljenja.

V zdravilišču Triglav imajo le 70 postelj toda v začetku julija je bilo tam na zdravljenju že 140 vojaških vojni invalidov in socialnih zavarovancev. Uprava zdravilišča, v katerem imajo tudi moderno urejeno ambulanto, zdravnika in medicinsko sestro, najame sobe tudi pri privatnih hišnih lastnikih in vanje razmesti vse tiste, za katere nima prostora v domu. Kuhinja v zdravilišču namreč lahko skuha do 150 obrokov hrane naenkrat.

V letu 1965 se je v zdravilišču Triglav v Mojstrani zdravilo 933 gostov, od tega 824 vojaških vojni invalidov iz vseh republik, razen Makedonije in 109 zavarovancev, v glavnem iz Novega Sada. Letos bo število verjetno slično lanskemu.

Zvezni sekretariat za zdravstvo in socialno politiko je pred kratkim ponudil, naj bi v prihodnje ustanovitelska pravica tega zdravilišča bila prenesena na republiški odbor ZZB NOV Slovenije, toda ta zadeva zaenkrat še ni urejena.

Vse to je le nekaj podatkov, o katerih nisem nič vedel, ko mi je zdravniška komisija kot vojaškemu vojnemu invalidu in srčnemu bolniku odobrila tritedensko zdravljenje v Mojstrani. No, pa sem sedaj, ko sem se konec julija in v začetku julija

zdravil v zdravilišču Triglav, zvedel in spoznal še marsikaj.

V Mojstrani je marsikaj zanimivega. Lepoto kraja in okolice poživlja aktivnost domačinov. Tako je v dneih od 1. do 10. VII. počastilo dan borca DPD Svoboda »Tone Čufar«, likovna sekcija »Dolik« Jesenice, s prireditvijo uspele slikarske razstave borca — sedaj upokojenca Zdravka Kotnika. Kot slikar samouk je le-ta dosegel res lepe uspehe. Tokrat se je na svoji drugi razstavi (prva je bila lani) predstavil s sedmimi oljnatimi in sedemnajstimi tempera slikami, ki so vse zelo prikupne in dekorativne.

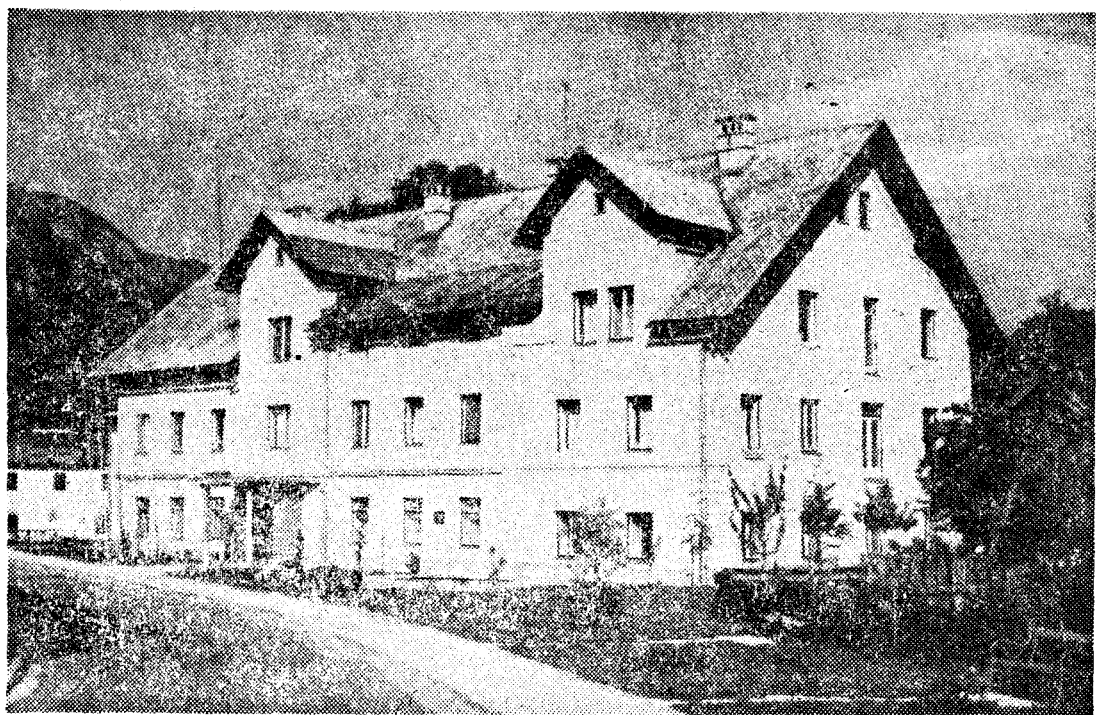
Čas v Mojstrani kaj hitro mineva na krajših sprehodih ob Bistrici, po okolici Mojstrane, do slapa Peričnika, v Radovno itd. V Vrata vozi ob sobotah in nedeljah tudi avtobus. Marsikateri invalid pride na zdravljenje z lastnim avtomobilom in če imaš med temi znanca, prisedeš in si ogledaš še Kranjsko goro, Planico, se pelješ v čudovito dolino Tamar ali pa do Podkorenskega sedla, na Vršič itd. Tako se je tudi meni ponudila priložnost, da sem v času svojega zdravljenja v Mojstrani obiskal Vrata, Tamar, Podkorensko sedlo, da o krajših zelo prijetnih sprehodih sploh ne govorim.

Pred dnevom borca pa smo, po zaslugi tovarišice, ki je imela avto, obiskali tudi Muzej talcev v Begunjah, grobove ustrelenih v parku in v Dragi. Saj sem si že večkrat ogledal vse to, a vsakokrat se mi srecal ob ogledovanju slik in mučilnih predmetov po celicah, v katerih so nešteti talci preživljali zadnje ure svojega življenja. Koli-

ko ljudi so pobili nam pove tale napis na marmornati plošči v muzeju: »V času nemške okupacije so nacisti iz teh zaporov odvzeli 821 talcev v smrt, 4448 pa v razne druge zapore in taborišča.« Na drugi strani je prav tako na marmornati plošči tale podatek: »V tej stavbi je bilo v letih 1941—1945 zaprtih 12.096 talcev, od tega 9411 moških, 2280 žensk in 405 otrok.

Te številke v okolju, ki izpričujejo vse trpljenje in strahote tistih temnih dni, vzbujajo v vsakem obiskovalcu spomine, ki so zrasli v nepozabnih bolečinah. A ko odhajaš iz Dragice ti obstane pogled na napisu spomenika ob grobovih:

»V tem gorskem svetu, kjer so v letih zlih pobijali može, otroke, žene, je znova mir, a dasi je ves tih, morilce toži in slavi umorjene.«
V. M.

Počitniški dom in naravno zdravilišče v Mojstrani

Svečane prireditve na Bledu

Kakor smo že poročali, so družbeno politične organizacije in občinska zveza kulturnih organizacij Radovljica pripravile v počastitev petindvajsete obletnice vstaje in krajevnega praznika Bleda, velike svečanosti, ki so se pričele že v soboto, 16. julija, in bodo trajale ves ta teden do nedelje, 24. julija. Ra-

zen svečane akademije v četrtek, 21. julija zvečer, ko bo koncertiral priznani pevski zbor France Prešeren iz Kranja v festivalni dvorani na Bledu, so vse ostale prireditve v prelepega okolju pod Ribensko goro v Ribnem. V času, ko to poročamo, so se na ribenskem prizišču na prostem že zvrstile

uvodne prireditve, na katerih so nastopili vojaki garnizije z Bohinjske Bele, člani ZROP, dramska skupina Svobode iz Bohinjske Bistrice, folklorna skupina iz Gorij in domači recitatorji.

Svečanosti in prireditve presegajo okvir krajevnega pomena, tako zaradi deleža sodelujo-

čih, kakor po namenu samem. Osemndnevni program je zelo pester in bogat in obsega poleg dramskih del, glasbenih nastopov, folklorne in recitalov tudi tipično partizanske prireditve, vse skupaj pa razodevajo našo borbeno preteklost s posebnim poudarkom na jubilejno obletnico vstaje.

Posebnost letošnjih svečanosti je poleg posrečeno izbranega prizorišča tudi iniciativa organizatorjev, da pritegne čimveč turistov, ki jih je te dni polno na Bledu in v okolici. V želji, da bi jih seznanili z našo preteklostjo in ljudsko umetnostjo, so pripravili plakate in vabila tudi v srbohrvaščini, nemščini in angleščini in jih razdelili po hotelih in turističnih agencijah. Nekatere nastope kakor so folklorne plesi in ljudske igre prevajajo, oziroma tolmačijo tudi v tujih jezikih.

Priljubljeni odbor, ki ga vodi Ivan Zupan-Nestor ima še vedno polne roke dela, posebno še, ker se največje prireditve na sam praznik 22. julija, šele pripravljajo. Ta dan pričakujejo največ obiska, zato so poskrbeli, da bo poleg manifestativne plati poskrbljeno tudi za prijetno zabavno vzdušje, ki ga bo pripravil znani ansambel Veseli planšarji.

V Loki so odkrili spominsko ploščo

V okviru proslav dneva borca so v Loki pri Mengšu odkrili spominsko ploščo Ivanu Dolinšku-Vinku in Jožetu Ka-

reninu. Odkritja so se udeležili številni domačini in črnuški borci, nekdanji bojni tovariši teh dveh junakov. Na svečano-

sti sta govorila predsednik ZB Loka Feliks Pogačar in narodni heroj Franc Avbelj-Lojko.

Plošča je vzidana na hiši v bližini mesta, kjer sta junaka padla pod strelji nemške zasede. To se je zgodilo zvečer 1. februarja 1944. leta. Takrat je Vinko iz Mengša, ki je dobro poznal okoliški teren, odšel v Črnuče. Na vezi je dobil Jožeta in skupaj sta odšla v Trzin k Veselu, da se pogovorita o položaju v Loki. Ko sta se Vinko in Jože bližala mostičku čez Pšato, je iz teme nepričakovano vstala nemška zaseda in zahtevala, naj se fanta legitimirata. Vinko je ustrelil proti vojaku — in izgrešil. V tistem hipu so dolgi rafali presekali nit življenja dveh junakov. Oba so Nemci naslednjega dne prepljali v Mengeš in ju kazali domačinom — v svarilo in poduk.

Iztok

ZIVILSKI KOMBINAT

»INTES« Maribor

proizvaja in svojim cenjenim odjemalcem priporoča kvaliteten izdelek mlinov, tovarne testenin, pekarn in slaščičarn, s trdnim zagotovitvijo, da bodo tudi v prihodnje z največjo priazdevnostjo oskrboval tržišče s svojimi izdelki. Zadovoljstvo potrošnika bo našemu kolektivu najlepše priznanje.

Priporoča se Živilski kombinat »INTES«, MARIBOR

Tisto noč je deževalo. Tiho in rahlo. Bil je to toplej zgodnjejesenski dež. Ali pa je bilo, takrat pozno poletje. Vem, da je deževalo; ne prav hudo, toliko pa, da sem lahko slišala kaplje, ki so udarjale ob polkna. To noč nisem mogla spati. Uihnili sem petrolejko in gledala skozi okno v dolino. Medla svetloba obcestne svetilke je komaj pretipala skozi mrak do mojega okna. Bila je edina, ki je naznanjala življenje. Drugače je bilo vse tiho in mirno in človek bi mislil, da sem niso nikoli prihrumeli črni avti. Še dolgo sem gledala v temo. To noč se je zgodilo, da sem molila, čeprav se nisem več spominjala, kdaj sem nehala verovati. Najbrž že prej, gotovo pa to noč, ko sem zaspala sredi molitve in se zbudila sredi sanj, le malo kasneje...

Pokonci sem skočila ravno, ko je nekdo odprl vrata in sem v veži zagledala Nemce, ki so vpili: — Wo sind die Banditen? Wo sind? Wo... die Banditen...

Kričali so vse vprek in videla sem očeta, ki je kričal z rokami in ni vedel, kaj naj bi počel. Slišala sem mamo, ki je začela vpiti, potem očeta, ki je zaklel, videla sem ga še, kako je nekaj pograbil in potem nisem ničesar več videla. Nemec je nekje našel petrolejko, jo obesil na žebelj pri vratih, zaklenil vrata in se mi začel približevati. Zakričala sem in se pokrila čez glavo, ker tisti hip nisem vedela, kaj bi storila.

Potem sem spet planila pokonci, a takrat me je surova roka zepahnila nazaj na posteljo. Ugiznila sem in zapestje, a sem kmalu popustila, ker mi je druga roka močno stiskala vrat. Nekako mi je uspelo, da sem se osvobodila rok in se na

pol dvignila. Odeja je medtem zdrsnila na tla. Brncl jo je vstran, pri tem pa se je toliko odmaknil, da sem lahko potegnila noge izpod njegovega telesa in ga z vso močjo brnclila v prsi. Omahnil je vznak in z glavo udaril ob steno. Slišala sem, kako je zaklel in počasi vstajal. Jaz sem tedaj planila iz postelje, a ujel me je za spalnjo srajco. Tisti hip sem pograbila vazo na nočni omarici in jo zalučala, ne da bi pomislila. Priletela je v steno na drugi strani in črepinje so se razsule po tleh. To ga je malo zmedlo in spustil je srajco.

ANI ROSTOHAR:

Poznopoletna vojna noč

Jaz sem zgubila ravnotežje in padla na rob mize. V čeljustih me je zapelo in v ustih sem začutila grenak okus. Kmalu sem se zbrala. Segla sem po drugak vazi na mizi, se obrnila in ga videla, kako je vstajal. Z vso močjo sem vrgla vazo. Ravno tedaj pa se je sklonil in vaza je priletela v njegovo ramo, ki jo je pri tem dvignil. Spet je zaklel. Mene pa je popadla divja jeza, da bi ubijala. Zagledala sem puško ob postelji. Videla sem, kako je ravno tedaj po njej segla Nemčeva roka in cev je obstala naperjena vame. Obstala sem in nekaj časa strmela vanj kot okamenela. Niti dihati se nisem upala. Tedaj pa je nekdo udaril po vratih. Nemec v moji sobi se je oglašil in rekel nekaj takega, kot da bo že on opravil in še nekaj, česar nisem razumela. Pred vrati sem še zaslišala krotot in potem nič več. Tisti hip sem videla le njega, kako je vstal in počasi sem se začela umikati. Ob steni sem obstala in čakala, ne da bi umaknila pogled od cevi. Še vedno je bila uperjena vame. Počasi sem se začela pomikati ob steni v stran. Zadaž sem na levi z roko obtipala okno. A tedaj me je že spet pograbil za rame in me vrgel nazaj na posteljo. Padla sem na bok in se udarila ob stranico. Zavpila sem od bolečine in brez moči zdrslila na tla.

Ko pa me je hotel dvigniti, je v meni zrasla nova moč in začela sem ga biti, kamor sem le dosegla. Potem sem zadnji hip še dosegla nogo mize in oprijela sem se je v zadnjem trenutku. Z ropotom se je prevrnila in iz predala za ročno dela je nekaj z vzenom padlo na tla. Moj napadalec se je med tem menda premislil, kajti nič več si ni prizadeval, da bi me spravil na posteljo. Raztrgal mi je srajco na prsih in jaz sem čutila, kako mi zmanjkuje moči. Vedela sem, da je močnejši.

Potem sem tekla, dolgo in vedno globlje v gozd, dokler nisem ob nekem drevesu omahnila in za nekaj časa obležala nepremično.

Prvo, kar je bilo, sem začutila bolečino v ustih in kolk. Ustnico sem imela nabrekli, in ko sem k njej dvignila roko, sem videla, da v pesti še vedno tiščim svoje krvavo orožje. Počasi sem stegnila prste. Škarje. Navadne škarje za ročno delo, ki so mi zdaj revile življenje. Ležale so mi na dlani, malo krvave in že nekoliko rjave od starosti. Tu in tam so se še svetile in bleščale s čudnim leskom. Naenkrat sem opazila, da je že zelo svetlo in da tudi ne dežuje več. Daleč na vzhodu se je velika pomarančar prvakar poljubljala z vrhovi oddaljenih hribov in počasi vstajala.

Tudi jaz sem vstala. Naslonila sem se na debl in zaprla oči. Nekaj časa sem stala nepremično z rokami ob telesu. Potem sem počasi dvignila trepalnice in se vzravnala. Z nemo bolečino v srcu se je v tem tistem jutru začela moja najdaljša pot...

Kako dolgo sem taval, padala in spet vstajala, ne vem. Že davno se je znočilo, gozd pa je bil vedno enako temen in nem. Spominjam se, kako dolgo sem po tem obstala pred neko bajto, se naslonila na vrata in se zgrudila.

Zbudil me je ropot loncev v kuhinji. Skozi okno se je smežalo sonce in risalo na tleh široko zlato preprogo. Skočila sem pokonci. Začudeno sem obstala pred veliko stenasto uro, ki je začela biti. S pogledom sem begala po tujem pohištvo in v meni je zrasel čuden strah. Sedela sem se na stol in počasi sem se začela spominjati.

— Slišala sem, kako je nekdo udaril ob vrata in se zgrudil, — je pripovedovala gospodinja.

Zbudila sem moža in odnesla sva te v izbo. Nisem premišljevala kdo si. Pogled nate je bil bolj zgovoren kot sto besed.

Predme je postavila novo skodelo mleka in me ljubeče pogledala. Bila sem ji neizmerno hvaležna.

Pri večerji me je seznanila z njenim možem in sinom Marjanom. Bila je zelo odlična, a dobra. Ko sem omenila svoj odhod, je mirno, a zelo odločno rekla, ne da bi umaknila pogled od pletenja:

— Prespala boš pri nas. Jutri bo Marjan zapregel koleselj in te bo peljal.

In čez nekaj časa je tiše, s čudnim prizvokom tesnobe, dodala:

— In če bi se karkoli zgodilo, pri nas imaš streho.

Nikoli ne bom pozabila teh besed. Bile so mi vse, kar sem v tistih dneh še imela.

Zjutraj me je Marjan že čakal in ves čas brundal znan napev. Bil je mojih let in pripovedoval mi je o njihovem življenju. Čim bolj sva se približevala vasi, tem bolj sva postajala zamišljena. Potem sva popolnoma utihnili in tik pred vasio je ustavil konje.

Dalje sva šla peš. Molče in vsak s svojimi mislimi in čim bliže vasi sva bila, tem huje mi je bilo.

Na vrhu, od koder sem tolikokrat gledala na naš dom in dolino, sem nemo obstala. Bil je to največji trenutek v mojem življenju, najgroznejši prizor razdejanja in smrti.

Med drevjem je zidovje molče zijalo v nebo. Hlev je bil požgan do tal. Med razvalinami je brskalo nekaj kokoši in nekaj metrov stran je ležal ubit pes.

Stisnila sem zobe in se približala. Na orehu pred hišo je na vrvi visel mrtev oče in ob deblu je na pol gola ležala mama, z nožem v rokah in kroglo v prsih.

Zakrila sem si obraz z dlanimi in obupno zastokala. Naslonila sem se na ožgane zidove in jokala. Ne vem, kako dolgo. Spominjam se, da me je nekdo tiho poklical in ko sem dvignila trepalnice, je pred mano stal Marjan. Gledal me je žalostno in vedela sem, da bi mi rad kaj rekel v tolažbo.

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Pismu je bil dodan opis trupla v tedanjem položaju. Bilo je razpadlo, kot smo si bili mislili (bržkone zaradi kisika, ki je preostal v obleki in odeji), vendar pa ne toliko, kot bi bilo pričakovati od trupla, ki že nekaj dni plava po morju.

Pozneje sem dobil od nekega člana posadke podrobnejše poročilo. Dobil sem ga iz druge roke in ker je bil posrednik po poklicu novinar, je pripoved dosti bolj razburljiva in zanimiva, kot če bi jo bil jaz napisal. Zato vam posredujem novinarsko obdelano poročilo.

Medtem, ko se je »Seraph« oddaljila od tankerja in drsela po vodi v zalivu Clyde, je kapitan — imel je komaj 29 let — pozdravil na stolpiču, nato pa odšel dol.

Med prvimi častniki in petdesetimi mornarji je bil edini, ki je vedel za skrivnost čudnega zaboja.

Vesela ugibanja

Kovinski zaboj cilindrične oblike je bil v kajuti na pramcu podmornice.

Zaradi njegove teže in oblike je šest mornarjev, ki so ga prinesli tja, zbijalo šale na račun »trupla Johna Browna«. Prav tako je precej šal letelo na »našega novega kapitana Charlieja«.

Danes, ko je minilo že deset let, bo petdeset mornarjev s »Serapha« gotovo močno presenečeno, ko bo izvedelo, kako blizu resnice so bili s svojimi šalami.

Ob odhodu jim je bilo povedano, da je v kovinskem zaboju tajna meteorološka naprava, ki naj bi jo skrivaj odložili v morje pred špansko obalo, da bi opravila nekaj poskusov. Na zaboju je tudi pisalo »POZOR — OPTIČNI INSTRUMENTI!«

»Seraph« je plula deset dni, ne da bi njena posadka videla sonce, saj se je pokazala na površini le ponoči. Na odprtem morju pred Huelvo, ki je na jugozahodni obali Španije, je bila 30. aprila, ne da bi bila zapažena. Vse je potekalo po navodilih.

DO PODPISA PREMIRJA MED ZAVEZNIKI IN ITALIJO JE PRISLO 3. SEPTEMBRA 1943 V CASSIBILU. OD LEVE PROTI DESNI: GENERAL-MAJOR WALTER BEDELL SMITH, KOMODOR ROYER M. DICK, GENERAL LOWELL KENNETH, WILLIAM DOBSON STRONG, V CIVILNIH OBLEKAH PA ITALJANSKA POOBLASČENCA, GENERALA GIUSEPPE CASTELLANO IN FRANCO MONTANARI.

Mesto, s katerega naj bi poslali truplo kapetana Martina, je bilo kakšnih tisoč petsto metrov od pristanišča.

Popoldne bi podmornico skoraj opazili v bližini obale. Periskop je pokazal pravcato ribiške brodice, ki ga je sestavljalo kakšnih petdeset ladij. Toda bilo je megleno, razen tega pa se je podmornica oddaljila za dva kilometra, tako da je niso odkrili. Potem se je potopila.

Skrivnost

Ura U je bila določena za ob 4.30 zjutraj. Ko se je »Seraph« prikazala na površini, je bilo temno kot v rogu. Mesečine ni bilo, bila je oseka.

Pet častnikov je odšlo v stolpič in podmornico so privedli do glatine.

Skrivnostni zaboj so dvignili na krov. Sele potem, ko so vsi mornarji bili že dol, je poročnik Jewell povedal oficirjem, za kaj sploh gre. Rekel jim je, da je v zaboju truplo. Bistvena operacija je v tem, jim je pojasnil, da bi zavezniki preslepili Nemce, tako da bi ti umaknili svoje sile s področij v Sredozemlju, ki jih nameravajo zavezniki napasti.

Truplo tega moža, ki naj bi bil »kapetan Martin«, naj bi bilo žrtev letalske nesreče na morju, služilo pa je za kurirja: sovražniku naj bi prinesel lažne operacijske načrte.

Špansko mesto Huelva je bilo izbrano zato, ker je bilo znano, da v njem deluje nemški vohun, ki ima med Španci dosti sodelavcev, ki ga oskrbujejo s številnimi vojaškimi podatki.

Oficirji so morali poslušati dokaj čudno zgodbo: sredi trde noči, ko jim je pri nogah valovil Atlantik...

Toda dramatično odkritje jih je tako presenetilo, da niso prišli do besede.

Edina reakcija so bile besede enega izmed njih: »Ali ni tvegano, ali nam ne bo prineslo nesreče, če vozimo truplo s seboj?«

RAZBURJENJE

Potem so se oficirji naglo in tiho lotili dela. Trije so bili na straži, eden pa je pomagal poročniku Jewellu odviti vijake s pomočjo ključa, ki je pritrjen k pokrovu. V desetih minutah je bil pokrov odstranjen.

Potem so skrbno potegnili truplo iz nenavadne krste. Oficirji so se postavili v pozor in pozdravili mrtveca.

Poročnik Jewell je spet pokleknil in odvezal odejo.

Se zadnjikrat je moral preveriti, ali je vse v redu: ali so uniforma in čini kapetana Martina nedotaknjeni? Ali njegova roka drži ročaj pomembne aktivke? Ali je aktivka trdno privezana k pasu?

Vse je bilo v redu in Jewell je napolnil Martinov rešilni pas.

Zgodilo se je nekaj, česar ni bilo v navodilih. Oficirji so se odkrili in sklonjene glave molčali ob truplu, medtem ko je poročnik Jewell opravil pogrebni obred namesto pastora.

Rahel sunek je potisnil neznanega vojaka v morje. Začelo se je njegovo zadnje in znamenito potovanje. Kapetan Martin je odšel na fronto...

Poročnik Jewell se je bil tako zelo približal obali, da je bil uspeh skoraj zagotovljen. Zdaj je bilo treba samo še čakati, da ugotovimo, kako je kapetan Martin opravil svojo nalogo.

Prihodnjič nadaljevanje

Globoka ljubezen do domovine, do svobode in socialne pravičnosti je bila tista sila, ki je v našem ljudstvu razplamtela ogenj upora in množičnega junaštva. V naši deželi ni kraja, ki ne bi imel svojih junakov, borcev ali aktivistov. Neizčrpni so dogodki iz naše osvobodilne vojne, ki vedno znova, prav posebno pa še ob naših praznikih, zaživijo v krajih in ljudeh, živih pričah junaštva in požrtvovalnosti. Vsakokrat togle misli prevajajo našo notranjost ob spominu nanje in tudi časovna oddaljenost ne njihove veličine ne more zabrisati.

Občina Laško praznuje svoj občinski praznik združen s dnevom borca vsako leto 2. julija. Vsakokrat se spominjamo s hvalažnostjo in ponosom

Ko so ga temni, zeleni gozdovi sprejeli v svoje okrilje, je zaradi hrabrosti in proletarske zavesti kmalu zavzel vodilno mesto. Postal je sekretar okrajnega komiteja KPS, ustanovitelj mnogih organizacij SKOJ, nenehni organizator in buditelj. Se preden je odšel v ilegalo, je sodeloval s tovariši Tonetom Gričarjem, Franjem Vrnčcem, Pavličem in Ribičem. Številne akcije na zasavskem, laško-rečičkem in deloma tudi na zabukovškem območju so delo njegove čete. Nemci so ga vneto zasledovali, vendar se je znal vedno spretno izogniti vsem zasedom, v posmeh nacistom in pogum našim ljudem. V Zgornji Rečici, kjer so mnogi domačini že od leta 1941 sodelovali z osvobodilnim gibanjem, je imel

Njegovo sovraštvo do zavojevalcev in domačih izdajalcev se je iz iskre razplamtelo v močnega plamen, ki je zajel večino ljudi v rečički dolini in Laškem. Čeprav so tuji odgovorili na odpor s hudim nasiljem, saj je samo iz Laškega, Rečice in Jederti kar 205 prebivalcev žrtvovalo svoja življenja za domovino.

Tako je delal in se bojeval Dušan Poženel vse do tistega usodnega dne 14. aprila 1944. Ob robu smrekovega gozda je tega dne v spokojno tišino odjeknil rafal in uničil kratko, mlado življenje. Dušan je obležal v plitvi grapi, komaj dva metra od gozda, ki bi ga sprejel v varstvo kot že tolikokrat. V gozdu se je prebujala pomlad, brstelo je novo življenje, v Dušanu pa je ostalo. Hudo ranjen je naredil tisto, kar so pred njim napravili že mnogi borci, ki so si pogumno sami vzeli življenje ter

Prišel je iz Bazovice...

borca Dušana Poženela-Djura, katerega ime je tesno povezano z osvobodilnim bojem v naših krajih.

Rojen je bil leta 1911 v Bazovici pri Trstu. Svojo mladost je preživel na Primorskem. Sin trde in skope kraške zemlje se je v boju za vsakdanji kruh oblikoval ob očetu delavcu, kolarju, v kremenitega človeka. Kot otrok zavedne slovenske družine je zgodaj spoznal krvoločne kremplje fašizma. Ob znanem bazoviškem procesu je moral bežati iz ljubljenega rodnega Primorske v Ljubljano. Kot beguncu mu pot ni bila posejana s cvetjem. V trdem boju za obstoj ni mogel nadaljevati šolanja za zobotehnika. Tako ga je življenjska pot zanesla med naše rudarje. Ti so kmalu vzljubili mladega fanta, polnega rodoljubja in razredne delavske zavesti.

Tako srečamo Dušana Poženela v hudih dneh leta 1941 med prvimi aktivisti v Rečički dolini. Njegov lik je postal kaj kmalu v teh krajih simbol požrtvovalnega tovarištva, tiste tople in resnične človeške povezanosti, ki se je odražala v tisočih naših partizanov.

skrivališče pri Francu Lahu, po domače Povšetu. Ta človek, gospodar majhne kmetije, je sprejemal partizane pod svojo

streho, čeprav so ga nacisti v zaporu strašno mučili. Poženel je prihajal tudi k drugim delavcem, predvsem h Krampušu in Deželaku.

tako izpolnili svojo zaobljubo: »Nikoli živ sovražniku v roke«.

Na Dušana je streljal nemški orožnik. Nato je odšel k bližnjemu kmetu in po nemško zahteval od njega, naj partizanovo truplo odpelje v Laško. Kmet ga ni razumel in orožnik je svojo zahtevo povedal še po slovensko...

Kmalu je v mrtvašnici, na peščici slame, ležala nova žrtev domačih izdajalcev. Nemci pa so se hrupno in zmagovalno vrstili v dolino, saj so dobro vedeli, koga so ubili. Tudi v Celju so slavili svojo navidežno zmago.

Čeprav so prepovedali obiskovati njegov grob, so tam nenadoma opazili sveže cvetje in rdečo zvezdo. Namesto padla pa so v boj stopili novi borci. Njegova smrt je le za kratek čas nekoliko zavrla pollet osvobodilnega boja v dolini.

In tako je k trpečim bazoviškim materam, k materi Maruščevi, Bidovčevi, Miloševi in Valenčičevi, stopila s solzami in bolečino še mati Poženelova... Pavla Rovar

Med Kamnjami in Poljem, idiličnima bohinjskima vasicama — tam, kjer srebrnozeleno Sava Bohinjska napravi veliko koleno, stoji poleg starega mlina skromna enonadstropna hiša. Z rdečo strešno opeko pokrita, se prvi hip zdi kar malo prežidava za tiho okolje poleg starih domačij in svili na travnati obali.

V dvosobnem podstrešnem stanovanju, kamor se pride po strmih lesenih stopnicah — živi z ženo Ano in štirimi otroki Jože Repinc. Čeprav asfaltirana cesta, vedno polna avtomobilov, ki povezuje Bistrico z Bohinjskim jezerom, ni dlje kot 200 metrov — je ta dom dovolj oddaljen od turističnega hrupa, da se zdi bolj osamljen, kot je v resnici. Se bolj osamljen, da ne rečem zapuščen, pa je osemindesetletni Repinc, eden od najstarejših revolucionarjev in komunistov v bohinjskem kotu. Vsaj prvi vtis je takšen.

Če bi ga primerjal z likom na fotografiji, ko se je v Barceloni slikal v uniformi po-

Toda ni govoril zgolj o sebi. Nimal je dogodke burnih pokobnih dni v Bohinju, pripovedoval o ljudeh, ki so takrat snovali današnji čas, o režimskih mahinacijah čaršijskih oblastnikov in taktiki partije, ki je vodila boj za pravico.

Nikoli mu ne bi prisodil toliko znanja, izkušenj in spomina. Se težje pa bi si mogel zamisliti, da je zaradi tega moral toliko trpeti in prenašati krivice... in ponižanj, celo posmehov. Bil je pač Repinc, ne pa kdo drugi z bolj prožno hrbenico in številko telefona.

Prisluhlil sem zanimivi izpovedi, ki mi jo je razgrnil,

so po najhujšem mrazu odbijali napade laških alincev, dokler se je dalo. Jože je imel srečo. Zmrznili so mu samo prsti na nogah, a glava se ga je še vedno dobro držala. Njegovi tovariši so imeli, vsaj večina njih, še večjo smolo. Mnogo jih je takrat zmrznilo.

Zdravil se je na Krasu in ostal lahki invalid. Potlej so ga premestili v Judenburg. Pridružil se je uporu in za las ušel smrti, ker je pravočasno pobežal.

Rdeč nagelj si je pripel prvič v Rablju v prvomajskem sprevodu. Že takrat se je kot član socialdemokratskih sindikatov opredelil za napredno misel.

Ko se je po vojni vrnil v Bohinje, je ostal zopet brez posla. Moral je spet v svet, služil je za hišnega pomočnika v Ljubljani in na Hrvaškem. Tolklo, da se je preživljal. V novi državi, kraljevini SHS, ni bilo dosti boljše kot v črnozihi, ki je propadla. Iz Rusije so se vračali domov bivši vojaki, med njimi tudi nekaj Bohinjec.

PORTRET JOŽETA REPINCA

ročnika španske republikanske vojske, bi težko potrdil, da je to on. Ta stari mršavi možak je danes le senca tega. Leta, bolezn, trpljenje, krivice so obraz nekdanjega postavnega častnika.

Ze prve besede gostoljubja, ki mi jih je izrekel ob prihodu v njegov skromni dom, so mi šle sluti, da stoji pred menoj klen in odlična osebnost. Čvrst stisk roke in sprva zadržana vljudnost, je še bolj utrdilo moje mnenje.

Pogovor sva hitro speljala na pravi tir. Govorila sva o njegovi preteklosti. Vse bolj se je mehčal. Čutil sem, da sem mu dobrodošel. Njegov pogled je vse bolj izžareval zaupljivost in dobrohotnost.

To me je opogumilo, da sem postal vedno bolj radoveden. Pripovedoval je, kot bi bral knjigo — zanimivo knjigo o njegovi predvojni revolucionarni dejavnosti, o borbah v Španiji, o taboriščih, o partizanovanju v Srbiji in o maršičem, česar doslej nisem vedel.

kot bi položil na mizo fotografije iz starega albuma.

Štirinajst otrok je bilo pri hiši. Revščina, zaostalost, lakota. Trinajsti je bil Jože. Se kot bosonog pastirček — imel je devet let, si je za priložnostne groše kupil prve čevlje. Za šolo ni bilo časa. Tri razrede je naredil, toliko, da se je naučil pisati in brati. Če ni bil na paši, je našel drugo delo. Kruh si je služil s priložnostnimi opravili v bohinjskih hotelih, ki so že pred prvo vojno privabljali veliko turistov.

Skopa bohinjska zemlja ni mogla prikleniti živahnega fantiča. Zelel je stalnega služka, da bi se odtrgal revščini, ki je razjedala njegov dom v Stari Fužini. S petnajstim leti je zavezal culo in odrinil na Koroško. Delo je našel v rabeljskem rudniku. Tri leta je kot rudar ril pod zemljo, in še bi ril, da cesar Franc Jožef ni tako kravavo potreboval mladih vojakov. 1916. leta so ga vpoklicali in takoj poslali v Tirole. V Dolomitih

Prišel je tudi Jožetov brat Valentin. Ideje okobretne revolucije, ki so jih prinašali seboj, so naleteli na plodna tla. Vzpojudljale so ljudi, posebno delavce in revne kmete v Bohinju. Leta 1921 se je Jože vrnil zopet v Bohinje. Edino v gozdovih je bilo dobiro delo. Sekal je drevesa po Pokljuki. Kot veliko drugih. Med delavci je vstal. Dugovarjal se je o osnovanju revolucionarne organizacije. Osem deset zaupnih Bohinjec je bilo za to. Jože je že takrat dobil prvo zaupno nalogo. Dva revolucionarja, nekakšna funkcionarja iz Kominterne, sta prišla v Bohinje z namenom, da bi se pretihotapila v Italijo, kjer je fašizem že prevzel oblast. Jože je dobro poznal hribe na meji. Vedel je za skrivne poti, kjer se granicarjem lahko izmakne čez mejo. Varno je oba prepeljal v Italijo. Od takrat je redno tihotapil revolucionarno literaturo v slovenskem in italijanskem jeziku na drugo stran meje.

V vasi Polje je bila že osnovana partiska celica. Leta 1926 so v KPJ sprejeli tudi Jožeta Repinca. Dobival je še težje naloge. Organiziral je celici v Stari Fužini in v Srednji vasi. V matični celici je ostalo še 16 komunistov. Za sekretarja so izbrali Jožeta Azmana iz Nornja, znanega komunisti, ki so ga leta 1941 ubili nacisti.

Komunisti v Bohinju so imeli velik vpliv na razvoj dogodkov tistega časa. Veliko jih je bilo poslanih v Tirole. V Dolomitih

Okroglo in oglate

Krščanska etika — po zahodnonemško... Zahodnonemški liberalni poslanec Eisenmann je izjavil: »Tisti, ki zahtevajo večno preganjanje namišljenih zločincev, dokazujejo, da njihova miselnost nasprotuje krščanski etiki...«

Mc Namara ne more upoštevati — boga... Ameriški obrambni minister Mc Namara je odgovoril na vprašanje novinarjev, kaj sodi o budističnih demonstracijah v Južnem Vietnamu: »V vodenju naših tekočih vojnih operacij ne moremo računati tudi z bogom.« Vsekakor zelo duhovito!

Silajni poslanci... Po neki razpravi v zahodnonemškem zveznem odboru je rekel komentator kölnskega radia: »V razpravi so obravnavali povečini nevažne drobnjarije, ker jih poslanci poznajo bolje kot važne zadeve...«

Vse se spreminja... Londonski »Daily Mirror« je objavil pismo neke svoje bralke: »Ženi je skoraj nemogoče živeti v zakonu z istim možem, ker je ta že po desetih letih popolnoma drug moški.« Morebiti bi to utegnilo veljati tudi za ženske.

Preradovedni, vendar pa koristni — novinarji. Ameriški minister za zunanje zadeve Ruski je izjavil na tiskovni konferenci: »Ko bi ne bilo vas, častnikarjev, in vaših radovednih vprašanj, bi marsikateri minister rajši zamolčal tisto, kar je potrebno povedati.« Ministri verjetno kljub radovednim vprašanjem zelo zelo veliko zamolčijo...

TV samo za — šole. Izraelska vlada že leta in leta odklanja uvedbo televizije, pa čeprav je dežela dosegla visoko tehnološko raven. Vlada navaja kot glavni vzrok za svoje ravnanje skrb za — narodno kulturno raven, ki bi jo televizija utegnila — znižati. Morda pa vlada nima tako neprav, če pomislimo, kakšno plažo ponuja televizija ljudstvom širom po svetu. Zdaj bo menda izraelska vlada dovolila televizijske oddaje, toda samo za šolsko uporabo in samo v angleščini.

Pobuda za postavljanje spomenikov. Neki kritik je napisal v dunajski »Wocheupressi«: »Danes postavljamo številne spomenike ne zaradi tega, ker je kdo nepriznava, ampak zaradi tega, ker je kdo nepriznava, pač pa zaradi tega, ker je vse preveč majhnih brezposelnih kiparjev.«

Ne samo Chaplinova želja... Charlie Chaplin, znani filmski režiser in igralec, režira po svojem scenariju film »Hongkonška grofica«. 76-letni Chaplin je večkrat, ko se je pogovarjal z novinarji, ki z zanimanjem spremljajo snemanje filma, pohvalil izredne igralske sposobnosti glavne igralkice Sofije Loren, nič manj pa ni pohvalil njene lepote. Rekel je: »Oh, zakaj nimam zdaj šestdeset let?« Zakaj ne rajši samo — štirideset?

Rajši v zapor kot v Vietnam. Svetovni prvak v boksu American Cassius Clay ne želi stopiti v ameriško vojsko in se bojevati v Vietnamu. Po vesteh, da ga bodo vpoklicali k vojakom, je izjavil: »Jaz se bojujem za vlado vsak dan. Zakaj si tako prizadevajo, da bi mi plačevali po 80 dolarjev mesečno (kolikor znaša vojaška plača), ko pa je vlada v finančnih težavah? Mislim, da jih stane bičvanje vojakov v Vietnamu 12 milijonov dolarjev na dan, jaz sam pa kupujem mnogo nabojev, vsaj tri bombarderje na leto in plačujem vsaj 50.000 vojakov z denarjem, ki mi ga jemljejo po mojih matchih (bojih).« Ko so ga vprašali, kdaj bo šel v vojsko, je kratko in jedrnatno odgovoril: »Rajši grem v zapor.«

»ZDA se uklanjajo usodni aroganci sile, ki je kdaj pa kdaj uničevala velike dežele«, je izjavil v predavanju na washingtonski univerzi ameriški senator William Fulbright. Pripomnil je, da je svojočasno kongresnik. Abraham Lincoln nasprotoval ameriškim poseganju v mehiške zadeve »v najboljšem slogu senatorja Morseja«, najdoslednejšega kritika ameriške vietnamske pustolovščine.

● Ulov morskih in sladkovodnih rib v naši deželi ne krije naših domačih potreb po tem živilu. Naši ribiči ulovijo v Jadranskem morju približno 25.000 ton rib na leto, v rekah, jezerih in ribnikih pa še kakšnih 5.000 ton. Ker je poraba občutno večja, uvažamo 15.000 do 20.000 ton rib na leto. Uvoz ni vsako leto enak, je pač odvisen od domačega ulova. Poraba rib v naši deželi krije v celoti 12,2% potrebnih beljakovin v naši prehrani.

● Poraba zelenjave je znašala v Jugoslaviji pred vojno 97 kg, 1964. leta pa 134 kg po prebivalcu, poraba sadja pa se je povečala z 38 na 62 kg, mesa s 17,7 na 26,9 kg, maščob s 6,5 na 12,7 kg, mleka z 80 na 125 litrov, jajc s 46 na 75 kosov, sladkorja s 3,8 na 19,9 kg po prebivalcu na leto.

Dobro je, če veste...

● Skupna površina stopniščastih (terasastih) Plitviških jezer znaša 192 ha. Najvišje je Prošćansko jezero (639 m), najnižje Novakovića brod (507 m). Največje in najgloblje je jezero Kozjak na nadmorski višini 536 m; zajema 83 ha površine, njegova največja globina pa znaša 49 m. Vseh jezer je 16. Razne izkopane priče, da je v kame-ni dobi po jamah, ki odpirajo svoja žrela v stenah nad jezeri, živel pračlovek.

● Ob popisu prebivalstva — 31. marca 1961. leta — je bilo v Jugoslaviji 27.925 naselij, 5095 naselij ali 18,2% vseh naselij je imelo manj ko po 100 prebivalcev. Največ teh malih naselij — 2494 ali 41,4% celotnega števila naselij v republiki — je bilo v SR Sloveniji, 1125 v SR Bosni in Hercegovini, 1055 v SR Hrvaški itd. Najmanj takih naselij je bilo v AP Vojvodini — samo pet.

● Jugoslavija zavzema v ladjedelniški industriji 12. mesto na svetu. Ta industrija se je pri nas močno razvila v zadnjih 20 letih. Najpomembnejše jugoslovanske ladjedelnice so na Reki, v Splitu in Pulju.

● Ladjedelnica na Korčuli je že v 18. stoletju gradila večje boje-ladne ladje, oborožene s po 40/topovi.

● Jugoslovanska močvirnata površina je pred vojno desagala 122 tisoč ha; po površine so se doslej z melioracijo (z zbijanjem in izsuševanjem) zmanjšale ter obsegajo še 75.000 ha. Pridobljena zboljšana zemljišča so se spremenile v njive in vrtove.

● Boračko jezero pri Konjicu v Hercegovini je znano po redkih primerkih iz živalskega sveta, po bogastvu s posravnimi pa zavzema v Jugoslaviji prvo mesto.

● Umetno jezero pri Apatinu je bogato z ribami, ni pa zaznamovano na nobenem zemljevidu, čeprav je precej obsežno.

● Verjetno največja platana na Balkanu raste v Trstenu pri Dubrovniku. Premer njenega stebila znaša 3 m, vrh njene krošnje pa je visok več ko 50 m.

● Najhujša suša je prizadela Vojvodino 1832. leta. Tedaj se je jezero na Palicu, ki je zelo plitko — najgloblje 3,5 m — popolnoma izsušilo.

● Slavolok v Pulju je iz II. stoletja. Ta slavolok je majhen, je pa umetniško najbogateje okrašen rimski objekt ter vrste na svetu.

● Z izjemo ZSSR, ima samo nekaj evropskih dežel večje zaloge redkih in barvnih kovin. Večje količine bakra imajo: Jugoslavija, Finska in Vzhodna Nemčija; svinec: Jugoslavija in Bolgarija; cinka: Poljska, Zahodna Nemčija in Italija; kroma: Albanija, Grčija in Jugoslavija; molibdena: Norveška; vanadija in kobalta: Finska; antimona: Jugoslavija in ČSSR; jekla: Finska, Albanija in Poljska, tungstena pa Portugalska.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Ivan Gončarov.
2. Fjodor Mihajlovič Dostojevski.
3. Lev Nikolajevič Tolstoj.
4. Mihail Solohov.

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze »družbeni borcev NOV Slovenije« — Zavod »Borec«, Ljubljana. Beethovnova 10 — Tisk in klisje CZP Ljudska pravica. Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev — Posredniški stroški 21-900, izdatništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

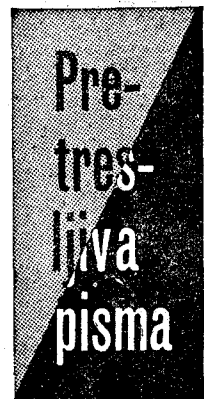
Poleg Nikolaja Vasiljeviča Gogolja je eden največjih ruskih pripovednikov. V svojem romanu »Obilomov« mu je uspelo ustvariti tip lenobnega, duševno otrplega človeka brez volje do življenja; s tem je udaril po mehužnosti ruske plemiške družbe. Po njegovi zaslugi je postala »oblomovščina« pojem, podobno kot Flaubertov »bovarizem«. — Kdo je bil ta književnik?

V svojih delih je ruski književnik opisoval zlasti mračna stanja človekove duše in njegove zavesti, njegov boj s samim seboj in z okolico. Iz njegovih del »Dvojnik«, »Obsedeni« in »Zločin in kazenski odjek« krije, ki se kasneje še huje razlega iz Kafkinih del. Napisal je tudi »Bratje Karamazovi«, »Idiot«, »Pomfani in razžaljeni« in druga dela. — Kdo?

V letih 1864 do 1869 je napisal roman »Vojna in mir« in »Ana Karenina«. Brez »Vojne in mira«, čeprav ni njegovo edino veliko delo, ne bi mogli razumeti ne del Don Passosa in Jeana Paula Sartra. Bil je grof, toda ni se strinjal z družbenim redom svojega časa. V »Vstajenju« je kot v mnogih drugih delih, izrazil stud do nepravilno urejenih razmer. — Kdo?

Poezija je bila prva, ki je izpovedala bit ruske revolucije. Dolga leta so jo vodili Jesenin, Blok in Majakovski ter ji vkopala iskrenost revolucije. Slednja se je sčasoma izmodrila in roman je v literaturi zavzel najpomembnejše mesto. V tistih časih je pričel ustvarjati eden še vedno najmočnejših ruskih pisateljev, avtor Tihega Dona in Nobelov nagajenec. — Kdo?

Nina POPCOVA

Rodila se je v kozaški vasi Gorjačevski pri Pjatigorskju. Ob prihodu nemške vojske je odšla v partizane. Trikrat so jo s padalom spustili iz zafronte. Tretjič je zaradi izdajstva padla v nemško zasedo. Po hudem mučenju so jo ubili 6. januarja 1943, komaj pet dni pred osvoboditvijo Pjatigorska.

6. januarja 1943

Zbogom, mamica! Umreti moram... Ne jokaj zaradi mene! Ne bom umrla samo jaz, zaradi mene bo moralo umreti mnogo sovražnikov. Mama, naša Rdeča armada bo prišla. Povej jim, da sem umrla za domovino. Maščujejo naj mene in vse naše muke!

Draga mama, še enkrat, zbogom!... Ne bova se več videli. Umrla bom. Oh, kako rada bi še živela! Mila sem, komaj dvajset let mi je, a smrt mi zre v oči... Kako rada bi še koristila domovini!

Toda ti barbari in morilci... Na silo nam bodo odvzeli mlada življenja.

Zdaj sem v smrtni celici. Iz minute v minuto čakam na konec. Z kričijo: »Vsi ven! Zdaj so pri naši celici. To... (nečitljivo)»

Oh, mama, zbogom! Poslednjič objemam vse domače, ob zadnjem pozdravu in zadnjem poljubu...

Nina POPCOVA

Mordehaj ANIELEWICZ

Po poklicu je bil študent. Rodil se je leta 1919 v Varšavi. Ze pred vojno je sodeloval v organizaciji, ki je nastopala proti preganjanju Židov. Po nemški zasedbi je najprej pomagal pri evakuaciji v Palestino namenjenih Židov. Po vrnitvi v Varšavo je postal član centralnega komiteja organizacije »Hechalutz«. V Sleziji je organiziral bojno skupino »Haganah« (obramba). Oktobra 1942 je bil izvoljen za poveljnika židovske organizacije ŻOB in za komandanta vstaje v varšavskem getu. Dne 8. maja 1943 so ga tam ubili neznanci.

Varšava, Geto, 23. aprila 1943

Kar smo prestali, ni moč izraziti z besedami. Zavedamo se, da vse, kar se je zgodilo, presega naše najdržnejše sanje. Nemce smo že dvakrat poglali iz geta. Enemu izmed naših odde-

kov se je posrečilo ostati na položaju štirideset minut, drugemu pa celo šest ur. Mina, ki smo jo podtaknili v tovarno krtačk, je eksplodirala. Naši oddelki so napadli Nemce in jih pregnali. Naše izgube v moštvo so majhnostne; že to pomeni lepo zmago. I. je umrl junak, smrti za svojo strojnico.

Cutim, da pripravljamo nekaj velikega in da bo izbrana odločitev velikega pomena.

Od danes naprej bomo uporabljali partizansko taktiko. Nocoj bodo šli v akcijo trije oddelki. Dve na-logi morajo izpolniti: izvidništvo in nabavo orožja. Zaponite si: Kratko orožje nima za nas nobene vrednosti; le redko ga uporabljamo. Nujno potrebujemo ročne bombe, puškokmitraje in eksploziv.

Ne da se opisati, v kakšnih pogojih živijo Židje v getu. Le redki bodo preživeli vse to, drugih pa bo konec prej ali slej. Njihova usoda je zapetena. Skoraj v vseh bunkrih, kjer se jih skriva na tisoče in tisoče, zaradi pomankanja zraka ni moč prižgati sveče.

Pozdravljam te, dragi moj! Kdo ve, če se bova še videla? Sen mojega življenja je zdaj uresničen. Židovska samobramba v getu je postala dejstvo. Uresničen je oboroženi odpor Židov. Na lasne oči gledam junaško borbo Židov v uporu.

Mordehaj Anielewicz

Zoltan SCHOENHERZ

Bil je elektrotehnik, rojen v Košicah leta 1905. Sodeloval je v češkem študentskem gibanju, nato pa se je včlanil v češkoslovaško KP. Po dunajskem sporazumu, ko so Madžari anektirali del Češkoslovaške republike, je postal madžarski državljani. Kasneje je bil sekretar

centralnega komiteja ilegalne madžarske KP. Dne 6. julija 1942 ga je aretirala vojaška protibevsevalna služba. Tri mesece so ga mučili v budimpeštanskih zaporih, nakar ga je vojaško sodišče obsodilo na smrt. Obesili so ga 9. oktobra 1942.

Ljubljani moj sinko Gyuri, predraga mi žena!

Dragi moj sinko, ki ti bodo prišle v roke te vstave, ne bo več. Umrl bom na isti dan, ko te je mati v belečah rodila, na tvoj rojstni dan. To je večni zakon življenja, to je narava. Vse, kar se rodi, mora tudi umreti. Jaz bom umrl, toda v tebi se poraja nova sila, ki te bo ponesla naprej v življenje...

Nemoreš se razumeti dogajanja okrog sebe. Ko boš velik, ti bodo mati in drugi pripovedovali, kakšen je bil tvoj oče, kaj je storil in kakšna je bila vojna. Da, draga Marta, strašna je ta vojna.

Prepričan sem, da boš kmalu lahko nadaljevala svoje poklicno delo, ki si ga morala prekiniti zaradi ljubezni in drugih vzrokov. Medtem pa si poskušaj dobiti zaposlitve, ki bi ti zagotovila ekonomsko samostojnost. Povsem mi je razumljivo, da bi se ponovno poročila, ako bi ti to bilo prav. Upam, da bo Gyuri tako dobil očeta, ki ga bo imel rad in ki ne bo zanemarjal njegove vzgoje.

Paziti je treba, da ne bi Gyurija vzgajali v napačni samostojnosti, da ga ne bi razvajali zaradi pretirane ljubezni in da ne bi bila vzgoja preveč enostransko intelektualistična. Treba ga je vzgajati v krepkega moža, ki bo znal pošteno odigrati svojo življenjsko vlogo...

To misel je lepo obdelal Jasenski v zanimivem članku z naslovom »Dialektika«. Zadnji esej je. Preberite ga...

Poslavljam se od tebe in Gyurija. Obujam spomine na mnoge lepote, ki sva jih uživala skupaj: Prago, Slezijo, Brno, Plzen in Košice. Vendar se ob zaključku tega pisma ne predajam sentimentalnosti. Zelim ti, da bi hodila vedno po dobri poti in da bi bila deležna še dosti sreče v življenju. Kar pa se mene tiče, tukaj sem, neuklonljiv kot vse svoje življenje. Takšen bom tudi umrl. Pozdravi mi prijatelje. Priščno vas objemam.

Vas Zoli

Budimpešta, 8. oktobra 1942

Moj dragi starši in preljuba sestra Klári!

Sreče se mi trga, ko pomislim, kakšno žalost sem vam povzročil. Ne neki dopisnici sem vam napisal, kako upam, da vam bom poplačal vso ljubezen in skrb, ki ste mi jih posvetili. Pa ne mislite name z jezo v srcu zaradi tolikšne žalosti, ki sem vam jo povzročil. Drugače nisem mogel ravnati. Ko sem se zavedel nevarnosti, ki je začela groziti mojim madžarskim sodržavljanom, nisem mogel molčati. Moral sem poseti vmes, drugače nisem mogel — kot je dejal Luther pred sinodskim zborom: »Hier stehe ich und kann nicht anders!« (Tukaj sem in ne morem drugače.)

Vendar ne umrejo vsi, ki gredo pod zemljo. Nogo sem delal in umrl bom z zavesjo, da bom živel še dalje v svojem delu. Vem, da moje delo ni bilo brez koristi. Če bi se še enkrat rodil, ne bi mogel živeti drugače. Kakršen sem živel, takšen bom umrl...

(NADALJEVANJE Z II. STRANI)

zaposlenih v jesiški železnici in tako prispevalo k čvrstim zvezam z jesiško organizacijo. Ze na prvih občinskih volitvah v Bohinju je bilo izvoljeno kar devet komunistov za odbornike, razmeroma največ v Sloveniji.

Režim je vedno bolj pritiskal. Zandarji so nenehno nadzorovali gibanje in sestajanje domnevnih revolucionarjev, uprizarjali preiskave in zaslišanja in skušali zatreti vse, kar je bilo naprednega. Leta 1928 so zahtevali ubiti komunističnega odbornika Jerneja Iskra. Delodajalcem je bilo strogo zabranjeno, da ne smejo zaposlit nobene delavca, ki je osumljen kot član KP. Jože se je preživljal pri kmetih s priložnostnimi dnevnimi opravili na polju, v gozdu ali okoli kmetij.

Posebno hudo je bilo v času šestojanuarske diktature. Bohinjski komunisti so sprlo postreženih ukrepov ostali osamljeni. Šele dve leti pozneje so nekako upostavili zvezo s KP prek učitelja Janeza Porenčarja, z jesiškimi. Tako je Repinc dobil novo nalogo. Postal je kurir centra partijske organizacije na Jesenicah s centralnim komitejem na Dunaju. Tri leta je hodil prek Karavank in vzdrževal zvezo z vodstvom KPJ. Tam se je sestajal s Prežihom Vorancem, ki mu je dal gradivo in direktive za tovaršne v domovini. Kljub njegovi iznajdljivosti in vztrajnosti je vsako pot na Dunaj tvegal. Toda vse naloge je uspešno izvrševal. Leta 1933 je bil center na Jesenicah izdan. Aretirali so Alojza Tišova in nekaj drugih komunistov, Repinc pa je srečno ušel. S tem je bilo konec njegove kurirskih poti. Štirinajst dni se je skrival po Bohinju, zasledovan od celega bataljona žandarjev. Za njim je bila razpisana tiralcina in nagrada 60.000 dinarjev za tistega, ki ga izda, oziroma privede živega ali mrtvega. Preganjanji so presegli vso Pokljuko in Mežaklo, postavili zasede od Bohinja do Kranjske gore, vendar jim ni uspelo zalotiti Repinca, ki se je skrival v Studoru. Srečno se je prebil čez zasnežene planine v Trento in od tam čez Jalovec na Koroško. V razdrapani obleki, brez slehernega denarja, se je znašel v Avstriji. Natanko prvega maja 1933 je prišel v Celovec. S posredovanjem znanec je takoj odšel na Dunaj in tako začel svoje dolgoletno emigracijsko življenje.

CK na Dunaju ga je napotil v Sovjetsko zvezo. V Moskvi je obiskoval prvi tečaj Kumsa (Komunistična univerza nacionalnosti zapada). Poslušal je predavanja Ivana Regenta, Dragotina Gostinčica in še nekaterih znanih revolucionarnih osebnosti. Po osemmesecnem šolanju je bil postavljen za upravnika sanatorija za tehnično

Inteligenco v mestu Kungur na Uralu.

Ko je 1936. leta zvedel, da se je v Španiji začela državljanska vojna, je takoj vložil pismeno zahtevo, da mu sovjetske oblasti dovolijo odhod na špansko bojišče. Nekaj dni pozneje je dobil brzoglasno sporočilo, da lahko takoj krene na pot. V Moskvi je prejel ustrezna priporočila in razmeroma ugodno, brez težav, kakršne so imeli prostovoljci iz drugih držav, prišel v Pariz. Na dolgo potovanje prek Finske, Švedske in Francije se je podal s ponarejenim potnim listom na ime Otto Barsak. Od zakrat naprej skozi vso špansko vojno, je nosil le to ime. Nihče ga ni poznal pod pravim imenom in priimkom.

Iz Barcelone, kamor je prišel naravnost iz Pariza, so ga takoj

vadili v rokovanju s sovjetskimi orožjem in se udeleževal vseh bojev te enote. V tem času je prevedel ruski priročnik za uporabo orožja in opreme v slovenski tekst. V neprestanih bojih na madridski fronti in ostalih bojiščih se je odlikoval kot sposoben bореc in tako dobil čin poročnika španske republikanske vojske. Leta 1938 je v bojih pri Falsetu na Ebru dobil pretesne rane, ki jih je bil težko ranjen v nogo.

Potlej je preživljal usode vseh španskih prostovoljcev, borecve internacionalnih brigad. Taborišča, prisilno delo, maltretiranje. Tri mesece pred nemškimi vdorom v Francijo je bil iz taborišča Gurs odveden na utrujalna dela ob

Januarja 1943, ko sta strupena košava in sneg največja, se je odločil za beg v želji, da se priključi partizanom. Prek brezpotnih homoljskih planin, izogibajoč se slehernega naselja, se je po večdnem tavanju znašel v bližini Arandjelovca. Naletel je na dobrega srbskega kmeta, ki ga je vzel k sebi. Pri njem je delal skoraj polno leto, dokler ga ni nekdo zopet izdal četnikom. In spet je moral bežati. Tokrat se je odločil za Beograd. Računal je, da bo tam še najprej naletel na zvezo z odporniškim gibanjem in se laže izmaknil jetništvu.

upravniki. Leta 1948 je spričo tedanjih razmer moral to zaposlitev pustiti. Spričo dejstev, da ni mogel živeti brez dela, je preveč sezonsko delo v hotelu na Komni, nabiral zdravilna zelišča in tako komaj spravljal kraj s krajem, da se je nekako preživel z družino. Zaradi hudih let, ki jih je imel za seboj, se mu je tudi zdravje obrnilo na slabše. Živeci, srce in kdo ve kakšne težave vse so prišle nadenj. Celo spomin ga je začel zapuščati, da je moral ostajati doma. Sedemkrat se je moral seliti iz stanovanja v stanovanje, dokler si z ženo, ki se

PORTRET JOŽETA REPINCA

JOŽE REPINC KOT POROČNIK ŠPANSKE REPUBLIKANSKE VOJSKE

odredil v bazo Albacete, kjer je bil nekaj časa v štabu brigade. Od tu je odšel v oficirsko šolo, kjer se je spoznal s Francem Rozmanom-Stanetom. Po uspešno opravljeni šoli je bil dodeljen v komunističnemu udarnemu korpusu za vojaškega instruktora. Borce je

francoško-belgijski mej. Kakor vedno v kritičnih trenutkih, se je tudi takrat srečno izmakal iz nemškega jetništva. Skrbno prekrivajoč svojo preteklost in v želji, da bi se čimprej prebil domov v Jugoslavijo, se je javil na delo v Nemčiji. Ne vedoč, s kom imajo opravka, so mu Nemci dovolili nekajdnevni dopust na Koroškem. Izkoristil je priložnost in jo iz vrbe popihal prek Karavank v Bohinjo. Toda še preden se je do bro znašel, so ga 6. maja 1941. leta nemški žandarji aretirali in vrgli v Begunje. Naključje je hotelo, da se je v kaznilnici seznanil z nekim duhovnikom, ki je delal v pisarni. Z njegovim posredovanjem je le-ta ob izdatni podkupnini v seznanju zapornikov nekaj spremenil, tako da je bil Repinc namesto v taborišče, odpeljan v izseljeniškim transportom v Srbijo. V mestu Valjevo, kamor je prišel, je bilo dosti slovenskih pregnancev in močna ilegalna organizacija. Navezal je stike in se pridružil Valjevskemu partizanskemu odvodu. Po srditih bojih z Nemci in četniki se je 17. marca 1942. let odred popolnoma razbil. Med redniki, ki so preživeli, je bil tudi Repinc, s štirinajstimi borci je taval naol in skozi zveze. Namesto tega, pa so vseh pet v bližini Čacka ujeli četniki. Večje je zamočilo svoje osebne podatke in si izmisli druge, češ, da je slovenski izseljenec, ki je po kmetih iskal hrano. Četniki so ga predali kvisliškimi srbskim oblastem, ki so ga nato odgnale na prisilno delo v borski rudnik bakra.

Po napornih in nevarnih dnevih pešačenja je le uspel doseči cilj. Trenutek nepazljivosti je bil dovolj, da so ga aretirali agenti Nediceve policije. Zopet zaslišanja in izmišljeni odgovori. Predstavil se je kot brezposelni bolehní rudar, ki si kljub vsemu želi dela. Prosil je, da bi ga poslali na delo v Nemčijo. S transportom prisilnih delavcev so ga odpeljali v Eiseners na Avstrijsko. Važno je bilo, da se mu je nudila vsaj majhna priložnost, da ostane živ in da v danem trenutku lahko pobegne k partizanom. Živ je sicer ostal, vendar pobegniti ni mogel vse do pomladi leta 1945, ko so prišli v Avstrijo Angleži.

Po dolгих letih emigracije, borb, trpljenja in potikanja po Evropi se je končno vrnil v osvobodeno domovino. Bolehen in izmučen je imel edino željo, da jesen svojega življenja preživi v domačem kraju. Toda nemiren duh in vztrajna volja mu nista dala mira. Komaj si je malo opomogel, že je začel z delom. Iz majhnega obrata v Bohinju je organiziral podjetje »Kreda« in ga tri leta vodil kot

je sezonsko zaposlila v Mladinskem domu ob jezeru, nista zbrala toliko sredstev, da sta si lahko najela posojilo za stanovanje, v katerem živita. Zdal je življenje za starega Repinca malo lažje kot pred leti. Dobil je skromno pokojnino in priznivalnino, otroci rasejo in tudi stanovanje bo kmalu odplačal. Kljub temu, da je eden od najstarejših komunistov, še do danes ni urejeno vprašanje njegovega staža v ZK. To ga precej prizadeva. Vse krivice in vse težave pa niso mogle izpodkopati njegovega značaja. Se vedno je dosleden in prav nič ni razočaran. Če bi bilo potrebno, bi zopet šel po poti, ki jo ima za seboj.

Le človeški nevednosti in ravodučnosti, kot pravi, se ne more načuditi.

Stari Jože Repinc, nekdanji poročnik španske republikanske vojske Barsak Otto, taborišnik, jetnik, partizan, rudar in človek, je še vedno trdno prepričan, da njegovih štirideset let pripadništva leninovemu nauku ni bilo zaman. Jošt Role